

Grönstrukturplan

FÖR VÄSTERÅS TÄTORT OCH SERVICEORTER

Antaget av kommunfullmäktige 9 mars 2023

VÄSTERÅS STAD

Innehållsförteckning

INLEDNING

Förord	3
Sammanfattning	6
Läsanvisningar	10
Inledning	12
Bakgrund	12
Vad menas med grönstruktur?	12
Vad är en grönstrukturplan?	13
Grönstrukturplanens status	14
Avgränsningar	14
Planprocessen	15
Hur ska planen användas?	16
Process för revidering av grönstrukturplanen	18

STYRNING OCH BESLUTSUNDERLAG

Mål, strategier och riktlinjer	19
Planens övergripande mål	19
Riktlinjer för gröna värden vid planering och byggande	21
Strategier för utveckling och förvaltning av park- och naturområden	23
Värdering och riktlinjer för grönområden	25
Västerås tätort	25
Övriga gröna områden	29
Värderingsparametrar	33
Sociala värden	35
Biologiska värden	36
Ekosystemtjänster	36
Kulturmiljö	36
Vatten i Västerås tätort	37
Serviceorterna	39

KUNSKAP OCH FÖRDJUPNING

Grönskans och vattnets olika roller och funktioner	47
Rekreation, friluftsliv och folkhälsa	47
Parkhierarki och kvaliteter	53
Identitet	54
Grönskans betydelse för äldre och personer med funktionsvariationer	58
Grönskan som pedagogisk resurs	60
Idrottsanläggningar och ytor för spontanaktivitet	63
Ekologiska funktioner	65
Ekosystemtjänster	76
Tillgång till och besöksryck på gröna ytor	83
Tillgång till gröna ytor	83
Tryck på grannskapsparker	85
Stadsdelskog och stadspark	87
Rekreativstråk	88
Referenslitteratur eller källförteckning	89
Inventeringar	90

BILAGOR

Grönstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen	92
Lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument	95
Lagstiftning	95
Miljömål	97
Övriga vägledande dokument	104

PROJEKTORGANISATION

Förslaget till Grönstrukturplan för Västerås tätort och serviceorter har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från stadsbyggnadsförvaltningen, kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen samt teknik- och fastighetsförvaltningen. Tjänstemän från barn- och utbildningsförvaltningen, förebyggarcentrum samt miljö- och hälsoskyddsförvaltningen har bidragit till olika delar av arbetet.

Tillsammans med barn- och utbildningsförvaltningen utfördes en undersökning av alla förskolor i Västerås tätort och serviceorter för att ta reda på vilka grönområden som används av förskolorna. Mälardalens högskolas avdelning för hälsa, vård och välfärd utförde en studie om användning av gröna områden i Västerås för att öka kunskapen om hur parker och naturområden brukas av invånare, med särskilt fokus på kön och jämställdhet. Miljökonsultföretaget Calluna AB fick i uppdrag av Västerås stad att utreda stadens grönstruktur med fokus på ekologiska landskaps samband för arter knutna till två olika biotyper; äldre tallskog och äldre ädellövskog. Stadsbyggnadsförvaltningens avdelning för geografisk information utförde geografiska analyser och framställde kartmaterialet.

Planen har tagits fram på uppdrag av byggnadsnämnden och ska ersätta Grönstrukturplan för Västerås tätort som togs fram som en delutredning i Översiktsplan för Västerås tätort 2004.

Projektledare

Kristoffer Jasinski, stadsekolog, stadsbyggnadsförvaltningen.

Projektgrupp

Felix Blomstergren, planarkitekt, stadsbyggnadsförvaltningen.

Anders Carlström, utvecklare geografisk informationssystem, stadsbyggnadsförvaltningen.

Kerstin Isaksson, stadsbiolog, park- och naturenheten, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Jan Melander, stadsantikvarie, kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Siri Sigrand, landskapsarkitekt, park- och naturenheten, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Ulrika Vikström, projektledare mark och exploatering, teknik- och fastighetsförvaltningen.

Processledningsgrupp samhällsbyggnad har varit styrgrupp för projektet.

Förord

Fler vill bo i Västerås. Det är glädjande, men det ställer krav på utbyggnad av bostäder och infrastruktur – och det betyder att Västerås grönstruktur står inför svåra utmaningar.

En växande befolkning behöver tillgång till grönområden för att tillgodose sina rekreationsbehov. Det finns tydliga samband mellan tillgång till grönområden och folkhälsa och välbefinnande. Parker fungerar som offentliga vardagsrum och används ofta som mötesplatser. En av de faktorer som alltid står högt på listan över vad som gör en stad attraktiv är ”tillgång till grönområden”.

Utdöendet av arter sker nu i en takt som är nästan tusen gånger det naturliga utdöendet. En av de främsta orsakerna är att arternas naturliga miljöer går förlorade till följd av ändrad markanvändning. Grönområden har en positiv inverkan på den biologiska mångfalden. I Västerås stadsdelsskogar har vi större sammanhängande livsmiljöer. Både inom parker, andra grönområden och längs många av våra vägar finns det miljöer med gamla träd som är särskilt värdefulla. Parkernas, alléernas och kyrkogårdarnas ofta ihåliga ädellövträd rymmer en rik fauna av skalbaggar och andra ryggradslösa djur, arter som i många fall har blivit sällsynta i våra skogar.

Den tilltagande urbaniseringsprocessen påverkar den miljömässiga planeringen, vilket är viktigt att ha i åtanke gällande den fysiska planeringen. Stadens fysiska struktur är viktig för att skapa en hållbar utveckling, där den urbana och tätortsnära naturen uppfyller sociala, kulturella och ekologiska aspekter av hållbar utveckling.

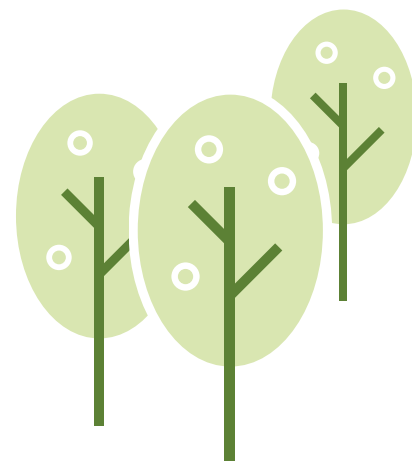
Ur ett ekologiskt perspektiv innebär urbanisering ett skapande, upprätthållande och en koncentring av en ordnad struktur. Hur grönstrukturen i en stad ser ut är starkt påverkat av bebyggelse- och trafikstrukturen. Hållbarhets-elementen har en relation till varandra och går hand i hand när städer växer. Vad som bevaras och planeras som grönt i en stad beror på vad som bebyggs eller inte och vilket anspråk på mark som finns.

En stor utmaning för planerare är hur samhället ska hantera de pågående klimatförändringarna. Klimatförändringen innebär att grönstrukturens funktion för vattenhantering och mikroklimat blir än mer betydelsefull. Träd, grönområden, vattendrag och dammar kan både fungera som luftförbättrare och temperatursänkare i staden. Grönskans roll måste räknas in i stadens strategiska investeringar. Bland de positiva effekterna av en strategiskt planerad grön- och blåstruktur kan nämnas anpassning till förändrat klimat, begränsning av utsläppen samt översvämningsförebyggande potential, ökad folkhälsa och välmående, ökade mark- och fastighetsvärden samt följdeffekten av minskade kostnader i offentlig och privat sektor.

Grönstrukturplanen är en viktig förutsättning för att kunna hantera dessa frågor i planering, byggande och förvaltning.

Både inom parker, andra grönområden och längs många av våra vägar finns det miljöer med gamla träd som är särskilt värdefulla.

Djäkneberget.

Skultuna.

Sammanfattning

Västerås är rikt på naturområden och gröna parkmiljöer. Närhet till parker och natur är bra för hälsa och välbefinnande och tillgång till dessa områden måste säkras för invånarna. Grönstrukturplanen har arbetats fram så att den kan fungera som en vägledning för kommunens fysiska planering och förvaltning av grönytor i både Västerås tätort och i serviceorterna. Grönstrukturplanen är ett detaljerat planeringsunderlag för ett allmänt intresse och genom planen kan en särskild fråga – grönstruktur – belysas djupare än vad som är möjligt i översiktsplanen, som tar upp ett stort antal frågor.

De gröna områdenas värden för rekreation, friluftsliv och lek, samt deras biologiska och kulturhistoriska värden har inventerats och värderats. Mål, strategier och riktlinjer för att utveckla och bevara dessa gröna miljöer anges samtidigt som nationella och lokala miljömål och intentionerna i Västerås stads översiktsplan följs. Enligt gällande forskning är vistelse i gröna miljöer hälsofrämjande och viktiga för barns utveckling. Barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020 och det betyder att man genom en barnkonsekvensanalys ska säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattande. I samband med nya planer kommer det att utföras barnkonsekvensanalyser. Grönstrukturplanen har lyft in ett antal faktorer som berör barn i värderingsparametrarna som kommer att fungera som underlag till dessa analyser.

Först i samband med områdesplanering, detaljplanering eller tillståndsprövning, värderas grönstrukturplanens intressen gentemot andra intressen, till exempel bostäder, industrier eller vägar.

Parker och naturområden är viktiga i tätortsmiljön. Antalet västeråsare ökar, vilket innebär större exploateringstryck på befintliga grönområden och att dessa områden kommer att behöva leverera fler nyttor till en alltmer anspråkskrävande och skiftande skara intressenter i framtiden. Grönområden har många funktioner; för rekreation och andra sociala aspekter. Kulturhistoriska värden är ofta starkt sammankopplade med grönområdena. Tillgång till park och natur är viktigt för människors psykiska och fysiska hälsa. Forskning visar på en tydlig koppling mellan folkhälsa och tillgång till rekreativa grönområden. Människor får andrum och avkoppling, de kan uppleva årstidsväxlingar, möta andra människor, se på växter och djur och få motion i naturliga miljöer. Bad utmed Mälarens stränder, promenader längs Svartån eller genom stadsdelsskogarna, fågelskådning, sportfiske, cykling och ridning är exempel på rekreation som har en tydlig koppling till grönstrukturen.

I grönstrukturplanen redovisas områden som räknas som ”Mycket värdefulla grönområden”. Dessa områden har avgörande betydelse för tätortens grönstruktur och identitet samt för biologisk mångfald och för rekreation. De ska därför bevaras och utvecklas. Mycket värdefulla grönområden är bland annat identitetsbärande stadsparkar (Djåkneberget, Vasaparken och Stadsparken), områden av stor betydelse för västeråsarnas motion och rekreation (Rocklunda- och Rönnbyskogen) samt områden av regional betydelse för natur, friluftsliv och rekreation som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands

Enligt gällande forskning är vistelse i gröna miljöer hälsofrämjande och viktiga för barns utveckling.

Råbyskogen, hållmarkskog.

län 2015 (Vedboskogen och Mälarparken samt Norra Hökåsens närnaturskog). Lögarängen och Lögastrand är viktiga för rekreation vid Mälaren. Svartåns dalgång mellan Skultuna och Västerås samt området norr om Rönnby och Önsta-Gryta är viktiga närströvområden. I dessa områden ska natur- och kulturvärden, förutsättningarna för ungdoms-, bredd- och elitidrott samt friluftsliv bevaras, och där det är möjligt, utvecklas. Endast anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling ska tillåtas.

”Övriga gröna områden” har klassats in i tre olika värdenivåer, vilka är baserade på en sammanvägning av naturvårds-, friluftslivs-, idrotts-, och kultur- miljövärden samt ekosystemtjänster. Inom gruppen övriga gröna områden kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvaliteter kan behållas eller kompenseras.

Mer eller mindre sammanhängande parker och naturområden bildar en grön infrastruktur, lika viktig som vägar och gator, vatten- och avloppsledningar och ledningar för energiförsörjning. Grönstrukturen har många olika anspråk på sig, samtidigt som tillgångarna är begränsade och utmaningen är att bygga en tätare och grönare stad.

Vattnet har stor betydelse för många aktiviteter, till exempel fiske och friluftsliv. Områden i direkt kontakt med eller med utsikt över Mälaren och Svartån utgör våra mest uppskattade platser. Rekreativvärdena utmed Mälarens strand i Västerås är många. Det gör kommunen attraktiv för boende och som besöksmål. Vatten och stränder är mycket viktiga livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurlivet. Stränderna har en stor variation av arter som tillhör vattenmiljön, landmiljön eller båda miljöerna.

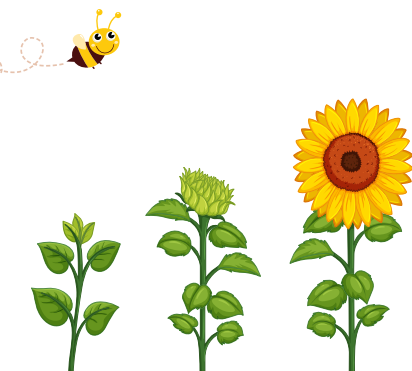
Det är viktigt för serviceorternas utveckling att de boende har tillgång till mötesplatser och rekreativsmöjligheter. Behov av närströvsområden och mötesplatser ska tillgodoses för samtliga orter.

Stadens parker och grönområden har olika karaktär och fyller olika funktioner. Stadsparker har betydelse för stadens alla invånare och även som turistobjekt, oftast med kulturhistorisk koppling. Grannskapsparken är en offentlig park som ligger nära den egna bostaden och fungerar som samlingspunkt för stadsdelen. Det finns enkla närparker och i det mycket exploaterade urbana landskapet kan skapande av gestaltade fickparker vara ett alternativ där det finns brist på gröna områden. Parker, naturområden och anläggningar är beroende av att man kan röra sig mellan dem utan att hindras av barriärer i form av till exempel trafikleder. Delar av stadens gång- och cykelvägnät länkar samman lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarksområden i gröna rekreativsstråk. Stadens viktigaste rekreativsstråk utgörs av stråken utmed Svartån och Mälaren.

Skolans pedagogiska behov av park och natur är tydligt. Här påtalas vikten av egna möten med naturen, och biologiundervisningen ska grundas på elevernas egna iakttagelser av växter och djur. Elevernas intresse för att vara fysiskt aktiva ska utvecklas och där ingår lek och rörelse i natur- och utemiljö. Närhet och nåbarhet till grönområden är viktigt för förskola och skola. Tidiga positiva upplevelser av motion och idrott har stor betydelse för individens benägenhet att vara fysiskt aktiv senare i livet. Rocklundaområdet, Bellevue och Vedbo skidbacke betjänar hela staden med sina anläggningar och vänder sig i första hand till äldre ungdomar och vuxna. För god tillgänglighet till idrott ska det finnas idrottsplatser i stadsdelarna och ett utbud av boll- och isplaner samt mindre pulkabackar. Idrottsplatserna bör ligga i anslutning till stadsdelskogarna där det finns möjlighet till löpträning. Det sker mer än löpträning i stadsdelskogarna, som är en fantastisk miljö för rörelseträning för barn och ungdomar och används av många skolor för exempelvis orientering.

Växt- och djurarter är byggstenarna i ekosystemet. Ju fler arter vi lyckas behålla på jorden desto stabilare är ekosystemen och desto bättre förutsättningar att minska risker och kostnader i framtiden. I en stad finns det mer eller mindre lämpliga habitat och bättre eller sämre spridningsmöjligheter för olika arter. Den urbana miljön har även blivit en fristad för många av dagens hotade arter. Gamla träd, särskilt av ädellöv och tall, är ofta grova och har skrovlig bark och håligheter, och erbjuder en mängd mikromiljöer för olika arter. Även många rovfåglar och fladdermöss lever i staden, och i och intill anlagda dammar finner vi arter som hör till vattenmiljöer – både kärlväxter och groddjur. Stadsdelskogarna nyttjas för vardagsrekreation som att promenera eller rasta hunden. Förutom att fungera som rekreativsområde är de också tillflyktsort för många djur, växter och svampar. Stadsdelsskogar måste skötas aktivt och varsamt med hänsyn till naturvärden och hur skogen används av allmänheten.

Västerås stad väljer att i första hand bevara och utveckla ädellöv- och tallmiljöer i staden. Den totala mängden av dessa två naturtyper är tillräckligt stor och tack vare ett finmaskigt nätverk av vegetation och strukturer finns det tillräckligt mycket samband mellan miljöerna för att arter knutna till dessa ska ha möjlighet att fortleva.

Mälarparken. Naturklass 2, objekt av regionalt intresse, i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015.

Det finns välutnyttjade strandnära promenadstråk i anslutning till Svartån och stora delar av strandmiljöerna är allemansrättsligt tillgängliga. Det gäller även delar av Emausbäcken, där det går promenad- och cykelstråk längsmed åfårans öppna sträcka.

Ekosystemtjänster kan sammanfattas som ”nyttor som människor får från ekosystem”. Klimatförändringarna innebär påfrestningar på både människor och grönstruktur med ökad temperatur, intensivare regn och stormar, havsnivåhöjning och erosion. En utvecklad grönstruktur kan bidra till att mildra effekterna av klimatförändringarna. Grönskan i staden bidrar till ett behagligt klimat. Den renar luften från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader. Industriområden med stora öppna ytor visar upp de högsta yttemperaturerna, bostadsområden med uppväxta träd och annan vegetation är svalare, medan de lägsta temperaturerna finns i stadsdelsskogarna.

Översvämningar i städer i samband med skyfall orsakar trafikproblem, elavbrott och stora ekonomiska skador. Det går inte att bara förlita sig på tekniska lösningar utan vi behöver även dra nytta av de naturgivna förutsättningarna. Naturområden och grönytor kan bidra med ekosystemtjänster för att minska effekter av skyfall, för att rena vatten och för att minska belastningen på dagvattensystemen. Det har blivit allt tydligare i ekonomiska sammanhang att naturen ger oss viktiga varor och tjänster som vi är beroende av. Att närhet till grönska är attraktivt bekräftas även av att priserna på fastigheter ofta är högre i närhet av park och natur.

Den fysiska planeringen kan inte endast fokuseras på bebyggelse för boende och verksamheter. Även andra funktioner och värden måste lyftas mer i planeringen, till exempel grönområden, parker och rekreativsmöjligheter. Grönstrukturplanen anger mål och riktlinjer som säkerställer att det finns tillgängliga grönytor med rätt kvalitet för rekreation och biologisk mångfald inom korta och närliggande avstånd från boende eller skola.

Läsanvisningar

I avsnitt *Inledning* förklaras vad grönstruktur och grönstrukturplan är. Dessutom klargörs grönstrukturplanens status och avgränsningar, planprocessen och hur planen ska användas samt hur planen ska uppdateras, kompletteras och aktualiseras.

I avsnitt *Mål, strategier och riktlinjer* anges planens övergripande mål, som har sitt ursprung i lagstiftning, översiktsplanen ÖP 2026 och andra vägledande dokument som nationella miljömål, landskapskonventionen och folkhälsomål. I samma avsnitt redovisas riktlinjer för gröna värden vid planering och byggande samt strategier för utveckling och förvaltning av park- och naturområden.

En sammanvägd bedömning av värdet på tätortens grönområden med avseende på rekreation, biologisk mångfald, ekosystemtjänster och kulturmiljö görs i avsnitt *Värdering och riktlinjer för grönområden*. Bedömningen redovisar anspråk på grönytor utifrån bevarandevärde, riktlinjer för tillgång, närbarhet och kvalitet på grönområden, samt stadsdelarnas tillgång eller brist på parker och natur.

Avsnittet innehåller två kartor över tätorten. Den ena redovisar mycket värdefulla grönområden där riktlinjen är att grönområdenas natur- och kulturvärden samt sociala värden ska bevaras och, där det är möjligt, utvecklas. Den andra kartan visar övriga gröna områden där annan markanvändning kan tillåtas. Riktlinjen där är att dokumenterat höga värden för naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv ska skyddas och negativ påverkan undvikas och minimeras.

I avsnitt *Värderingsparametrar* förklaras hur de olika anspråken på grönområden har bedömts och klassats.

I följande avsnitt redovisas värden för *Vatten i Västerås tätort och Serviceorterna*. De bedömda värdena för grönstrukturen i tätorten, serviceorterna och längs vattendrag kommer olika instanser att väga gentemot andra intressen, såsom bostadsbebyggelse, skolor eller industribbyggelse.

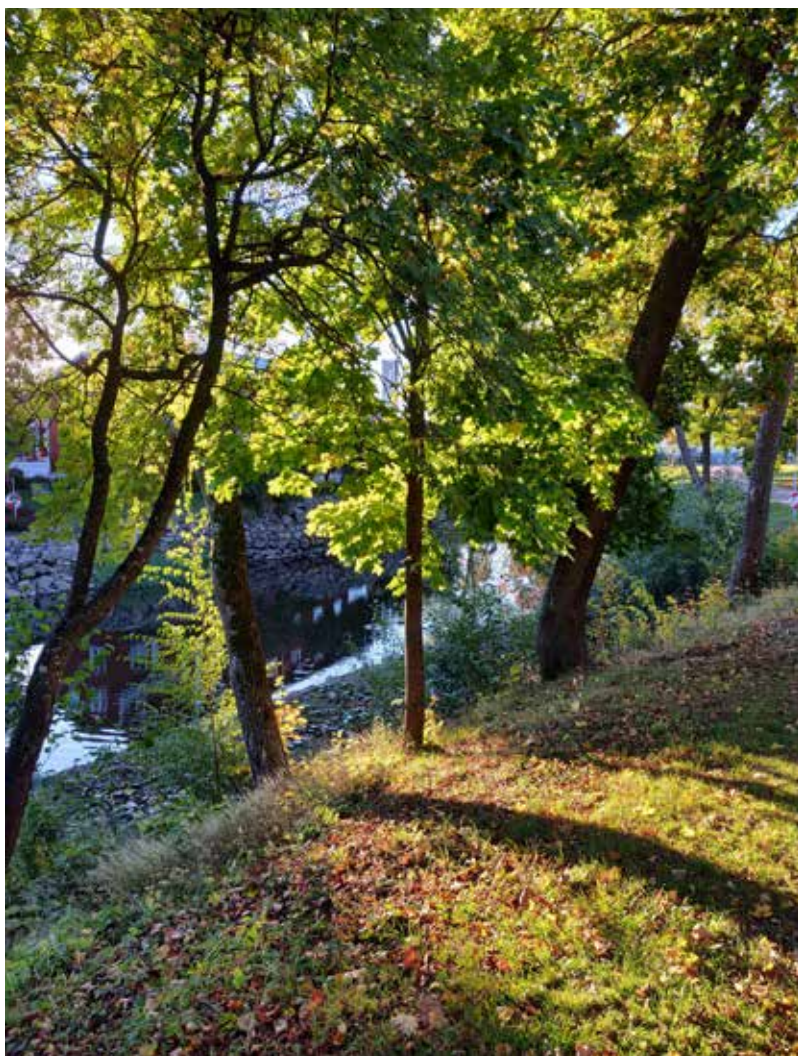
I avsnitt *Grönskans och vattnets olika roller och funktioner* klargörs mer ingående grönskans betydelse för rekreation, friluftsliv och folkhälsa. Parker- och grönskans hierarki, olika karaktärer och funktioner redovisas och grönskans värde för stadens identitet förklaras. Grönskans betydelse för äldre och personer med funktionsvariationer, liksom dess värde som pedagogisk resurs redovisas. Därefter förklaras grönskans ekologiska funktioner och förutsättningar för biologisk mångfald i staden. Stadsdelsskogarna presenteras samt även stadens tall- och ädellövskogsnätverk som till en del länkas genom den finmaskiga grönstrukturen bestående av alléer och trädplanteringar längs gång- och cykelvägar.

I avsnitt *Ekologiska funktioner*, under rubriken *Vattendrag i tätorten* beskrivs de rekreativsmöjligheter som finns längs stadens olika vattendrag samt kända naturvärden.

En förklaring till vad ekosystemtjänster är finns i avsnittet *Ekosystemtjänster*. Här redovisas grönskans värde för att förebygga klimatförändringarnas negativa effekter – hur grönska bidrar till att reglera lokalklimat och luftkvalitet samt sänka temperaturen under varma årstider. Det förklaras hur grönytor kan skapa förutsättningar att minska risken för skyfallsöversvämning och skapa långsiktigt hållbara lösningar för omhändertagande av dagvatten.

Avsnittet *Tillgång till och besöksstryck på gröna ytor* redovisar vilka områden som har långt till grannskapsparker (>300 meter) för enkel vardagsmotion och i vissa fall vilka alternativ som finns. Baserat på befolkningsstatistik har tillgång till friyta i grannskapsparker och stadsdelsskogar beräknats. Tillgång till friyta redovisas i tre klasser från lågt till högt tryck. Tillgång till stadsdelsskogar samt rekreativstråk redovisas och brister pekas ut.

Bland bilagorna till grönstrukturplanen finns en konsekvensbeskrivning, där grönstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen redogörs för. Även lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument som hänsyn har tagits till under arbetets gång redovisas bland bilagorna.

Inledning

Bakgrund

Västerås stad – som har ansvaret för den fysiska planeringen – står som så många andra kommuner inför ett dilemma. Befolkningsökningen och näringslivets utveckling gör att staden måste öka tillgången på bostäder och verksamhetslokaler. Detta kan ske genom ianspråktagande av mark i stadens utkanter, genom komplettering av befintlig bebyggelse eller omvandling av redan bebyggda områden. Oavsett vilket alternativ som väljs får det konsekvenser för naturen.

När ny mark bebyggs motas naturen tillbaka och i värsta fall kan resultatet bli ett fragmenterat landskap som inte kan upprätthålla en livskraftig natur. Det kan leda till en minskad biologisk mångfald och att invånarna måste färdas allt längre för att komma i kontakt med naturen. Å andra sidan kan grönområden inne i städerna bevaras och ge en viss naturtillgång för invånarna. Om man istället väljer att förtäta och komplettera bebyggelsen kan den orörda naturen sparas. Men detta innebär att tillgången på naturområden i form av parker och skogspartier inne i staden istället minskar. Det är inte alltid som de högsta naturvärdena finns utanför staden – sparade skogsområden inom tätbebyggt område, liksom äldre parkmiljöer, kan hysa en speciell och hotad fauna och flora.

Naturen bidrar på många sätt till människans välbefinnande och trivsel samt fysiska och mentala hälsa. Med hänsyn till folkhälsan och samhällsekonomin är det därför viktigt att planera staden med en väl anpassad och fungerande grönstruktur.

Vad menas med grönstruktur?

Grönstruktur är ett samlingsbegrepp som innefattar all grönska i städerna och i deras omgivning. Här ingår såväl parker som stadsdelsskogar, bostadsgårdar, kyrkogårdar, koloniområden, vatten, vägrenar och privata trädgårdar samt ruderatmark. Det är helheten och sambanden i detta system av grönska som är det viktiga. Grönstruktur handlar även om vad som ibland betecknas som ”blå” frågor eller ”blåstruktur” i kommunalt planeringssammanhang, det vill säga naturområden och ekologi som är knutna till vatten.

Begreppet grönstruktur har sitt ursprung i samhällsplaneringens utveckling. Under senare delen av 60-talet och under 70-talet, i samband med den ökande urbaniseringen, började man se växtligheten i städerna som ett sammanhängande mönster och det planerade gröna gick från att bestå av isolerade företeelser, såsom stadsparker och enskilda trädgårdar, till att bli ett grönt nätverk, en grönstruktur.

Idag har ett nytt, snarlikt begrepp tagit plats inom policy, planering och beslutsfattande i Sverige – grön infrastruktur. Naturvårdsverket betonar att arbete med grön infrastruktur innebär att ”vid planering av alla typer av mark- och vattenanvändning ha ett helhetsperspektiv på landskapets ekologiska funktioner”. Naturvårdsverket har även angett följande definition av grön infrastruktur: Ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Vägkanter, skapade biotoper och vandringsvägar för fisk är exempel på anlagda element. Ekosystemtjänster är produkter och tjänster som naturen ger oss. Dessa bidrar till livskvalitet och välfärd, såsom ren luft och rent vatten, reglering av lokal temperatur, friluftsliv, skönhetsupplevelser och möjligheter till stressreducering och återhämtning.

Båda begreppen, grönstruktur och grön infrastruktur, syftar till att skapa en helhetsbild av ett landskap eller område ur ett ekologiskt och socialt landskapsperspektiv. De olika gröna och blå ytorna har olika egenskaper och kvaliteter. De samverkar och är länkade till varandra på olika sätt genom en variation av nätverk som korridorer och ”stepping stones¹” som ligger mellan bostäder, industrimark och trafikleder. I det urbana landskapet finns det ofta områden med brist på grönstruktur.

Vad är en grönstrukturplan?

Tydliga användbara underlag har stor betydelse för utveckling av ändamålsenlig fysisk planering. Bevarande av och insatser för grön infrastruktur behöver betraktas som en självklar tillgång för den lokala och regionala utvecklingen. En grönstrukturplan har som huvudsyfte att säkerställa gröna områden på rätt ställen och med rätt egenskaper och kvaliteter för såväl människors rekreation som för ekologiska funktioner. Grönstrukturplanen har fokus på tätorten och serviceorterna. Arbetet med grönstruktur i praktiken innebär skydd, bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer samt att ekosystemfunktioner och naturliga processer beaktas i såväl fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning som i brukande och förvaltning av naturresurser. Den funktionella gröna infrastrukturen består av sammanhängande grönområden samt tillhörande gröna stråk och länkar som har betydelse för naturvård och/eller sociala faktorer. De är angelägna att bevara inför framtiden. Dessa grönområden är viktiga ur olika perspektiv:

- Socialt perspektiv – för rekreation, välmående och folkhälsa
- Ekologiskt perspektiv – för biologisk mångfald och artskydd
- Ekosystemtjänstperspektiv – för att upprätthålla funktioner som gynnar människor, till exempel skydd mot översvämning, reduktion av skadliga partiklar i luften och klimatreglering.

...vid planering av alla typer av mark- och vattenanvändning ha ett helhetsperspektiv på landskapets ekologiska funktioner.

1. Stepping stone är en biologisk term för områden som ligger nära kärnområden och varandra och utgör spridningslänkar som upprätthåller flöden genom biologiska nätverk. Se även förklaring på sid 64.

Grönstrukturplanens status

Byggnadsnämnden i Västerås stad har gett stadsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att ta fram en grönstrukturplan. Den ersätter *Grönstrukturplan för Västerås tätort* som togs fram som en delutredning i *Översiktsplan för Västerås tätort 2004*. I *Västerås översiktsplan ÖP 2026* har 13 strategier för en hållbar utveckling formulerats.

Grönstrukturplanen berörs av och berör huvudsakligen följande strategier:

- Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar
- Balanserad komplettering
- Levande innerstad
- Resurs- och klimatanpassning
- Grön och blå identitet.

Västerås stad har satt upp ett flertal mål och inriktningar i översiktsplanen ÖP 2026 för hur rekreation, hälsa, naturvärden och god livsmiljö ska främjas. Dessa mål gäller även för det tematiska tillägget till översiktsplanen avseende grönstrukturen. Syftet med att ta fram en ny grönstrukturplan för Västerås stad och serviceorterna är att säkerställa att dagens och framtidens invånare får tillgång till tätortsnära gröna och rekreativa miljöer med livskraftiga ekosystem.

Grönstrukturplanen har även ett visst samband med följande strategier:

- Attraktiv regionstad
- Bostäder för alla
- Livskraftig landsbygd med starka serviceorter
- Enkelt att gå och cykla
- Kulturarv och utveckling i samklang.

Avgränsningar

Grönstrukturplanen omfattar kommunen i ett övergripande perspektiv men har fokus på tätorten och serviceorterna. Planen utgår från vikten av ett utvidgat tidsperspektiv innefattande ett omfattande historiskt perspektiv, nuläget och framtida önskemål. Utifrån detta utreds hur den gröna miljön kan utvecklas och eventuellt samutnyttjas med andra funktioner för att bidra till de önskade värdena. En diskussion förs kring värden och önskemål som sedan kommer att ligga till grund för framtida ställningstagande kring exempelvis förtätning av bebyggelsen eller en förstärkning av ett samhälles identitet och attraktivitet.

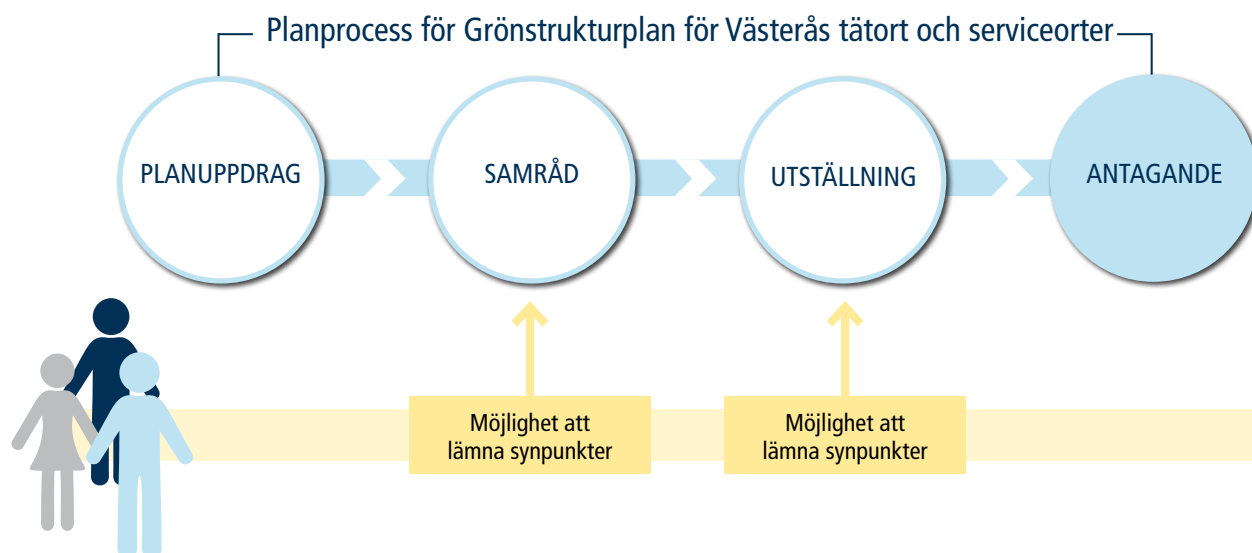
Planen tar inte upp hur staden ska arbeta med restaurering, återskapande av livsmiljöer och nyskapande av anlagda element. Dessa frågor behandlas i *handlingsplan för natur- och kulturmiljön i Västerås* och i *Västerås stads handlingsplan för yt- och grundvatten*. Grönstrukturplanen är översiktlig och ytterligare detaljerade inventeringar av naturområden kommer att behöva utföras. Områdena och ytorna som redovisas i värderingskartan "Grönska i staden" (sid 25) består av Västerås stads mark. Gränserna mellan de olika ytorna har dragits utifrån marktyp, driftskartor, skötsel- och skogsbruksplaner med mera. Tomt- och kvartersmark i och kring bostadsområden, skolor, förskolor och industrimark har inte analyserats. Miljön i dessa områden är främst en angelägenhet för respektive fastighetsägare i dialog med boende, för-

skola eller skola. Det finns ingen självklar gräns där tätorten slutar och landsbygden tar vid, men en avgränsning har gjorts utifrån i huvudsak Statistiska centralbyråns tätortsgräns tillsammans med gränserna för de fördjupade översiktsplanerna för Erikslund, Västerås hamn och Hacksta samt Sätra. Avgränsningen behövs, dels för att planen till största delen behandlar den tätortsnära naturen, dels för att materialet ska kunna vara någorlunda hanterbart.

Planen föreslår inte vilka grönytor som kan bebyggas eller tas i anspråk på annat sätt.

Planprocessen

Planprocessen innebär att planförslaget kommuniceras med såväl allmänheten som berörda myndigheter. Detta för att ge alla berörda parter möjlighet att lämna synpunkter på planförslaget och därigenom vara delaktiga och påverka planförslaget.

Samrådet är en viktig planeringsfas, dels för att fånga upp allmänhetens lokalkännedom, dels för att bemöta eventuella frågor angående planförslaget. Därför är alla välkomna att lämna synpunkter under samrådet.

Inför utställningen av planförslaget har de inkomna synpunkterna sammanställts i en så kallade samrådsredogörelse. I samrådsredogörelsen redogörs för vilka synpunkter som kommit in och hur kommunen bemöter dessa synpunkter. Det reviderade planförslaget ställs sedan ut på nytt.

Under utställningen finns återigen möjlighet att lämna synpunkter. Även synpunkter från utställningen kan föranleda justeringar i planförslaget.

Det är sedan kommunfullmäktige som fattar beslut om antagande av grönstrukturplanen.

Hur ska planen användas?

Grönstrukturplanen ska vara ett redskap vid stadsplanering och som stöd i samband med skötsel av, och investeringar i, stadens parker, stadsdelsskogar och övriga naturområden. I grönstrukturplanen formuleras mål och strategier för hur de gröna naturmiljöerna ska bevaras, stärkas och utvecklas, samt hur en sammanhängande grönstruktur kan uppnås. Grönstrukturplanen redovisar värden och anspråk på specifika grönytor utifrån bevarandevärde, riktlinjer för tillgång, närbarhet och kvalitet på grönområden, samt stadsdelarnas tillgång till eller brist på parker och natur. De särintressen som behandlas i grönstrukturplanen är biologiska och kulturhistoriska värden, värden för rekreation, friluftsliv, idrott och lek samt värde för ekosystemtjänster. Grönstrukturplanens intressen kommer i olika instanser att värderas gentemot andra intressen, såsom bostadsbebyggelse eller verksamhet.

Västerås stads översikts- och detaljplanläggning syftar till att mark- och vattenområden används till de ändamål som området är mest lämpat för. Planen kommer att användas kontinuerligt i stadsbyggnadsarbetet. Den ska utgöra ett underlag i all fysisk planering (översiktsplan, fördjupade översiktsplaner, planprogram) samt även utgöra ett underlag för parkplanen och skötselplaner för stadsdelsskogarna.

Grönstrukturplanen är ett viktigt kompletterande dokument till översiktsplanen. Den redovisar i högre detalj grönstrukturen och preciserar anspråk på grönskan inom tätorten och vid serviceorterna. Den konkretiserar översiktsplanens övergripande strategier och målsättningar för kommunens arbete med grönstruktur och ekosystemtjänster.

Genom ett planbesked kan den som har för avsikt att genomföra en åtgärd i ett område få ett besked om kommunen kan tänka sig att inleda ett planläggningsarbete eller inte. Grönstrukturplanen kommer att användas i beredningsarbetet inför ett planbesked. Den visar vilka anspråk som finns på de olika grönområdena; vilka ekologiska funktioner dessa områden har, vilka rekreativa funktioner som finns och vilka värden för ekosystem eller kulturmiljö som kan finnas. Tillsammans med andra kommunala särintressen såsom teknisk infrastruktur, värde för kultur, värde för skolan, påverkan på miljön med mera används grönstrukturplanen för att göra en primär bedömning av ett områdes lämplighet för vidare planering.

Under detaljplaneprocessen kommer grönstrukturplanens intressen, tillsammans med andra kommunala intressen, att vägas gentemot andra intressen, såsom behov av bostäder eller verksamheter. Grönstrukturplanen kommer att ge stöd för handläggarna i bedömningen av påverkan på grönområden; vilka funktioner och värden finns det i ett område, vilka ytor måste bevaras och skyddas, vilket behov av resurser för skötsel kommer att finnas, vilka grönområden måste utvecklas som kompensation med mera.

I planprocessen behövs ofta fördjupade naturvärdesinventeringar som utförs av externa konsulter. Det sker även olika dialoger med allmänheten där planhandläggarna kan få in synpunkter om grönskans värde.

Planhandläggarna behöver aktuell kunskap om vilka värden och anspråk som finns på en specifik yta, men anspråk och tryck på grönytor kan ändras över tid. Därför är det viktigt att områden och ytor omvärderas och vid behov omklassas när förhållanden ändras. Det kan exempelvis bero på kvalitetshöjande utveckling av grönytor, ökat tryck i samband med nybyggnation och planläggning eller minskat tryck i samband med skapande av nya grönområden.

Ett av målen för den nya grönstrukturplanen är att identifiera och redovisa gröna och blå områden med rätt egenskaper och kvaliteter på rätt ställe för såväl människors rekreation som för ekologiska funktioner. En redovisning av hur Västerås stad ska arbeta med restaurering, återskapande av livsmiljöer och nyskapande av anlagda element är inte en del av den här planen utan dessa frågor behandlas i Västerås stads handlingsplan för natur- och kulturmiljön i Västerås och i Västerås stads handlingsplan för yt- och grundvatten. Analyser har utförts genom bland annat kartläggning av gröna kulturmiljöer, naturvärdesinventeringar och sociotopkarteringar.

Grönstrukturplanen är översiktlig så ytterligare detaljerade inventeringar av naturområden kommer att behöva utföras. Tomtmark kring bostadsområden, skolor, förskolor och industrimark har inte analyserats. Miljön i dessa områden är främst en angelägenhet för respektive fastighetsägare i dialog med boende, förskola eller skola.

Process för revidering av grönstrukturplanen

Grönstrukturplanen är ett strategiskt dokument som har stor betydelse för fysisk planering och som kommer att integreras i Västerås stads samhällsbyggnadsprocesser. Det är viktigt att planen är aktuell, inte bara som underlag för Västerås stads tjänstepersoner, utan också för handläggare på länsstyrelsens naturvårds- och planeringsenheter. De ska kunna väga in och förstå kommunens ställningstaganden då det gäller gröna frågor, till exempel i samband med planering av ny bebyggelse eller infrastruktur.

Fullmäktige antar planen

- Kommunfullmäktige antar grönstrukturplanen.

Planen har inte något slutdatum, men för att fungera som ett verktyg kommer det i framtiden att krävas uppdateringar och kompletteringar. Beslut om att ta fram en ny grönstrukturplan ska övervägas om behovet av uppdateringar och kompletteringar anses alltför djupgående eller om syftet med planen har förändrats.

Fullmäktige prövar aktualitet

- En gång per mandatperiod ska kommunfullmäktige pröva om grönstrukturplanen är aktuell.

Planen kan behöva kompletteras med nya parametrar, exempelvis i samband med friluftslivsinventering, sociotopkartläggningar i stadsdelar eller utveckling av ekosystemtjänster.

Byggnadsnämnden ska informeras ifall de nya parametrarna leder till eventuella förändringar i klassning av övriga gröna områden eller om det finns anledning att höja ett område från *övriga gröna områden* till *mycket värdefullt område*.

Reviderad plan på remiss

- Byggnadsnämnden tar beslut om att skicka ut den reviderade planen på remiss.
- Byggnadsnämnden ska godkänna arbetet med kartering och inventering av nya parametrar innan det skickas till kommunfullmäktige för beslut om att godkänna den reviderade planen.

Nya beslut i fullmäktige

- Kommunfullmäktige tar beslut om att godkänna den reviderade grönstrukturplanen.
- Kommunfullmäktige beslutar om ett område ska höjas från *övriga gröna områden* till *mycket värdefullt område*.

Kontinuerlig uppdatering av kartor kan bero på exempelvis nya befolknings-siffror, nya antagna detaljplaner eller ändrad grönytetillgång. Översyn och uppdatering görs en gång per år och genomförs med hjälp av GIS-program. Om översynen medför omklassning av ytor inom klassen *övriga gröna områden* ska byggnadsnämnden informeras (se ovan).

- Uppdaterade kartor kommer att finnas på Västerås stads webbplats och internt på Kartportalen.

Mål, riktlinjer och strategier

Planens övergripande mål

- Parker och grönområden ska säkerställas för att tillgodose västeråsarnas behov av rekreation och friluftsliv, där grönområden fungerar som offentliga mötesplatser och där barn kan leka i en stimulerande miljö.
- Västerås ska erbjuda ett rikt växt- och djurliv och en varaktigt frisk, livskraftig och attraktiv miljö för invånarna.
- Grönområden och vatten som bidrar till stadens identitet och karaktär eller är bärare av kulturhistoriska värden ska säkerställas och vidareutvecklas.
- Det ska finnas sammanhängande stråk för rekreation och funktionella spridningsvägar för växt- och djurliv kopplat till Mälaren och omgivande landskap.
- Västerås ska ta tillvara och utveckla de ekosystemtjänster som gröna och blå miljöer erbjuder.
- Behov av närströvmråden och mötesplatser ska tillgodoses för samtliga orter.

Barnens lekstig, Mälarparken.

Dessa mål har sitt ursprung i lagstiftningen, översiktsplanen ÖP 2026 och ett antal av de strategier som Västerås stad behöver följa för att skapa en hållbar utveckling. Målen berörs även av Agenda 2030 och andra vägledande dokument såsom nationella miljömål, landskapskonventionen och folkhälsomål.

Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar

Vistelse i gröna miljöer har stor betydelse för människors välbefinnande. Grönska inbjuder till samvaro och sociala kontakter i bostadens närhet. Den erbjuder möjlighet till lek och andra utomhusaktiviteter. Stadsdelsskogar är en unik tillgång för västeråsarnas vardagliga rekreation. Stadsdelarnas egna stora naturområden, som med park- och naturstråk förbinds med bostadsgårdarna, ger möjlighet till naturupplevelser och samvaro för alla invånare. Gröna områden ska upplevas som trygga.

Motionsspår på Björnö.

Grön och blå identitet

Stadens grönska och dess samband med omgivande natur och vatten är en del av Västerås attraktion och långsiktiga hållbarhet. Den ska tas tillvara och utvecklas. Mälaren med strandområden, Svartådalen, Djäkneberget, Vasaparken, Kyrkbacken, stadsdelarnas parker och stora skogsområden utgör ett kulturarv som präglar staden och bidrar till stadens identitet. Det gör också Badelundaåsen med kulturmiljöer och omgivande kulturlandskap. Stadsdelsskogarna är med sin storlek en viktig tillgång för stadens växt- och djurliv som ska tas tillvara. Ekologiska nätverk och deras funktion ska bibehållas och utvecklas så att de tillsammans bildar habitat och livsrum för många livskraftiga populationer och skyddsvärda arter.

Klimatanpassning

Gröna områden bidrar till att dämpa effekterna av skyfall och översvämningar genom fördröjning av vattenflöden. Grönskan i staden hjälper också till att ge ett behagligt klimat. Den renar luften från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader.

Ny bebyggelse kan utformas i samklang med gröna värden

Västerås är en växande stad. Det kommer hela tiden önskemål om nya bebyggelseytor. Vissa företeelser i stadslivet kräver täthet – avstånd till service, nöjen, handel och arbeten förkortas, invånarantalet blir tillräckligt stort för att hålla staden vital och fungerande. Friluftsliv, rekreation och naturupplevelser kräver tillgång till sammanhängande grönområden. God bebyggd miljö kräver både täthet och grönska. Alla västeråsare ska ha tillgång till ett mångsidigt utbud av gröna områden av god kvalitet i närheten av sin bostad, skola eller förskola, arbetsplats eller vårdinrättning. Samtliga nivåer i en hierarki från entréyta/trädgård, närpark, grannskapspark, stadsdelsskog eller stadspark, samt strövområde behövs för en god standard. Vi får inte bygga bort dessa kvaliteter.

Riktlinjer för gröna värden vid planering och samhällsbyggnation

- Ett varierat utbud av parker och naturområden ska vara tillgängligt för alla: tomt/entré, närpark, grannskapspark, stadsdelsskog eller stadspark, strövområde.
- Det ska ligga en park med grannskapsparkskvaliteter max 300 meter från bostaden.
- Stadsdelsskog och/eller stadspark ska ligga max 800 meter från bostaden och strövområde 3 kilometer från bostaden.
- Alla ska ha tillgång till 50 kvadratmeter park och 50 kvadratmeter stadsdelsskog eller stadspark per invånare.
- Det ska finnas ytor till lek och aktivitet för barn i park- och naturområden i närheten av stadens alla förskolor.
- Ytor för idrott och aktiviteter ska finnas tillgängliga för alla.
- Stadens park- och naturområden samt strövområden ska hänga samman i kontinuerliga rekreationsstråk och funktionella ekologiska nätverk. Särskilt viktiga är ädellövskogs- och tallnätverken.
- Hänsyn ska tas till den biologiska mångfalden.
- Naturinventeringar utförs i samband med planering och exploatering.
- Områden inventeras för socialt värde/rekreationsvärde för allmänheten i samband med planering och exploatering.
- De mindre vattendrag som finns i tätorten ska bevaras.
- Vattendragens strandskydd ska beaktas i planeringen.
- I planering av områden där tillgången till park- och naturområden är otillräcklig eller där det finns bristande kvalitet ska en kvalitetshöjning ske inom området eller nya parker planläggas inom området. Nya parker ska planeras med hänsyn till vilka typer av grönytor det råder brist på i närområdet. Om detta inte är möjligt ska en kvalitetshöjning ske i närliggande park- och naturområden.
- Kvartersmark med gröna upplevelsevärden kan i viss mån komplettera utbudet av parker. Även i villaområden bör det dock finnas parkytor som sociala samlingsplatser på allmän mark.
- Balanseringsprinciperna ska följas vid exploatering av grönyta.
- I nya detaljplaner ska investeringskostnader för grönområden finnas med och en uppskattning av driftskostnaden ska redovisas.

Hamrebäcken.

Alla markområden där växtlighet eller vatten finns är en del av den gröna strukturen. Vissa grönområden har särskilt höga värden för såväl människors rekreation och hälsa som för ekologiska funktioner. Det är viktigt att det tas extra hänsyn vid planering och byggande på och intill gröna ytor med höga värden.

Planeringsprinciper för exploatering och bebyggelse i grönområden finns dokumenterade i *Balanseringsprinciper för natur- och kulturmiljövärden i samband med exploatering och samhällsbyggnation*, antagen av kommunfullmäktige 3 september 2015.

Inom kommunal planering finns det vedertagna principer för bevarande och hänsynstagande till gröna värden. I Boverkets anvisningar formuleras avstånd till olika former av grönområden. Olika generationers behov har utretts, likaså den biologiska mångfaldens behov. Dessa riktlinjer berör både invånarnas behov och biologiska behov och gäller både för dagens tätort och serviceorter samt för nya områden som utvecklas i framtiden.

Avstånd och storlek^{2, 3, 4}

En förutsättning för att boende i ett område ska få glädje av parker och natur till vardags, är att de inte ligger för långt bort. Studier utförda ur folkhälso- och motionsperspektiv visar att parker för enkel vardagsmotion inte bör ligga längre bort än 300 meter från bostaden, medan grönområden för mer kvalificerad motion bör ligga inom 800 meter från bostaden. Strövområden kan ligga betydligt längre bort.

Målet är 50 kvadratmeter när- eller grannskapspark per invånare och 50 kvadratmeter stadspark eller stadsdelsskog per invånare. Vid beräkning av tillgänglig areal per invånare är det befolkningen i omkringliggande bostadsområden som utgör underlag. Detta ger en missvisande bild för stadsparkerna, som per definition används av alla stadens invånare.

2. Boverket.

3. Byggeforskningsrådet, R102:1989

4. Ståhle, A. 2005

Strategier för utveckling och förvaltning av park- och naturområden

- Samtliga nivåer i en hierarki av grönområden behövs i en god bebyggd miljö. Där det saknas grönområden av en viss nivå ska Västerås stad, om det är möjligt, investera i en standardförbättring.
- I befintliga områden med mycket hårdgjord yta och där det är brist på park- och naturmark ska välgestaltade och innehållsrika mindre parker anläggas.
- Närhet till stadsdelsskogar är viktig och därför behövs det skapas nya sådana i takt med att staden växer. De senaste exemplen på detta är Bjurhovdaskogen och Skålbyskogen.
- Grönområden ska skötas så att kvaliteter behålls och utvecklas.
- Vid utveckling av grönområden i närheten av förskolor och skolor ska aspekten av pedagogisk resurs vägas in.
- Det är viktigt att eftersträva stor variation mellan och inom skogsmarken och slå vakt om äldre träd och skog.
- Parker och naturområden ska upplevas som trygga.
- Parker och naturområden ska skyddas från buller.
- Parker och naturområden ska vara tillgängliga.
- Mindre vattendrag i tätorten ska bevaras och om möjligt återskapas.
- För att uppnå långsiktighet i skötseln och därigenom gynna sociala och biologiska värden är det viktigt att ha aktuella skötselplaner.
- Ta fram skötselinstruktioner, där trygghetsaspekten beaktas, för hantering av växtlighet intill gång- och cykelbanor.

Västeråsarna ska ha tillgång till ett mångsidigt utbud av gröna områden av god kvalitet i närheten av bostaden. För att Västerås ska upplevas som attraktivt att bo och verka i eller besöka krävs rekreationsområden för upplevelser och rofylldhet, tillgång till vackra välskötta parker och naturområden. Dessa ska förvaltas på ett bra sätt och utvecklas för att höja standarden.

MER OM

Exempel på åtgärder vid exploatering av grönyta

- Parkmark med låga värden utvecklas genom kvalitetsförbättring och/eller skydd från buller.
- Kvaliteten i befintliga parker förbättras genom att tillföra fler parkkaraktärer (se faktaruta sidan 50-52).
- Yta med flyttbara värden, till exempel en lekplats eller idrottsplats, kan tas i anspråk om värdena ersätts i den kvarvarande ytan.

Trygghet

Att uppleva trygghet i de offentliga rum som stadens parker och naturområden utgör är viktigt för att man ska vistas där. Flera forskningsstudier visar att upplevd trygghet och säkerhet är en mycket viktig faktor som påverkar den fysiska aktiviteten hos många grupper. Detta samband är speciellt markant för vissa grupper i samhället, exempelvis barn, äldre och kvinnor, särskilt kvinnor från etniska minoriteter. Mörker är ett avsevärt hinder för promenader, speciellt för kvinnor och därför är bra belysning viktigt för att öka tryggheten utomhus enligt ett antal vetenskapliga studier. (Faskunger 2008, Medina 2016)

En tydlig hierarki i privat, halvprivat och offentlig zon ger möjlighet att planera för social kontroll. Det kan innebära att planera så att många människor rör sig här men också att det finns möjlighet till överblick. Även i mörker bör man ha möjlighet att se mötande människors ansikte. Det innebär inte att alla gång- och cykelvägar inom rekreationsstråken ska vara belysta utan kan innebära att erbjuda alternativa, belysta, vägval för gående och cyklande nattetid.

Buller

Stadens park- och naturområden är till största delen skyddade från buller. Några av stadens centrala parker och parker utmed E18 är dock bullerstörda. Här bör bullerdämpande åtgärder genomföras. Samtliga strövområden är bullerstörda utom Önstaskogen och norra delen av Svartådalen. Dessa tysta områden ska skyddas så att inte de också blir störda från buller.

Värdering och riktlinjer för grönområden

Grönstrukturplanen utgör ett av underlagen för översikts- och detaljplanering där överväganden görs mot andra intressen. Värdering av olika intressen görs under planprocessen. Som stöd i bedömningen finns två kartor över Västerås tätort, en karta över vattendrag samt åtta kartor över serviceorterna. Kartorna innehåller en sammanvägd bedömning av grönområdenas värde med avseende på rekreation, biologisk mångfald, ekosystemtjänster och kulturmiljö.

Västerås tätort

Riktlinjer för mycket värdefulla grönområden

De mycket värdefulla grönområdenas natur- och kulturvärden samt sociala värden ska bevaras och, där det är möjligt, utvecklas. Endast anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling ska tillåtas.

För området kring Badelunda föreslås att utveckling för rekreation och rörligt friluftsliv tillåts genom att åsens värdefulla natur- och kulturmiljöer stärks och tillgängligheten för besökare förbättras.

Mycket värdefulla grönområden

Dessa områden består bland annat av identitetsbärande stadsparkar:

- Djäkneberget
- Vasaparken
- Stadsparken

Områden av stor betydelse för västeråsarnas motion och rekreation:

- Rocklunda
- Rönnbyskogen
- Vallby friluftsmuseum

Områden av regional betydelse för natur, friluftsliv och rekreation som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015:

- Vedboskogen
- Mälarparken
- Norra Hökåsens närnaturskog

MER OM

Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015

För den helt övervägande delen naturvårdsobjekt i planen har naturvärden begränsade anspråk där värdena utgörs av exempelvis geologiska storformer, förekomst av död ved, tillgång till lek-vatten eller livsmiljöer för groddjur, med mera. Vedboskogen, Mälarparken och Norra Hökåsens närnaturskog pekas ut i deras helhet.

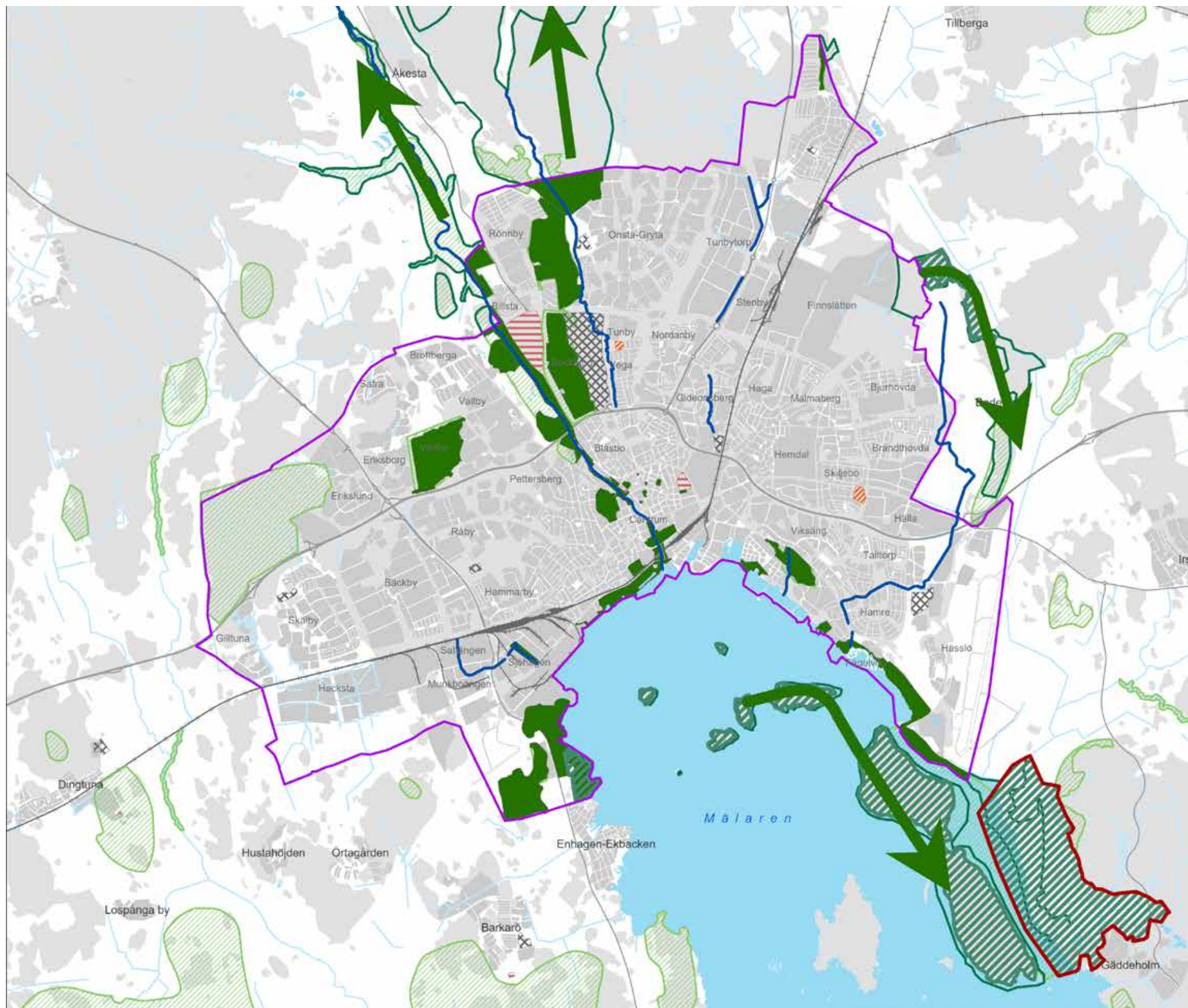

Identitetsbärande stadspark
– Djäkneberget.

Lögarängen och Lögstrand är viktiga för rekreation vid Mälaren. Svartåns dalgång mellan Skultuna och Västerås (med välbevarad bebyggelse i öppet odlingslandskap, äldre vägar och fornlämningar) samt området norr om Rönaby och Önsta-Gryta är viktiga närströvområden. Området kring Badelunda är ett närströvmråde för Västerås tätort i det öppna landskapet kring Badelundaåsen och Anundshög.

Motivering

De mycket värdefulla grönområdena har avgörande betydelse för tätortens grönstruktur och identitet samt för biologisk mångfald och för rekreation. Dessa värden ska bevaras och utvecklas. De bidrar till att västeråsarna och stadens besökare har tillgång till parkmark och natur, från de stora natur- och rekreationsområden norr om staden genom stadens centrala parker och till de strandnära områdena längs Mälaren och Svartån.

Karta 1. Grönskan i staden

Mycket värdefulla grönområden

- Inom tätorten
- Utanför tätorten
- Naturreservat
- Kulturresevat
- Kyrkogårdar
- Idrottsanläggning
- Fornlämningar av mycket stort värde
- Vattendrag
- Tätortsgräns
- Ytor utpekade i Länsstyrelsens naturvårdsplan 2015

Grönstrukturplan för Västerås stad

Mycket värdefulla grönområden

Övriga gröna områden

Riktlinjer för övriga gröna områden

Planering i dessa områden ska följa riktlinjer angivna i *Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnation* (antagna av kommunfullmäktige 3 september 2015).

Dokumenterat höga värden för naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv, samt viktiga ekosystemtjänster, ska skyddas och negativ påverkan undvikas och minimeras. För att bidra till en balanserad komplettering av bebyggelse kan man följa skadelindringshierarkin. Skadelindringshierarkin innebär att i första hand undviks intrång i ytor med höga värden och i andra hand kan intrång göras men då i kombination med kompensationsåtgärder.

Intrång på värdefulla ytor förutsätter att ett annat viktigt intresse står emot natur-, kulturmiljö- eller friluftslivsintressen eller ekosystemtjänster. Om det är en yta med mycket höga dokumenterade värden och det inte är möjligt att undvika skadan på dessa värden föreligger hinder mot exploatering.

Om det är en yta med lägre bevarandevärde är inriktningen att minimera negativ påverkan genom att undanta ytor, skydda individuella träd med mera.

Frågan om balansering och kompensation löses i varje enskilt fall.

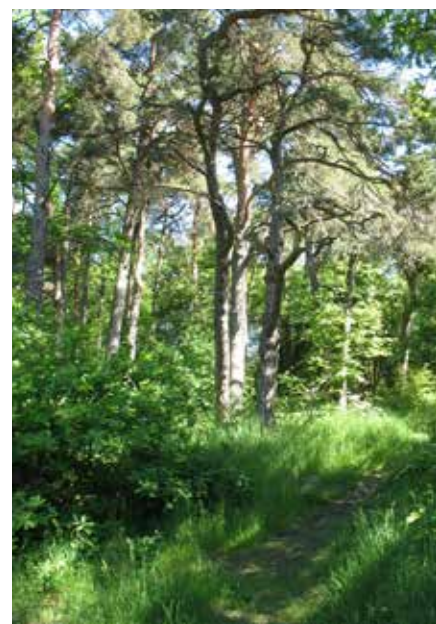
Områden där det finns inventerade och dokumenterade värden. Områdena har klassats i fyra olika värdenivåer. Inom gruppen övriga gröna områden kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvaliteter kan behållas eller kompenseras.

Motivering

Värderingarna är baserade på en sammanvägning av kända naturvårds-, friluftslivs- och kulturmiljövärden samt ekosystemtjänster.

Alla stadsdelsskogar intar en särställning genom sin storlek som gör det möjligt att uppleva ett visst mått av ostördhet och närhet till naturen utan att behöva ta sig ut från staden. Stadsdelsskogarna hyser även stora naturvärden.

Grannskapsparker har en särställning genom sin betydelse för den dagliga motionen och positiva bidrag till folkhälsan.

Grönskan i staden

Värderingsparametrar

Vid planering är det viktigt att värna så många värden som möjligt kopplade till gröna områden. En värdering ska därmed visa vilka funktioner eller anspråk som finns inom området.

Beslutskartan ”övriga gröna områden” visar en klassificering utifrån alla värderingskategorier; sociala värden, rekreationsvärden, ekologiska värden med flera. Klassificeringen av områden ger en indikation på hur stora anspråken på ett område är och hur mycket hänsyn och planeringsinsatser som kan komma att krävas.

För att värdera ”övriga gröna områden” som visas i karta 2 har en multikriterie-/överlagringsanalys utförts. Multikriterieanalys (MKA) är ett vanligt verktyg som tillämpas för att underlätta en beslutsprocess genom en strukturerad och tydlig arbetsgång (Rosén, et al., 2009). Verktyget används för att identifiera det mest lämpliga alternativet, för att rangordna alternativ eller för att skilja på acceptabla och oacceptabla alternativ (Dodgson, et al., 2009).

Syftet med analysen är att utifrån de olika grönområdenas värde för sociala värden, naturvärden, ekosystemtjänster och kulturmiljö sätta in de i olika värdeklasser. För att göra detta har vi valt ut ett antal kriterier som har definierats och värderats för sig och därefter vägts samman med hjälp av en överlagringsanalys till en samlad bedömning. En överlagringsanalys innebär att nya informationsskikt (kartlager) tas fram genom att valda företeelser inom samma geografiska område identifieras och läggs ihop.

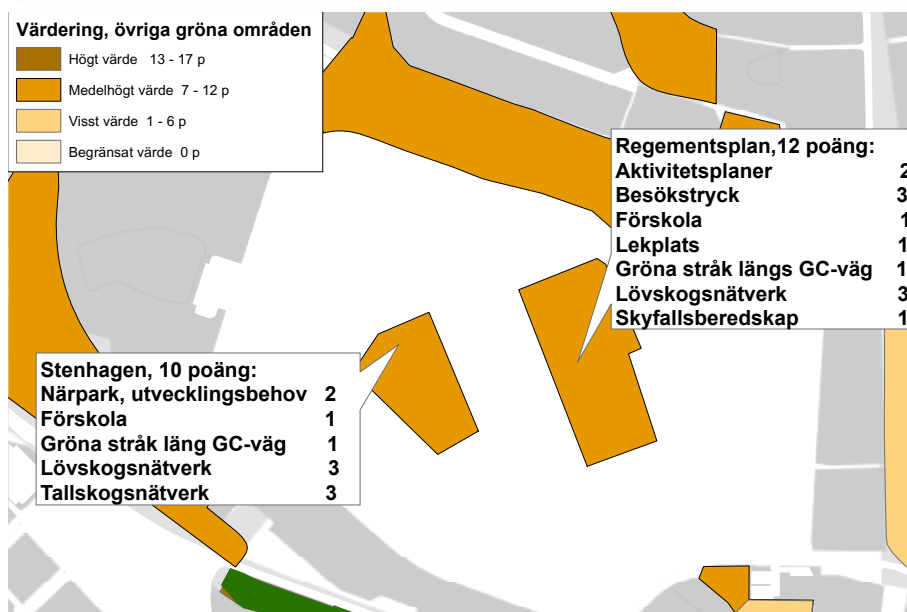
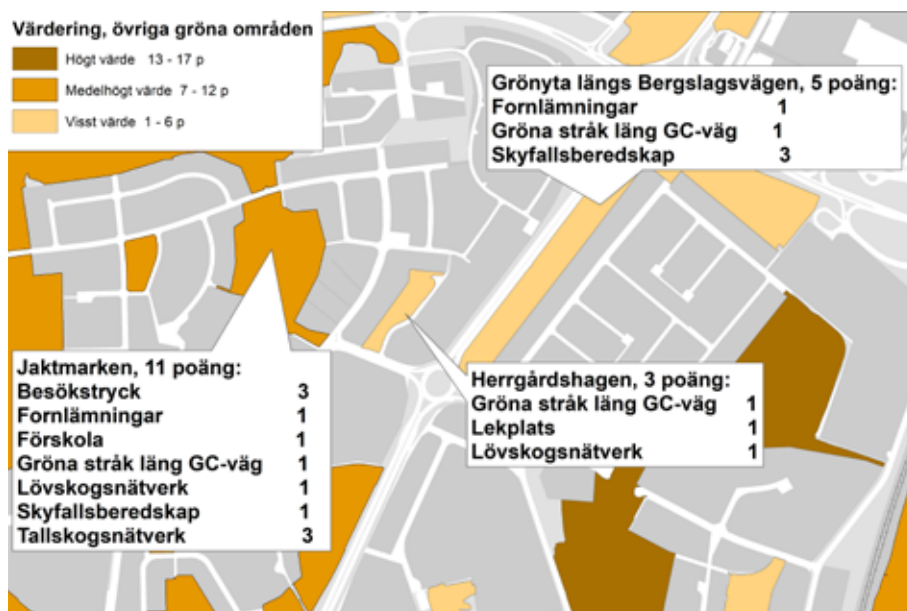
Kriterier har valts ut utifrån strävan att planera för ett hållbart samhälle. Ju svårare kriteriet är att kompensera, desto högre poängsättning. Exempelvis ”ekbestånd inom kärnområden” 3 poäng, ”unga ekbestånd utanför kärnområdet” 1 poäng eller ”grannskapsparker, besöksstryck” 1,2 eller 3 poäng beroende på hur högt besöksstrycket är på området. 1 poäng där det finns lågt tryck, 2 poäng där besöksstrycket börjar närma sig den rekommenderade riktlinjen på 50 kvadratmeter per invånare (200 invånare per hektar) och 3 poäng där besöksstrycket är högre än den rekommenderade riktlinjen. Områden där det finns fornlämningar har poängsatts till 1 poäng. Här är annan markanvändning ofta möjligt, men det krävs insatser i form av exempelvis utgrävningar.

För varje område har poängen summerats och därefter har området klassats i en av tre klasser:

- Högt värde (13–23 poäng)
- Medelhögt värde (7–12 poäng)
- Visst värde (1–6 poäng)

Exempel på hur värderingsparametrar visar anspråk och behov av hänsynstagande på olika grönområden.

Kartorna är baserade på förhållandena i mars 2021. För aktuella detaljer och bedömningar bör man alltid vända sig till stadsbyggnadsförvaltningen.

Sociala värden

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Grannskapsparker	Besökstryck, folkhälsa (tillgång till friyta)	Se sid 83–84, karta sid 84	Nej	Högt tryck, röd 3 Medeltryck, gult 2 Lågt tryck, grönt 1
Närpark	Närpark eller övrig grönyta inom områden där det saknas parker med grannskapsparkskvaliteter	Se sid 81–83, karta sid 82	Nej	3
	Närpark som borde utvecklas när närmaste grannskapspark har högt besökstryck (rött)			2
	Tillgänglig i närmiljö			1
Attraktiv utevistelse för äldre	Närmaste grannskapspark till servicehus <300 meter	Se sid 56–57, karta sid 56	Nej	1
	Närmaste grannskapspark till servicehus >300 meter			2
Lekplatser inom park		Se Handlingsplan för Västerås stads lekplatser	Ja	1
Ytor för spontanidrott		Se sid 61–62, kartor sid 62. Se även Multiaktivitets- ytor för fysiska aktiviteter (2018, Västerås stad/3P arkitektur)	Nej. Aktivitets- yta intill skola, lämplig för vuxen- ledda aktiviteter	2
			Ja. Övrig aktivitets- yta	1
Förskolans aktivitetsytor		Se sid 58–59, karta sid 59	Ja	1
Närhet till grund-/gymnasie- skola <300 meter		Se sid 61–62, karta sid 62		1
Stadsdelsskog, upplevelser, promenad- och motions- slingor. Friyta	Motion, idrott, naturupplevelser	Se sid 45,66-69, 85	Nej	<50 m ² /inv, 3 50–67 m ² /inv, 2 >67 m ² /inv, 1
Motionsspår	Rekreation	Se karta sid 62	Ja	1
Nätverk mellan gröna områden	Motion och folkhälsa (samt biologiskt värde som ekologiskt nätverk)	Se sid 45, 49 (64, 69–70), kartor sid 49 (69–70)	Ja, men inte lämpligt	1

Biologiska värden

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Tallnätverk Ädellövnätverk	Miljö kvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15	Se sid 69–70, kartor sid 69–70	Nej	Inom kärn- området, 3. Utanför kärn- området, Gamla bestånd, 2. Utanför kärn- området, Yngre bestånd, 1
Stadsdelskogar	Miljö kvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15. Stora sammanhängande områden	Se sid 66–68, karta sid 68	Nej	3
Värdefulla biotoper och artrika områden	Miljö kvalitetsmål 12 & 16, Agenda 2030 mål 15	Se sid 63–65	Nej	Art- och bio- topvärde, 2. Art- eller bio- topvärde, 1

Ekosystemtjänst *

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Översvämningsytor	Klimatanpassning, potential för att ta hand om översvämningsvatten på gröna ytor vid 100-årsregn	Se sid 77–79, karta sid 79	Nej	Andel översvämningsbenägen grönyta (%) <25 %, 1 25–50 %, 2 >50 %, 3

* Övriga ekosystemtjänster som exempelvis positiva effekter på folkhälsan, estetiska och kulturella funktioner och biologisk mångfald redovisas under sociala värden, biologiska värden eller kulturmiljövärden.

Kulturmiljö

Parameter	Motivering	Hänvisning	Är värdet flyttbart	Poäng
Fornlämningar	Lagstiftning	Se sid 52–53, karta sid 53	Nej	1
Gestaltat bostadsområde	Väl gestaltade och genomtänkta parkytor som ingår som del av övergripande plan	Se sid 53–55, karta sid 55	Nej	1

I samband med detaljplanearbete kommer områden att inventeras för socialt värde/rekreativvärde för allmänheten och i samband med invånardialog i stadsdelarna eller serviceorterna kommer "smultronställen" att pekas ut. Dessa värden ska lyftas in och poängsättas i värderingsmodellen.

Upptrampade spontana stigar/hundrastning/motion	1 poäng
Barnlek/kojor/smultronställen	1 poäng

Vatten i Västerås tätort

Riktlinjer för vatten

- Säkerställa vattendrag och Mälaren för rekreation, gestaltning och biologisk mångfald i staden.
- Utveckla den biologiska mångfalden i kombination med kulturvårdsvärden och rekreativa värden längs Svartån.
- Bevara och förstärka de befintliga natur- och vegetationsklädda stränderna.
- Nyttja strandskyddszonerna för att tillskapa nya biotoper som stärker vattnets roll som livsmiljö och spridningsväg.
- Utreda möjligheten att öppna upp kulverterade vattendrag.
- Bidra till att miljö kvalitetsnormer för vatten uppnås.

Vattnet har stor betydelse för många aktiviteter, till exempel fiske och friluftsliv. Det gör kommunen attraktiv som boendalternativ och som besöksmål. Områden i direkt kontakt med eller med utsikt över Mälaren och Svartån utgör våra mest uppskattade platser.

Vatten och stränder utgör dessutom mycket viktiga livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurlivet. Stränderna kan ha en stor variation av arter som tillhör vattenmiljön, landmiljön eller båda miljöerna. Ett vattendrag med förekomst av död ved och varierande flöden från lugnflytande till strömmande vatten ger en större biologisk mångfald än ett rensat vattendrag med en ensidig bottenstruktur och vattenhastighet. Vattenmiljöerna fungerar också som viktiga biologiska filter som renar näringsämnen och föroreningar och bidrar till att dämpa övergödning och förorening av nedströms belägna vatten.

Vattenkvaliteten varierar utifrån markanvändning och utsläpp och det vatten som finns i Svartån i Västerås har sitt ursprung i Norbergs och Sala kommuner innan det når Västerås kommun och slutligen tätorten. Detsamma gäller för Mälaren, där vatten tillförs från de västra delarna av Mälarens avrinningsområde och från närområdet. Arbetet med vattenkvalitet måste därför ske samordnat över kommungränser, även om en del av påverkan även kommer från tätorten via dagvatten och lokala utsläpp. Det samordnade, övergripande arbetet beskrivs i Västerås stads handlingsplan för yt- och grundvatten och arbetet med dagvatten i Västerås beskrivs i handlingsplanen för dagvatten.

Mälaren

Rekreationsvärdena utmed Mälarens strand i Västerås är många. En stor del av strandlinjen är tillgänglig och välanvända promenadstråk finns i princip längs hela denna del. Johannisbergs naturreservat och Johannisbergs herrgård, som båda är upptagna i länets naturvårdsplan för sina naturvärden, samt "Våtmarksområdet vid Hamre", som omnämns i den nationella våtmarksinventeringen (VMI, 2009), är också viktiga friluftsområden.

Flera badplatser finns också. Den mest använda är Lögastrand, men även Lövudden, Johannisberg och Framnäs har badplatser. Vid den strandinventering som genomfördes 2016 noterades även att Notuddens park har en kort

Svartån och andra vattendrag inom Västerås tätort.

strandsträcka, som utgör en varierad strandmiljö. Här återfinns en blockrik strand, en liten naturlig sandstrand och en liten strandskog bestående av alsumpskog.

Vintertid används Mälarens is flitigt av tusentals västeråsare för promenader, skridskoåkning och andra aktiviteter. En bana brukar plogas upp för att underlätta för dem som vill vara på isen. Bristen på naturliga stränder gör att det finns få naturliga fiskeplatser. Däremot finns gott om bryggor, pিরer och andra platser där fiske är möjligt och fiskemöjligheterna längs stranden är därmed ändå bra.

Vattenmiljöerna hyser specifika arter som fiskar, bottenfauna och vattenväxter. Den biologiska mångfalden i vatten regleras dels av vattenkvaliteten, dels av den variation i livsutrymmen och strukturer som finns tillgängliga. Mälaren med öar och strandområden är utpekat som ett riksintresse på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. Mälaren är till exempel Sveriges artrikaste sjö när det gäller fisk och hyser över 30 arter. Sjön har även förekomster av ovanliga vattenväxtarter samt en rik fågelfauna. I Västeråsfjärden har stora bestånd av flera arter av stormusslor påträffats, varav äkta målarmussla och flat dammussla finns på listan över rödlistade arter. Sjöns flikiga karaktär och varierade livsmiljöer ger samlat förutsättningar för en stor biologisk mångfald.

Svartån

Särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden är naturstränder och andra vegetationsklädda stränder längs med Svartån. Strömsträckan vid Falkenbergskva kvarnen har pekats ut i länets naturvårdsplan för att det finns potentiella lekområden för fisken asp och att det finns förekomst av id, lake och stensimpa.

I Svartån finns flera dammar som ger vattendraget en mer lugnflytande karaktär än naturligt, detta påverkar fiskfaunan genom att framför allt sjölevande arter gynnas och de fiskar som är knutna till rinnande vatten missgynnas. Vandringshinder i form av dammar leder dessutom till isolering av fiskpopulationer. Att ta bort vandringshinder är därför ett viktigt arbete som har påbörjats i Svartån. Västerås stad och Mälarenergi har nu öppnat upp för fiskvandring förbi Turbinbron vilket möjliggör vandring för målarlevande fiskar upp i Svartån. Vissa utrotningshotade arter, till exempel asp, kan nu åter leka i centrala Västerås. Flera dammar finns längre upp i ån och arbetet med att göra dem passerbara har inletts. Näst på tur är Falkenbergskva kvarnen.

Mindre bäckar

Våra mindre bäckar i staden är värdefulla. De är: Persbobäcken, som rinner från Önstaskogarna i norr in i staden längs Vasagatans östra sida, Emausbäcken på Gideonsberg, Hamrebäcken som har sitt ursprung i skogarna norr om Bjurhovda, Kapellbäcken inom industriområdena söder om Bäckby samt Mälarparksbäcken, som i sitt nedre lopp rinner genom Mälarparken. Flera av de mindre vattendragen är delvis kulverterade och dessa partier har därmed förlorat sin funktion som spridningsväg för växt- och djurliv. Dessutom har en större andel hårdgjorda ytor i staden kraftigt förändrat vattenflödet. Det är därför viktigt att de kvarvarande vattendragen och deras stränder skyddas och att dagvatten fördröjs och renas så nära källan som möjligt.

Vattendragen, deras ekologiska värden och allemansrättsliga tillgänglighet, beskrivs utförligare i avsnittet om Ekologiska funktioner, Vattendrag i tätorten sidan 71-73. Även i Västerås stads handlingsplan för yt- och grundvatten behandlas de vattenfrågorna utförligare.

Serviceorterna

Riktlinjer för serviceorterna

- Behov av närströvsområde och mötesplatser ska tillgodoses inom samtliga serviceorter.
- Vid lokalisering av ny bebyggelse eller annan ändring av markanvändning ska påverkan på landskapet/konsekvenser av förslaget beskrivas.
- Lokalisering av ny bebyggelse eller annan ändring av markanvändning ska föregås av en landskapsanalys.
- Planering och byggande som stödjer besöks- och turistnäringen ska normalt tillåtas.
- Planering och byggande som stödjer besöks- och turistnäringen och bidrar till en utveckling av natur- och kulturmiljövärden samt friluftsliv ska främjas.

Det är viktigt för serviceorternas utveckling att de boende har tillgång till mötesplatser och rekreativsmöjligheter. Enligt översiktsplanen ÖP 2026 ska behov av närströvsområden och mötesplatser tillgodoses för samtliga orter och nya bebyggelsegrupper.

MER OM

Strandskydd

Strandskyddet är ett generellt skydd som gäller i hela landet och vid alla kuster, sjöar och vattendrag. Det skyddade området är normalt 100 meter från strandkanten, både på land och i vattenområdet. Runt stora delar av Mälaren har strandskyddszon utökats till 300 meter. Längs mindre vattendrag och vattenförande diken har den minskats till 25 meter.

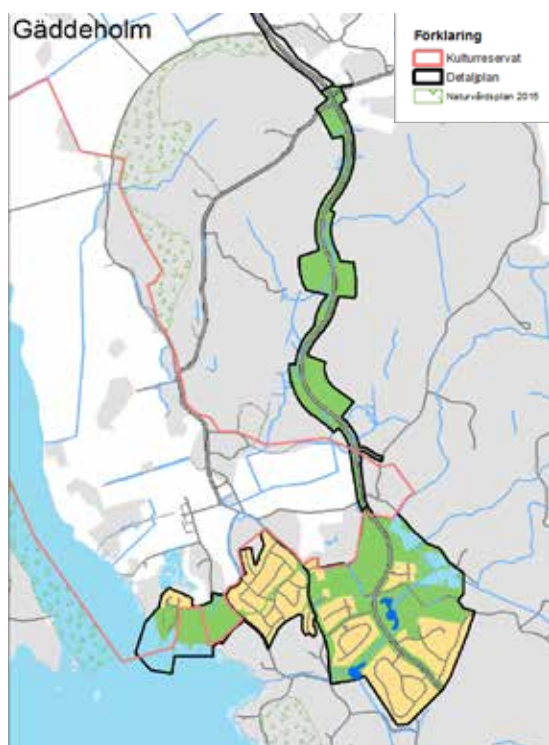
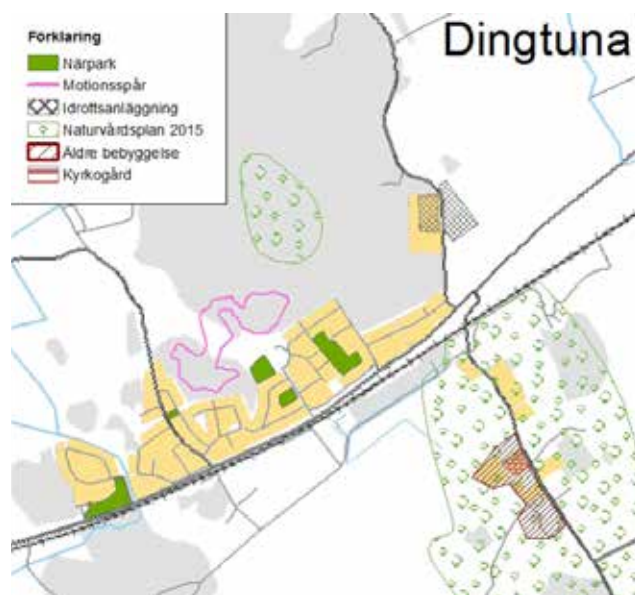
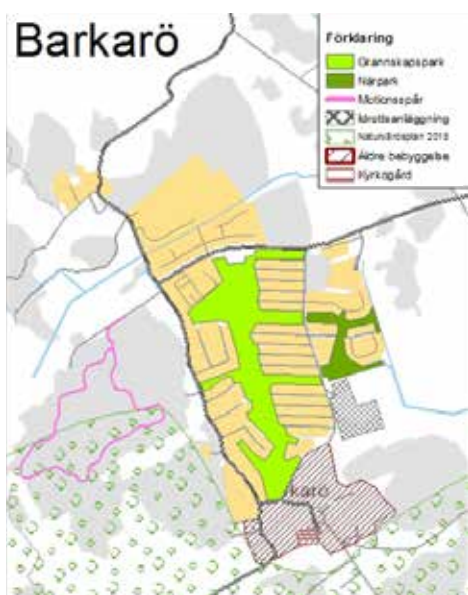
Inom detaljplanlagt område är strandskyddet ofta upphävt, men om planen upphör att gälla eller ersätts av en ny detaljplan, återinträder strandskyddet. Om man då vill upphäva skyddet eller få dispens måste det prövas på nytt mot de nu gällande reglerna.

Serviceortskartorna nedan visar bland annat tillgång till motionsspår, områden som är utpekade i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 samt grönområden som är klassade som grannskapspark eller närpark.

Barkarö

Omgivningarna runt Barkarö består av både skog och låglänt odlingsmark med närhet till Mälaren.

Väster om tätorten finns det ett skogsområde med motionsspår och i närheten av spåret finns det en yta med utegym och grillplats. Området används för löpträning eller gympa under sommarhalvåret och för skidåkning under vintern. En undersökning som utfördes av Mälardalens högskola visade att de flesta brukarna (60 procent) var kvinnor.

Den lilla skogsbevuxna höjden mellan villorna och radhusen i själva tätorten används främst för hundrastning och på dess östra sida finns det en liten lekpark med sandlåda och rutschkana. Söder om skogspartiet finns det en öppen yta med en större lekplats, aktivitetsytor av olika slag och en ängsliknande yta. Parken används främst för lek, promenader och hundrastning.

Söder om tätorten finns det ett område, "Område vid Barkaröby", som har upptagits i länets naturvårdsplan. Detta delvis på grund av landskapsbilden, omväxlande landskap med betydande hagmarker, men mest på grund av de geologiska formationerna. Talrika välutvecklade ändmoräner framträder i hagmarks- och åkerlandskapet. Vid slutet av istiden påverkades landskapet i Barkarö genom att det bildades många ändmoräner i området. Dessa ändmoräner är troligtvis det största mer eller mindre sammanhängande ändmoränområdet i länet.

Dingtuna

Samhället ligger med skogen mot norr och ett storskaligt, flackt jordbrukslandskap med skogsklädda moränholmar och odlingsrösen mot söder.

Skogsområdena norr om Dingtuna fungerar som grönområden för tätorten. Marken utgörs mest av varierad barrskog med något lövinslag. Ett motions-spår har anlagts i skogspartiet och intill spåret finns det enklare faciliteter som sittbänkar och grillplats. Mitt i skogspartiet finns det ett öppet, odikat medelrikkärr med artrik flora. Enligt Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 har kärret klass 3, högt naturvärde, motsvarande objekt av lokalt intresse.

Sydost om samhället finns det ett stort område som har klassats som klass 2 i länsstyrelsens naturvårdsplan. Det är ett mosaiklandskap där de stora öppna åkrarna bryts av skogsholmar, öppna hagar med rik flora och träd- och buskbärande hagmark. På grund av svag hävd har stora delar av hagmarken vuxit igen, men det finns ändå en rik flora som uppträder i bryn och intill berghällar.

I själva tätorten finns det några närparker som består av öppna gräsytor och små trädbevuxna ytor samt några lekplatser.

Gäddeholm

Gäddeholm är en ny serviceort som håller på att växa fram enligt inriktningen angiven i *Översiktsplan för Gäddeholm, ÖP 60*. Området angränsar mot kulturreservatet Gäddeholm, vars syfte bland annat är att vårda ett värdefullt kulturlandskap vid Mälaren som präglats av lantbruk som bedrivits sedan 1800-talet samt bevara och vårda en lantegendom med välbevarad herrgårdsmiljö.

Planens övergripande struktur är ett bevarande av herrgårdsmiljön, odlingslandskapet och mäljarstranden för rekreation medan bebyggelsen ligger i skogslandskapet.

Planen genomsyras av närheten till naturen och möjligheterna att skapa intressanta rekreativstråk längs mäljarstranden och i bostadsområdena. Kontakten med Mälaren och Trädarängarna prioriteras och nya gång- och cykelvägar, stigar och rekreativstråk förläggs i gröna kilar mellan bebyggelsegrupperna och förbinder Gäddeholmsområdets olika målpunkter med varandra. I dessa stråk ska naturupplevelsen prioriteras och de ska vara "lummiga, omväxlande och ostörda från biltrafik och komplettera gång- och cykelbanorna

MER OM

Klassning av naturvårdsobjekten

1. Högsta naturvärde (motsvarande objekt av riksintresse)
2. Mycket högt naturvärde (motsvarande objekt av regionalt intresse)
3. Högt naturvärde (motsvarande objekt av lokalt intresse)

längs med huvudgatorna”. Området närmast Mälaren avsätts för rekreation och friluftsliv och görs attraktivt för alla västeråsare.

Fyra detaljplaner inom området har antagits. I detaljplanen för Malmen 1, DP 1747 och detaljplanen för småbåtshamnen och badplats, Gäddeholm, DP 1625 har värdefulla natur- och våtmarksområden undantagits exploatering och utvecklas för rekreation och bevarande av natur. Längs vägen mot Irsta har ytor avsatts för dagvattenhantering. I samband med framtida etableringar inventeras områden för naturvärden.

Irsta

Inom tätorten finns det två gröna områden som räknas som närparker, Sveaborg och Eddagatan. Landskapet väster, öster och söder om Irsta tätort består främst av äng och brukad åkermark. Norr om finns skogsmark. Skogen är en stor tillgång för området och underlättar vardaglig motion med sin närhet. Detta skogsområde har betecknats som värdefullt, inte ur botanisk synpunkt men ur social synpunkt och då speciellt de södra och östra delarna där en motions slinga finns anlagd.

Enligt Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 finns det några områden av intresse för naturvård: Hassellund vid Irstaskolan, med rik flora och fauna och död ved där det är viktigt att bevara hasselvegetation, samt området norr om Irsta med sina välutvecklade ändmoräner. Hassellunden bedöms ha högsta naturvärde, motsvarande objekt av riksintresse.

I anslutning till Irsta rinner Limstabäcken, som därefter mynnar i Mälaren efter ytterligare några kilometer. Med undantag av den nordligaste sträckan där fåran nyligen är rätad och fördjupad, bedöms Limstabäckens fåra ha kvar mycket av den morfologi som naturligt kan förväntas av en bäck i den här typen av jordarter. En del av sträckan ingår i det av länsstyrelsen utpekade området, Hassellunden vid Irstaskolan. Bäckarna i området omfattas av strandskydd. Söder om Irsta, på andra sidan Gamla Stockholmsvägen, finns det en betesmark, Ullvi.

Kvicksund

Kvicksund är naturskönt beläget vid Mälaren. Här finns intressant historia, kultur- och jordbrukslandskap och naturområden nära Mälarens stränder. Den blåa och gröna strukturen är en viktig del av Kvicksunds attraktivitet och har en stor roll i ortens utveckling, både för hur Kvicksund har utvecklats fram till idag, och för hur orten kommer att utvecklas i framtiden. Bad- och båtliv är populärt under sommarhalvåret med många aktiviteter. Under vinterhalvåret tar is-seglare, isjakter och skridskoåkare över Mälaren.

Länsstyrelsens naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 pekar ut tre värdefulla naturområden i norra Kvicksund (Nyckelön, Västerås kommun). De tre områdena är Matkullen, ett område mitt på Nyckelön samt Åholmen (med Bondholmen och Mellansundet).

Matkullen beskrivs som ett utflyktsmål med skog som har ädellövsinslag och delvis lundflora, där lövvegetationen bör bevaras. De områden som pekas ut i naturvårdsplanen bedöms hålla klass 2, objekt av regionalt intresse. Området mitt på Nyckelön består av åkerholmar med ädellövskog och delvis lundflora. Det ädellövskogsdominerade kulturlandskapet i detta område är en viktig del av landskapsbilden. Åholmen med Bondholmen är även det ett värdefullt

utflyktsmål bestående av ädellövskog med lundvegetation, betade strandängar, rikt fågelliv och insektsfauna. Området ska, enligt länsstyrelsen, bevaras med natur- och kulturvårdande skötsel, gärna med betande djur på strandängarna.

De skyddsvärda ädellövträden och skogarna i Kvicksund ingår i de utpekade ädellövsområden som är en del av Västmanlands och Södermanlands gemensamma gröna infrastruktur.

I "Ortsanalys och utvecklingsplan för Kvicksund" (godkänd av kommunstyrelsen i Västerås 29 april 2020) beskrivs ortens historia, identitet, karaktär och fysiska förutsättningar samt tydliga strategier för utvecklingen i framtiden. I den beskrivs även den gröna och blå strukturen och dess värden.

När en kommunal strandinventeringen gjordes runt Nyckelön (2017) så noterades en sammanhängande naturlig strandmiljö i Mellansundet. Området består av sumpig madmark (blöt ängsmark). Närmast vattnet flyter madmarken nästintill på vattenytan, området består främst av bladvass men innehåller i vissa delar även växter som kräklöver, sjöfräken och kärrbräken. Delar av madmarken har myrkaraktär med vitmossa. Längre upp från vattnet blir vassen till videsnår och sedan sumpskog. De här miljöerna samt en bit på Nyckelöns östra sida har ett värde för att växtligheten här har fått utvecklas på ett naturligt sätt. Strandmiljöerna runt Nyckelön är för övrigt i hög utsträckning påverkad av mänskliga aktiviteter, framför allt i form av muddring och påverkan av fyllnadsmassor.

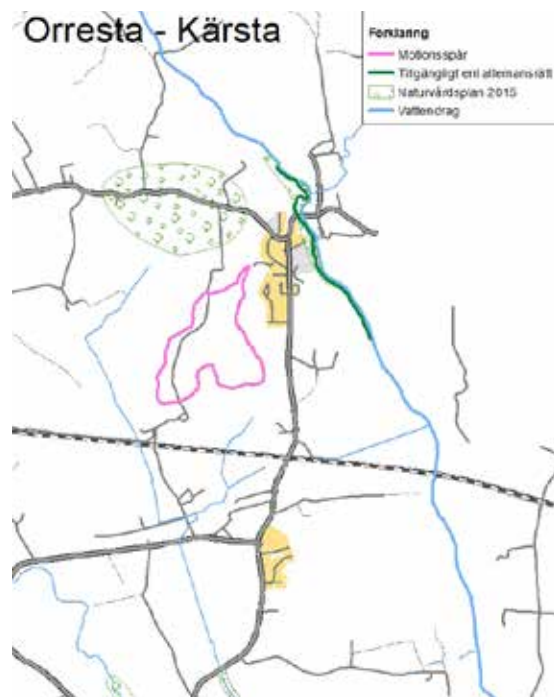
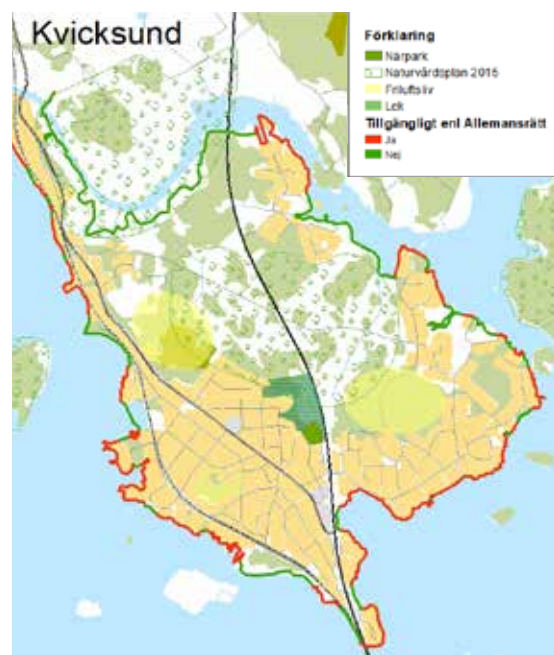
Stora delar av strandmiljön är inte eller upplevs inte som allemansrättsligt tillgänglig idag, framför allt på grund av privata strandtomter och strandnära bebyggelse men även på grund av förekomsten av den invasiva arten Sjögull (*Nymphoides peltata*). De flesta grönområdena på Nyckelön ligger idag på privatägd mark.

Det finns ett kommunalt parkområde centralt på ön, Backa, och det är en viktig mötesplats för främst småbarnsfamiljer. Backa är klassad som närpark. Här finns möjlighet att utveckla ett större parkområde med högre kvaliteter, fler aktiviteter, tillgänglighet och högre prydnadsvärden och artrikedom.

Orresta och Kärsta

Boende i Orresta och Kärsta har tillgång till ett obelyst motionsspår som är anlagt i skogsmarken sydväst om Kärsta. Under vinterhalvåret anläggs ett skidspår på golfbanan.

Enligt Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015 finns det ett antal små områden med visst naturvärde. Söder om Orresta finns det två områden intill mindre meandrande vattendrag; Larsbobäcken och biflöde till Lillån vid Björksta som har bedömts hålla värdeklass 3, lokalt intresse och vars bedömning grundar sig på limnologiska värden i form av ekologiskt fungerande strandzoner.

Även området "Sagån vid Bred" som omfattar hela det blockrika åstråket, har tagits upp i naturvårdsplanen. Området har bedömts hålla värdeklass 2, regionalt intresse och bedömningen grundar sig dels på geologiska värden i form av bred och variationsrik forssträcka, dels på landskapsbilden på grund av den vackra forsmiljön. Naturvårdsanspråk på området är att behålla lövvegetationen och bevara forsmiljön. Stranden och närmiljön är i huvudsak allemansrättsligt tillgängliga, så när som på några strandtomter på den östra stranden. I lokal dialog har man angivit Sagån som plats för kontemplation och för att få naturupplevelse.

Omgivningen är till stor del brukad åkermark och kan inte anses vara allemansrättsligt tillgänglig.

Väster om Kärsta finns det ett område med välmarkerade ändmoräner, "Område vid Kärsta" i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015, där naturvårdsanspråket är att det inte ska bedrivas täkt eller tippning på ändmoränerna.

Skultuna

Skultuna är relativt välförsörjt med en variation av grönområden som närströvområden, kommunalsskog med motionsspår, grannskapsparker och närparker. De gröna områdena är generellt tillgängliga från stora delar av bostadsbebyggelsen i Skultuna.

Under 2013 genomförde stadsbyggnadsförvaltningen, i samarbete med Skultuna kommunalförvaltning, en ortsanalys av Skultuna på uppdrag av byggnadsnämnden. Ortsanalysen inkluderade dialog med invånarna samt inventering och bedömning av tätortens grönområden. Ett fördjupat underlag med tydligare vägledning för planering och byggande i Skultuna tätort godkändes av byggnadsnämnden 16 juni 2016. Bedömningarna i gröonstrukturplanen har haft ortsanalysen och det fördjupade underlaget som utgångspunkt.

En unik tillgång är Svartådalen och bruksområdet, som är av regionalt intresse både från ekologiskt och kulturellt perspektiv och ett besöksmål med attraktion för många utöver enbart boende på orten. Svartådalen, med Sägdammen och Kvarnbackaparken är det mest värdefulla strövområdet i Skultuna. Ådalen är ekologiskt även ortens mest komplexa och värdefulla naturområde. Forsområdet vid Skultuna och några sidoraviner i Svartåns dalgång är klassade som objekt med mycket högt naturvärde i Naturvårdsplan för Västmanlands län 2015. Det betyder att de är objekt av regionalt intresse. Sträckan norr om Brännungsbron på Svartåns östra sida bedöms hålla klass 2, regionalt intresse. Strandmiljön har kvar mycket av den naturliga karaktären och de blockrika sträckorna betraktas som nyckelbiotoper. Även närmiljön har lämnats relativt orörd och det finns en del död ved som tillsammans med det gynnsamma fuktiga lokalklimatet skapar goda förutsättningar för en rik flora. Bland annat har signalarten trubbfjädermossa hittats på flera ställen inom detta område.

Vid den strandinventering som gjordes 2016 längs med Svartån bedömdes även de betade strandängarna norr om tätorten ha höga naturvärden. Många olika fågelarter noterades i området. Även den sydligaste sträckan som inventerades bedömdes vara hänsynskrävande på grund av dess omfattande sekundära svämplan längs åfåran. Utter, lake och flat dammussla är rödlistade arter knutna till vattenmiljöer, som iakttagits längs ån. Vid inventeringen noterades också att det finns omfattande och väl utnyttjade gångstråk längs ån och att en stor del av stranden är allemansrättsligt tillgänglig (strandinventeringen, 2016).

Tibbleskogen med bland annat elljusspåret, parkourbanan och utegymmet är Skultunas kommundelsskog där motionssanläggningarna har koncentrerats. Området är backigt och bortsett från delen där elljusspåret är anlagt är skogen relativt otillgänglig.

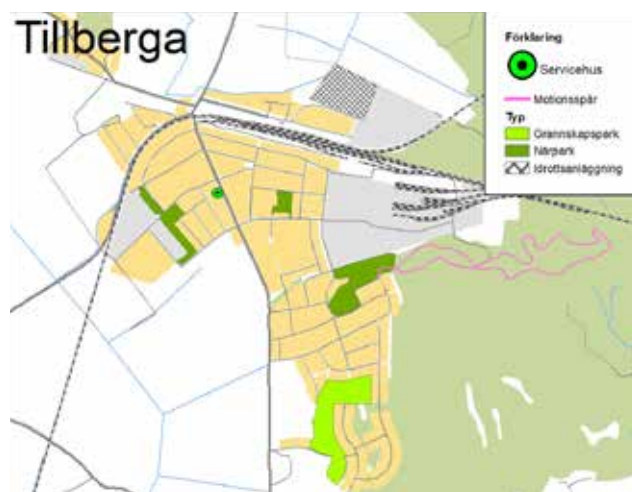
Fågelberget har nämnts som en "mysskog" av Skultunabor och bedöms av boende i Skultuna som ett värdefullt närströvsområde. Området närmast Midvintergatan är en plats att gå till när man söker en lugn oas, naturupplevelser och fågelliv. Skogen runt Trankärret är en plats dit man går med hund och området har en särskilt värdefull "skogskänsla". Prästberget ligger på västra sidan av Västeråsvägen mellan tätorten och kyrkan. Det är ett närströvsområde som används för hundpromenader och där upplevelsen av ostörd natur är viktig.

Den samlade miljön kring Kvarnbackaparken, Thamska parken, Rhododendrodalen, Lionsstigen, Bruksgatans lekplats och Bruksparken är Skultunas centralpark där människor samlas vid fest och högtider, för att leka och promenera. Dessa miljöer är mycket uppskattade av Skultunaborna också för sina kulturhistoriska kvaliteter. Promenadstråken i Svartådalen, Bruksgatan samt Kyrkrundan är de mest värdefulla rekreationsstråken i Skultuna. Det är främst Svartådalen som bedöms som ett rekreationsstråk i dess rätta mening och som även är ett av hela kommunens viktigaste rekreationsstråk och ett utflyktsmål för besökare.

Tillberga

Marken väster och norr om Tillberga består av åkermark. Öster om samhället finns ett större skogsområde där det finns ett motionsspår. I anslutning till motionsspåret finns utegym och grillplats.

Tre gröna områden har klassats som närpark. Vid den större lekparken "Lekberga" nära skolan finns större grönområden och en del backar som används flitigt av pulkaåkare vintertid. Intill Lokförargatan finns det en mindre park, "Hubbohörnan" med boulebana och parkbänkar samt statyn "Två systrar". Parken ligger längs stora genomfartsvägen i Tillberga och

ligger centralt i samhället. Statyn stod tidigare i Vasaparken men skänktes av Västerås stad. Bösebergsparken är en större park och en populär mötesplats. Varje år firas midsommar i parken av många Tillbergabor. Dansbanan är dessutom nyrustad.

Norr om Järnvägsgatan finns inhägnade fotbollsplaner. Dessa nyttjas främst av idrottsföreningar. Bredvid fotbollsplanerna finns en skateboardramp som är fri att använda.

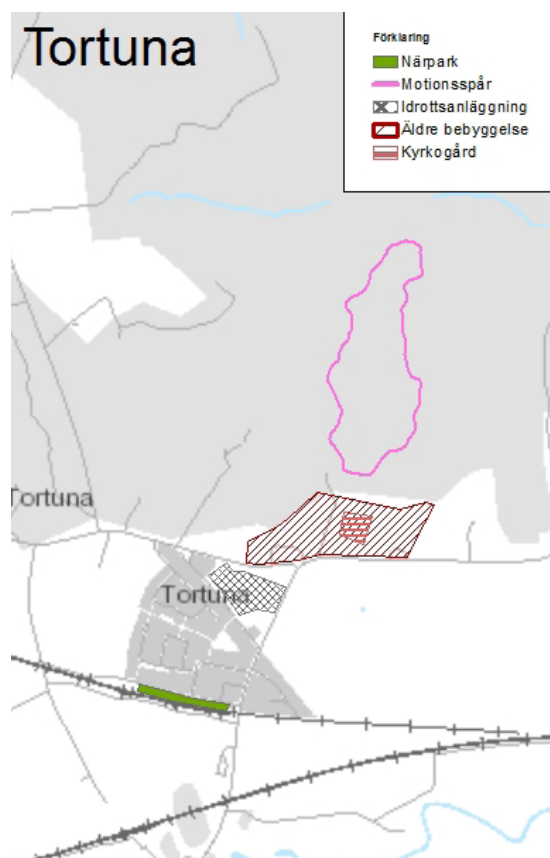
På två ställen, intill Sörbyvägen och Egnahemsvägen/Cylindavägen, finns större gräsplaner med fotbollsmål som nyttjas fritt både för fotboll och andra aktiviteter såsom friidrott och brännboll.

I nära anslutning till lekplatsen vid Pistonggatan finns en tennisplan. Det finns även en tennisplan i anslutning till sporthallen. Mellan sporthallen och Ångpannevägen finns ett grönområde med klippt gräs och björkar. Detta område används bland annat av hundägare för rastning av hundarna.

Tortuna

Det omgivande landskapet runt orten Tortuna består av öppen slättbygd samt skogsmark i norr där det finns ett motionsspår och värdefull strövmark. Tingshällarna, nordväst om Tortuna, är ett hållmarksområde med fornlämningar där vegetationen är mycket känslig för slitage. Mellan landsvägen och skogsområdet finns det betesmark som är upptagen i jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering. Minst hälften av arealen utgörs av en hävdgynnad naturtyp enligt art- och habitatdirektivet (silikatgräsmarker).

Mellan Johan Törnströms väg och järnvägen ligger det ett grönområde där det växer en björk- och ädellövsallé.

Grönskans och vattnets olika roller och funktioner

Rekreation, friluftsliv och folkhälsa

Vistelse i gröna och blå miljöer har stor betydelse för människors välbefinnande. Det medverkar till att minska stress, öka kreativitet och inlärningsförmåga och ger bättre kondition och immunförsvar.

Stadens parker, natur- och vattenområden bildar tillsammans med gator och torg vårt allmänna rum, som är öppet för alla invånare; platser dit alla åldrar lockas, platser för lek och umgänge. Anläggningar för idrott och utomhusaktivitet vänder sig till en begränsad grupp människor men är betydelsefulla som mötesplatser på samma sätt som parker och torg. Det gäller även skolor, förskolor, fritidsgårdar och äldreboenden.

Människor som bor i promenadvänliga områden är mer fysiskt aktiva än invånare i mer bilorienterade områden. Det har visat sig att de framför allt promenerar mer för att utföra vardagssysslor. Skillnaden kan vara mer än en timmes mer fysisk aktivitet i veckan – detta även om man tar hänsyn till skillnader i inkomst och utbildning. Flera studier visar på vikten av att anläggningar, faciliteter och platser för motion och rekreation är lättillgängliga för att uppmuntra en fysiskt aktiv livsstil. Människor med god tillgång till anläggningar och andra platser för fysisk aktivitet och rekreation har visat sig vara över 40 procent mer benägna att motionera dagligen eller nästan dagligen, jämfört med invånare som uppger att de har bristfällig tillgång. (Faskunger 2008)

För många begränsar sig vardagsupplevelsen av grönska och vatten till det som man får när man förflyttar sig till arbetet eller affären. Det är då av stort värde om sträckan innehåller skönhetsupplevelser och naturkontakt. För den vardagliga användningen av park eller naturområde bör inte avståndet vara större än 5–10 minuters promenad, vilket motsvarar cirka 300 meter. Avståndet upplevs som kortare om vägen dit är trevlig. Parkerna, med gång- och cykelvägar, bör därför hänga samman i rekreativstråk.

Passiva naturupplevelser är väl så viktiga för folkhälsa och rehabilitering som det aktiva användandet är. För alla, men kanske främst för äldre eller sjuka som inte är så rörliga, är det en stor kvalitet att från sin bostad kunna se ut över grönskande träd eller vatten, att lyssna till fågelsång och vägskvalp.

Av den totala mängden grönytor i staden är endast en del lämpliga för vis-
telse. Många ytor är skyddsområden runt vägar och avgränsar stadsdelar ifrån
varandra. Dessa ytor är ofta störda av buller, har få kvaliteter i övrigt eller är
sönderskurva av stora vägar. Dessa ytor ingår inte i det som här redovisas som
parker och naturområden. Vissa av ytorna kan dock vara viktiga för stadsdelar-
nas identitet.

Avstånd 300 meter till grannskaps-
parker eller stadsdelsskogar för enkel
vardagsmotion. Parken eller stadsdel-
skogen ska kunna nås utan att man
behöver korsa gator som saknar säkra
övergångsställen.

Parkhierarki och kvaliteter

Stadens parker och grönområden har olika karaktär, fyller olika funktioner och har olika kriterier som ska upprätthållas.

Parkhierarki

Stadspark

Park som har betydelse för stadens alla invånare och även som turistobjekt, oftast med kulturhistorisk koppling. Den ligger i stadens centrala delar eller kopplat till Mälarstranden eller Svartådalen. Parkens speciella karaktär ska bevaras och utvecklas.

Grannskapspark

En offentlig park som kan fungera som samlingspunkt för stadsdelen. Parken ska vara belägen nära den egna bostaden – riktvärde 300 meter – och ha en storlek av cirka 3 hektar eller mer. Parken ska nås via grönstråk och säkra gångvägar. Parken ska alltid namnges.

I en grannskapspark ska ett visst antal kvalitetskriterier vara uppfyllda. Exempelvis ska det finnas såväl anlagda parkytor och gräsmattor som naturmark och lek- och bollytor. För en mer utförlig förklaring, läs mer under rubriken Parkkaraktärer.

En stadspark kan ersätta ett områdes grannskapspark om den uppfyller kriterierna för en grannskapspark. Samma avstånd från bostad gäller då som för riktlinjerna för grannskapspark.

Vardagsmotion på Notudden.

Stadsdelsskog

Stadsdelsskogen ska vara ett lätt åtkomligt naturområde, med promenad- och motionsslingor. Naturförutsättningarna ska styra utformningen. Utveckling av den biologiska mångfalden eftersträvas. Området ska nås trafiksäkert på gång- och cykelväg, gärna via rekreationsstråk. Total storlek minst 15 hektar⁵ och den ska ligga max 800 meter från bostaden.

Rekreatiionsstråk

Parker, naturområden och anläggningar är beroende av att man kan röra sig mellan dem utan att hindras av barriärer i form av till exempel trafikleder. Även ytor som upplevs som otrygga, bullriga, ödsliga eller fula begränsar tillgängligheten.

Rekreatiionsstråken är en del av stadens gång- och cykelvägnät med lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarksstråk där upplevelsevärdena prioriteras. Nattetid ska det vara möjligt att välja andra vägar. Även en lugn gata med lummiga trädgårdar kan ingå.

Stadens viktigaste rekreationsstråk utgörs av stråken utmed Svartån och Mälaren. Även den gamla villakransen har betydelse som rekreationsstråk.

Strövmråde

Stort naturområde, skogsområde eller stråk i odlingslandskapet, för rörligt friluftsliv, bad med mera. Det bör stå i direktkontakt med omgivande landskap, ska kunna nås på ett trafiksäkert sätt, ha goda parkeringsmöjligheter, kollektivtrafik och cykelvägförbindelse.

Rekreatiionsstråk utgörs av parker och naturområden som hänger ihop i ett övergripande nätverk i form av gång- och cykelbanor inom tätorten. Bredden på stråket varierar men ett riktvärde kan vara cirka 20 meter.

5. Byggnadsrådets rapport "Nära till naturen" R102:1989

Avstånd från bostad max 3 kilometer. Området bör ha en under hela året tillgänglig areal om minst 3 kvadratkilometer. Rocklunda-Rönby-Önsta-skogenområdet utgör ett viktigt strövområde för västeråsarna.

Vintertid är Mälarens is en viktig resurs för friluftslivet, för promenader, skridsko- och skidåkning, fiske med mera.

Skogsområden

Naturmark med skogskaraktär som berikar stadsmiljön genom att erbjuda enkla rekreativsmöjligheter som hundrastning, lek eller andra naturmöten i vardagen är viktiga. Dessa förekommer ofta längs gång- och cykelbanor och vägar, samt mellan bostadskvarter. Dessa ytor har också ofta naturvärden i form av signalarter och rödlistade arter att skydda och ta hänsyn till. Det finns kriterier för säkerhet och trygghet för allmänheten som gäller för alla områden oavsett natur- eller rekreativsvärde. Naturmark med skogskaraktär kan även fungera som visuellt skydd mot vägar och mjuka upp områden med mycket hårdgjord yta. De viktiga grönområden som ingår i de ekologiskt funktionella tall- och ädellövsnätverken ska lyftas fram, bevaras och förstärkas. Om exploatering aktualiseras i dessa områden ska de inventeras för naturvårdsarter eller andra naturvärden och i enlighet med stadens antagna balanseringsprinciper ska skadan på dessa värden undvikas.

Typer av grönområden

Anlagd parkyta

Stadspark

Park med betydelse för alla stadens invånare och för turister. Ligger centralt eller nära Mälaren eller Svartådalen.

Grannskapspark

Mångfunktionell park som tillgodoser flera gruppers behov. En samlingspunkt för stadsdelen.

Närpark

Liten grönyta, på allmän mark eller kvartersmark, kopplad till bostadskvarter.

Entréyta, trädgård

Yta i anslutning till bostadsentrén. Ligger på kvartersmark och har privat karaktär.

Fickpark

Mer gestaltad och anlagd typ av närpark, med stark rumslighet och god kvalitet.

Vild karaktär

Stadsdelsskog

Större, namngiven skog invid en stadsdel, med promenad- och motionslingor.

Skogsområde

Område med skogskaraktär. Storlek, användning och karaktär kan variera.

Rekreativstråk

Varierade stråk av park- eller naturmark. En del av stadens gång- och cykelvägnät.

Strövområde

Stort naturområde, skogsområde eller stråk i odlingslandskapet.

Parkkaraktärer beskriver kvaliteter

För att bedöma vilka kvaliteter och upplevelsevärden som finns i Västerås parker, behöver de karaktärer som kan finnas definieras. Forskning har kommit fram till ett antal karaktärer som beskriver hur människor upplever grönområden de besöker. Det är en metod utvecklad genom forskning vid SLU som bygger på åtta parkkaraktärer som parkbesökare generellt anses uppskatta.

Två karaktärer har lagts till, hämtade från arbetet med handlingsplanen för parker: lekutrustning och blomsterprakt. Målet är att kunna inkludera så många som möjligt av följande kvaliteter för att säkerställa mångsidiga grönområden. Alla parker behöver inte innehålla allt, utan parkerna kompletterar till viss del varandra inom stadsdelen.

Parkkaraktärer

Vild

Oftast kopplad till naturmiljöer. Stigar och vegetation tycks ha formats på egen hand utan mänsklig påverkan. Inslag av lugna platser och variation av växter och djur.

Artrik

En miljö med en mångfald av djur- och växtarter att upptäcka. Finns främst i naturmiljö, men även i anlagda parker, till exempel vid vatten eller i en botanisk trädgård.

Rymd

Ett omslutande men vidsträckt rum, som känns fritt och lätt att färdas i. Området ger en känsla av att stiga in i en annan värld, med tydliga gränser mot omgivningen.

Rofylld

En lugn, tyst och trygg plats. Bör vara rymlig och ge ett städat intryck utan skräp eller störande aktiviteter. Här kan man ta en bekväm, lugn och ostörd promenad.

Kultur/Historia

Lugn miljö med detaljer som ger ett kulturellt sammanhang. Vanliga inslag är planteringar, skulpturer, fontäner och historiska lämningar.

Viste

En robust miljö som stimulerar barns fria lek och möjlighet att påverka omgivningen. Typiska inslag är klätterträd, buskar, stora stenar. Anlagd lekutrustning kan finnas.

Samvaro

Karaktäriseras av folkliv och möten. Hit går man för att slappna av, umgås och möta människor. Inslag kan vara serveringar, scener och planteringar.

Allmänning

En tålig miljö med öppna ytor för lek och rörelse. Kan utnyttjas till idrott, fester och evenemang. En öppen gräsmatta är ett viktigt inslag.

Blomsterprakt

En miljö med estetiskt värde, kopplat till prydnadsväxter, som blomsterrabatter, blommande träd och buskar.

Lekutrustning

Anlagd yta för barns lek. Utgörs av lekplats eller enstaka lekredskap. Kan ligga som del av grönområde eller separat.

Kvalitetskriterier för grannskapsparker – I en grannskapspark ska minst fyra av dessa karaktärer finnas. Naturförutsättningar, historia och läge påverkar vilka karaktärer som är lämpliga.

En av dessa måste förekomma	<ul style="list-style-type: none">• Vild• Allmänning• Lekutrustning
Tre valfria måste förekomma	<ul style="list-style-type: none">• Artrik• Viste• Rymd• Rofylld• Blomsterprakt• Samvaro• Kultur/Historia

Identitet

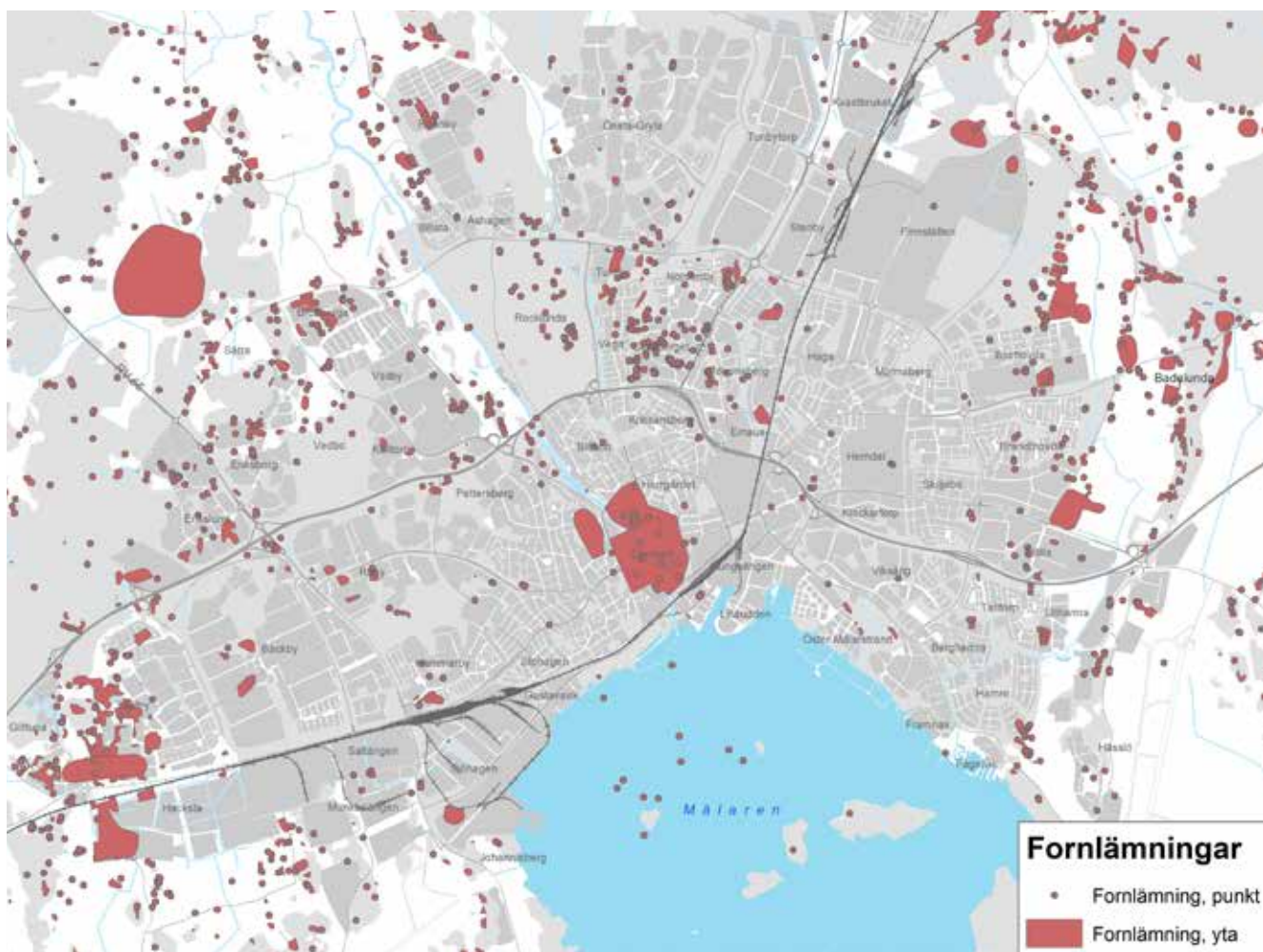
Det gröna kulturvärdet

Historiska miljöer ger oss som individer en inblick i vilka vi är och var vi kommer från, vilket är en viktig del av vårt identitetsbehov. Utan dem skulle vår förankring i det förflutna vara obefintlig. Som hjälp att bevara dessa parker, trädgårdar och landskap finns olika lagar och rekommendationer i form av kulturmiljölag (1988:950) och Florensdokumentet (se bilaga). De beskriver båda, med olika utgångspunkter, att parkerna i kraft av sina egna kvaliteter är kulturhistoriskt intressanta och värdefulla att bevara.

Västerås ligger i en region med en mycket stor mängd fornlämningar. Detta medför att det fortfarande finns fornlämningar spridda i stadsmiljön. Dessa är skyddade genom kulturmiljölagen. En del av dessa fornlämningar är tillgängliga och ger upplevelsevärden till de kringboende, exempelvis Rönabyborg på Rönaby samt gravfälten vid Tunby och i Skiljeboskogen. Merparten av fornlämningarna är svåra att se för allmänheten men finns registrerade på kartor (se karta, sid 45). Kunskapen om fornlämningar ger förhöjt vistelsevärde i stadens gröna ytor. Man kan, genom Västerås stads webbplats, hitta information om exakt vilka fornlämningar som finns på en plats.

Vasaparken har en lång historia som grönområde. På medeltiden var det odlingsmark för Dominikanerklostret. På 1500-talet övergick det till att vara odlingsmark för slottet och kallades Kungsträdgården. De norra delarna var på 1600-talet en del av stadens humlegårdar. Här odlades senare även gurka. På 1860-talet överläts Kungsträdgården slutgiltigt helt till staden och kallades Vasaparken.

Även Djäkneberget har en lång tradition som grönområde. Stadens djäknar/studenter samlades där redan på 1600-talet för fest och annat. Under andra halvan av 1800-talet formade Sam Lidman berget till det som det är idag.

Västeråstrakten har under åtminstone 3000 år varit tätbefolkad. Detta ser vi genom den stora mängden fornlämningar som finns i och kring staden.

Sekelskiftet

Stadsplaneidealet från 1600-talet och framåt var den så kallade rutnätsstaden. Efter sekelskiftet, från cirka 1910 till 1930-talet, strävade man bort från den stela och rätvinkligen staden. Istället strävade man mer efter variation i stadsbyggandet. Detta skulle uppnås genom att anpassa gatusträckningen till terrängen och skapa öppna platser mellan husen. Flera områden med stora träd sparades som små fickparker, men även lite större parker skapades där stigar och bänkar arrangerades runt de stora träden. Vissa parker har även försetts med skulpturer. Exempel på sådana områden är Stallhagen, Stohagen och Blåsbo.

Under samma tidsperiod omvandlades ett flertal äldre gårdar så som Kristiansborg till nya bostadsområden – villasamhällen med stora trädgårdar. Även här sparades obebyggda grönområden som park och man kan fortfarande se spår av äldre stenmurar från tiden med storgårdarna. Exempel på dessa parker är Engelbrektsparken, Ragvalds backe, Sundermans backe och Rudbecksparken. Vid Karlsbergs herrgård anlades äppelodling som fortfarande finns kvar invid Svartåns rekreationsområde.

Stora esplanader vid sekelskiftet enligt 1878 års stadsplan anlades. Domkyrko-esplanaden, Kristiansborgsallén och Ringvägen med dess allé är exempel på detta.

Modernismen

Industrialiseringen av Västerås under 50-talet och framåt ledde till att staden växte relativt snabbt. Befolkningsökningen ledde till en rad nya bostadsområden och mellan 1951 och 1975 byggdes cirka 33 000 nya bostäder. Områden som Skiljebo, Malmaberg, Skallberget, Gideonsberg och Viksäng byggdes ut under denna tid.

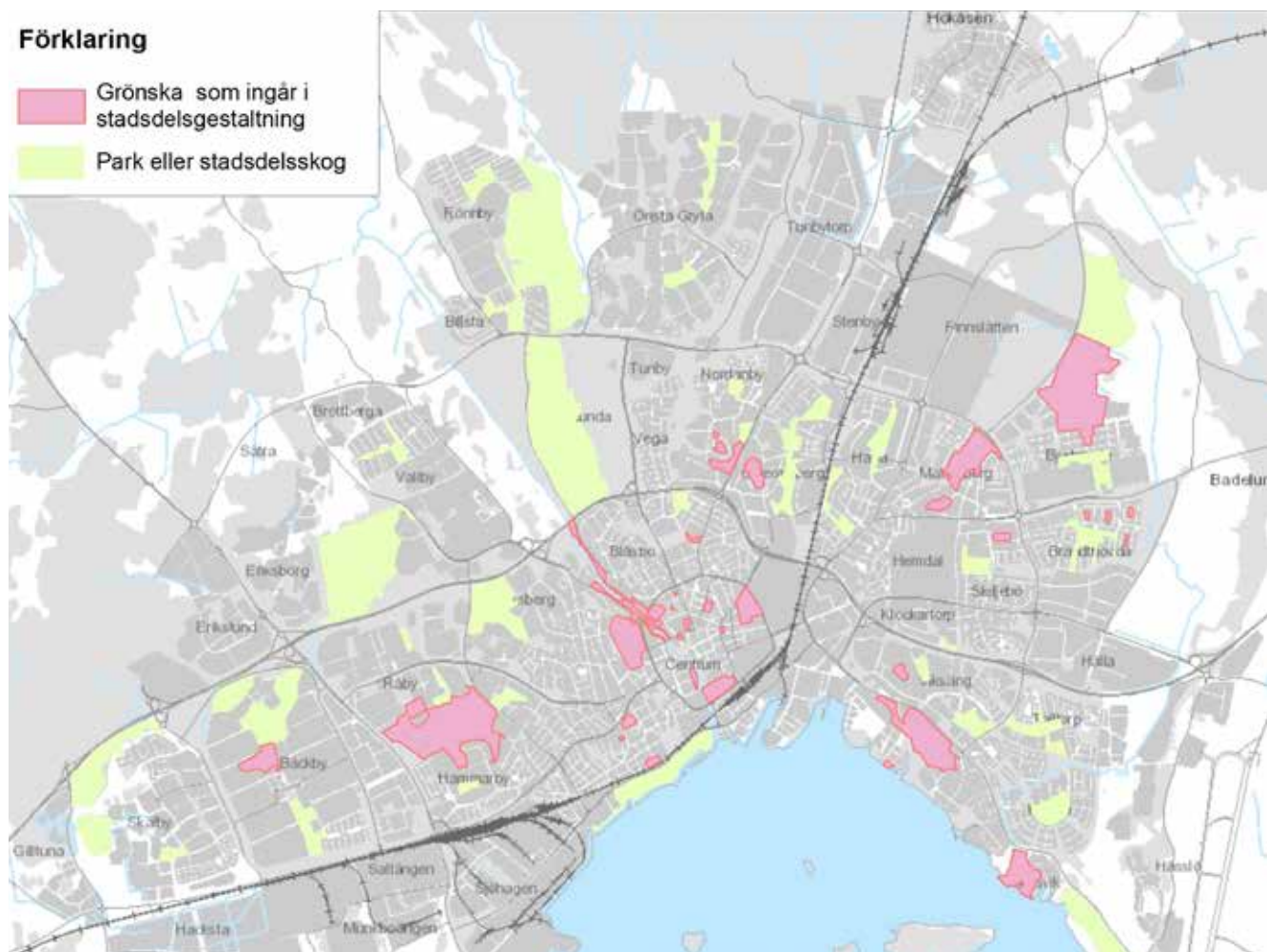
Tidens ideal var att husen skulle ligga i park och att trafiken skulle separeras från bostadsgården så att barnen skulle kunna röra sig fritt på gården. Många stora träd så som tallar sparades, berg i dagen framträdde och massorna från schaktningsarbetena då husen byggdes användes för att göra små pulkabackar och ge spännande terräng till gårdarna.

Flera kända landskapsarkitekter var med i stadsplaneringen och planeringen av de gröna områdena under modernismen. Planeringen av bostadsområdena från den här tiden innebar även att man månade om rummet mellan byggnaderna. 1950-talsområdena karaktäriseras vanligen av att byggnaderna är varsamt inplacerade i naturen. Tanken var att parken skulle se naturlig ut, men stor omsorg lades på att välja ut träd som skulle bevaras, berg som skulle synliggöras och stigar som skulle anläggas. Exempel på en framstående landskapsarkitekt i Västerås under modernismen var Sylvia Gibson. Ett av hennes största uppdrag gällde småhusområden i Västerås (Nordanby gårde, Brandthovda, Östra Malmaberg, Talltorp och Viksäng), huvudsakligen på uppdrag av bostadsstiftelsen Aroseken omkring 1958–1966. En annan framstående landskapsarkitekt var Walter Bauer. Han formade utemiljön vid Kristiansborgsbadet i samspel med badhusbyggnadens placering på toppen av kullen och som ett resultat av det finns stora monumentala ekar kvar på platsen.

Under 1960-talet och in på 1970-talet sker en förändring i tankarna om en god bebyggd miljö. De nya områdena placeras ofta på åkermark, vilket innebär att det inte finns någon växtlighet att stödja sig emot. Husen omgärdas av gräsmattor med inplacerade buskplanteringar som ska förbättra och variera miljön.

Bostadsplaneringen under denna tid innebar också att man försökte placera de nya områdena så att invånarna hade tillgång till någon form av skogspartier. I Västerås finns det större skogspartier mellan nästan alla bostadsområden. Större skogsområden sparades, såsom Malmabergsskogen, Pettersbergsskogen, Bäckbyskogen med flera. Runt stadsdelsskogarna planerade man in skolor och förskolor som kunde använda skogen för utflykter och lek. Med tiden har dessa utvecklats till stadsdelsskogar med biologiska värden som också har stor betydelse för närrecreationen.

Kartan visar vilka grönområden som ingår som en del av stadsdelarnas struktur och gestaltning.

Planeringen av Bäckby är ett bra exempel på hur staden på ett genomtänkt sätt har lagt in gröna områden mellan bostadskvarteren. Syftet är att tillgodose de olika behov som invånarna kan ha när det gäller möjligheter till utevistelse. På den norra delen av Bäckby finns en stadsdelsskog som ger möjlighet till skogspromenader men även innehåller ett motionsspår. Centralt på Bäckby finns det långa gröna stråk som kan beskrivas som en grannskapspark. Här finns möjligheter till olika idrotts- och fritidsaktiviteter. Gröna grasmattor omväxlar med idrottsytor och högre växtlighet. Inne i bostadskvarteren har närparker placerats som svarar mot de behov som barn och många äldre har av att kunna vistas i en grön miljö nära hemmet.

Liknande strukturer på bostadsområdena finns även på exempelvis Bjurhovda, Viksäng, Skallberget, Råby med flera områden. Tillgången till de olika typerna av gröna ytor medför att de större bostadsområdena har stora kvaliteter och erbjuder omväxlande möjligheter att vistas ute.

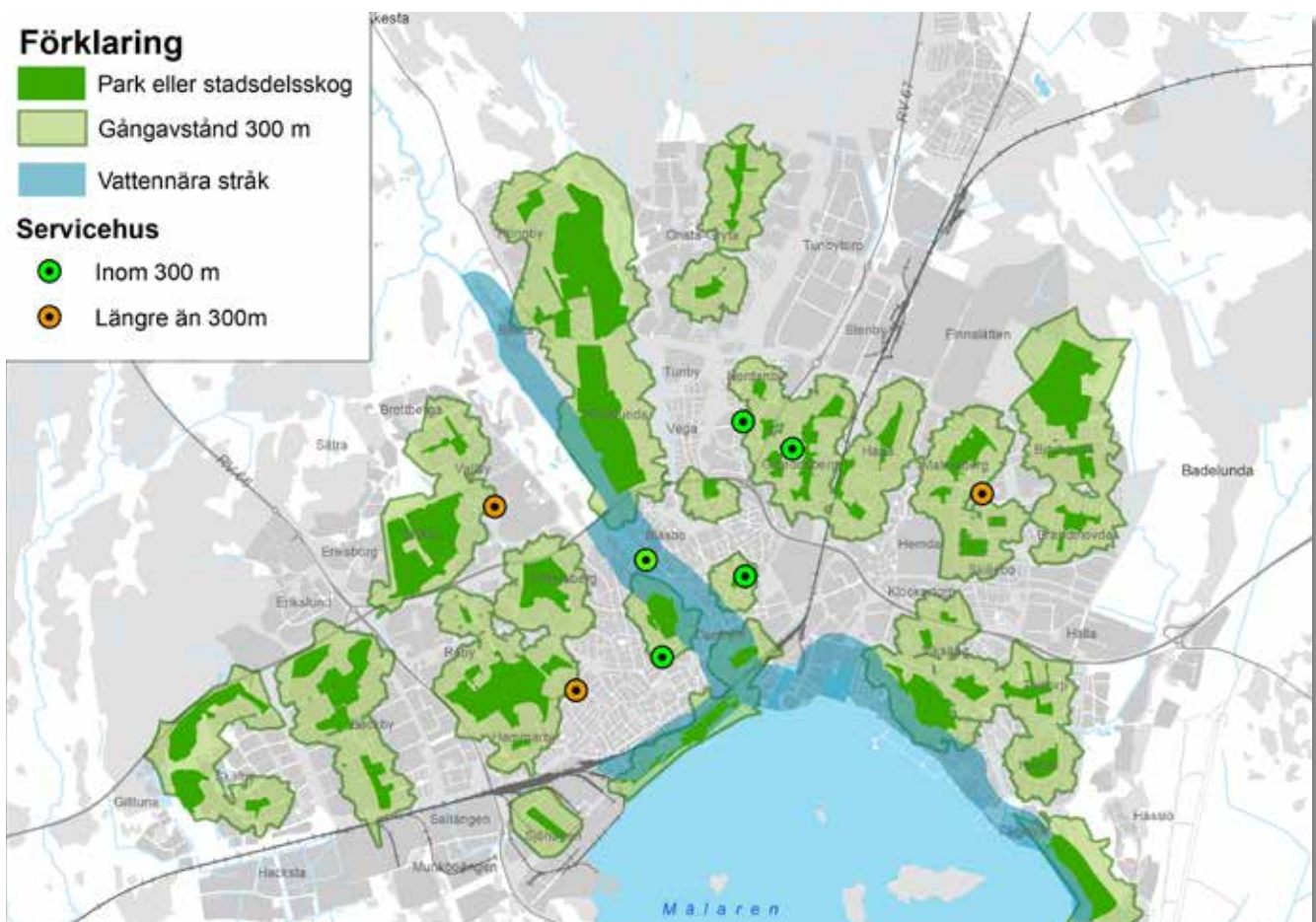
Grönskans betydelse för äldre och personer med funktionsvariationer

Attraktiv utevistelse

Om man jämför vad människor i allmänhet vill ha ut av sin utevistelse med vad äldre och personer med funktionsvariationer vill, ser vi små skillnader. Ålderskänsliga aktiviteter, exempelvis motion, idrott och bollspel minskar i omfattning ju äldre befolkningsgruppen är, medan aktiviteter som promenad och umgänge är åldersstabila.

Hos de äldre är promenaden mycket viktig, vare sig det rör sig om friluftspromenader i skog och mark på flera timmar eller om det är den lilla promenaden till närmaste park. Studier har visat att möjlighet till att få frisk luft, att få röra på sig, att se träd, blommor och buskar, att upptäcka fåglar, fjärilar och andra djur samt att höra fågelkvitter och andra naturljud är de önskemål som fick högst prioritet. Antalet personer som prioriterar kontakt med natur ökar med stigande ålder.

När det gäller personer med en fysisk funktionsvariation, oavsett ålder, så är det viktigt att utemiljön i samhället är anpassad så att alla ges möjlighet att ta sig fram och delta i samhället, såväl i naturen som i stadsmiljö.

Servicehus är ett mellanting mellan eget boende och äldreboende. Man bor i en lägenhet men har tillgång till trygghetslarm och personal dygnet runt för att snabbt kunna få hjälp. De som bor i servicehus är generellt tillräckligt friska för att ta egna dagliga promenader. De flesta servicehus ligger inom 300 meter från grannskapspark eller vattennära promenadstråk. Vallby, Hammarby och Resmilans servicehus ligger något längre än 300 meter från närmaste grannskapspark. Det finns även servicehus i Skultuna (Vallonen) och i Tillberga (Parkgården).

Äldreboende

Äldreboende är till för människor med stort omvårdnadsbehov. Det behövs personal dygnet runt som ser den boende regelbundet och kan hjälpa till. För äldre och personer med funktionsvariationer är närmiljön särskilt viktig. Ju svårare man har att förflytta och röra sig och ju större hjälpbehov man har, desto viktigare blir också närmiljön.

För äldre och personer med funktionsvariationer är den fysiska tillgängligheten särskilt betydande för utevistelsen.

Om närmiljön är bra utformad kan den användas mycket och locka personen vidare ut, medan en dåligt utformad närmiljö innebär ett hinder som gör att man överhuvudtaget inte kommer ut. Till närmiljön räknas en trädgård intill ett särskilt boende eller en närliggande park.

Ju större funktionsvariation man har, desto viktigare blir den praktiska tillgängligheten i form av lutningar, bänkar och andra detaljer i utformningen samt avstånd. En park som ligger så nära som 100 meter ifrån ett äldreboende kan vara för långt bort. Inom sjukvården och äldreomsorgen vistas man mycket oftare ute om man har tillgång till en egen trädgård.

En lägsta ambitionsnivå är att kunna betrakta utomhusmiljön inifrån. Utsikten från ett fönster är mycket värdefull för en person som inte kan komma ut. Man vill kunna följa händelser i naturen och bland människor. Den mest uppskattade utsikten är varierad och vidsträckt. Balkongen används som uteplats för att följa med i skeendena utomhus och uppleva ljud, luft och dofter. Man bör dock eftersträva att ge alla som önskar en möjlighet till utevistelse och nära kontakt med utemiljön.

Västerås stads vård- och omsorgsförvaltning arbetar aktivt med att förbättra utemiljön för de som bor på äldreboende. Förvaltningen har producerat en handledning för de som arbetar med att utveckla utemiljöer för särskilda boenden.

Avstånd från äldreboende, 100 meter.

Grönskan som pedagogisk resurs

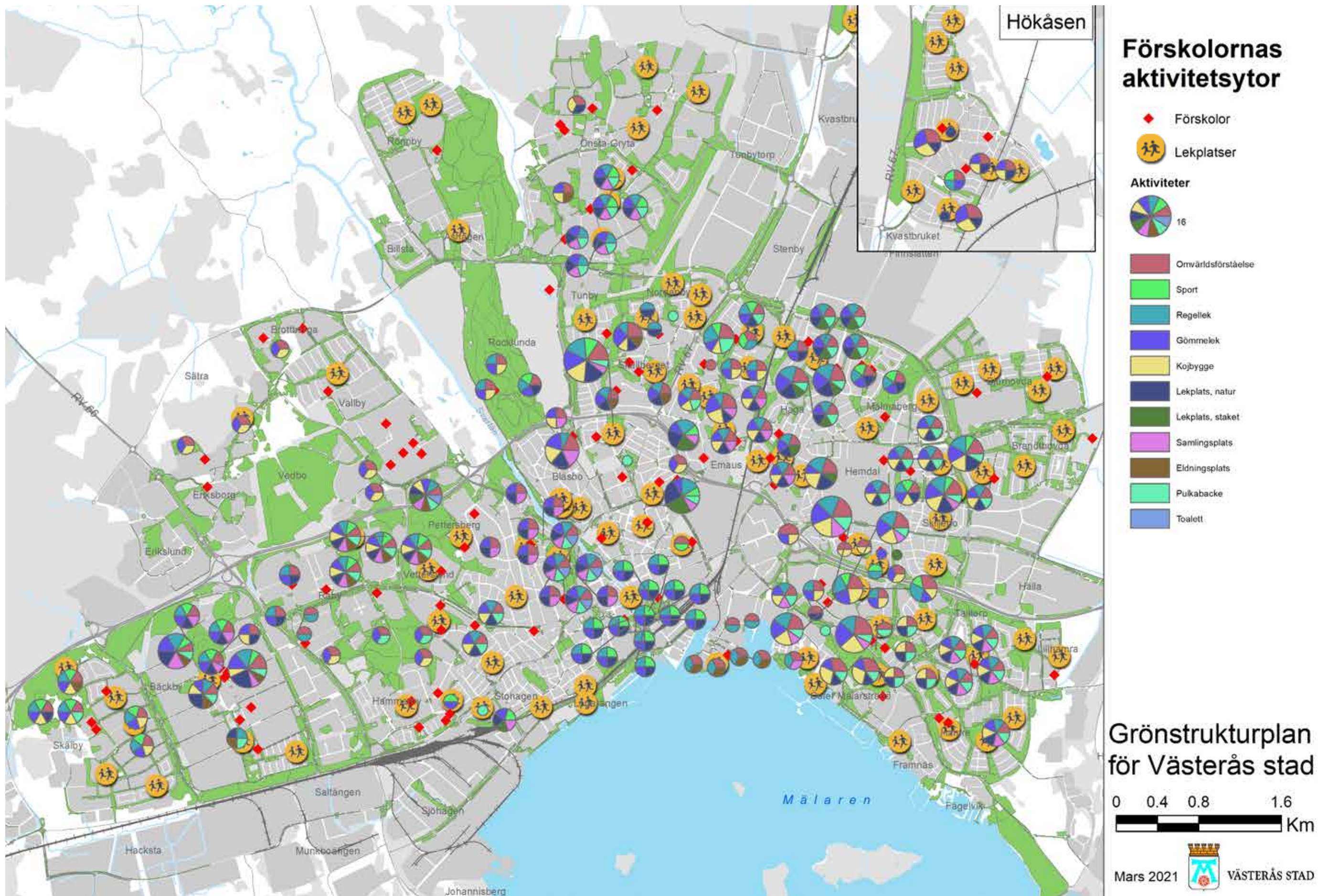
Förskolor och skolor besöker gröna miljöer av flera skäl. Ibland är det för lek och upplevelser medan andra besök går ut på att flytta studierna från klassrummet till utomhusmiljön och lägga fokus på omvärldsförståelse. Utomhuspedagogiken utgår från ett erfarenhetsbaserat och handlingsinriktat bildningsideal som skapar många möjligheter till kontakt med natur. Utomhusbaserade inlärningsmiljöer kan inte skapas inomhus.

Studier visar att motorik, samarbetsförmåga och impuls kontroll är bättre och antal sjukdagar färre hos barn som har tillgång till naturmiljöer, än hos barn som leker i mer artificiella miljöer. Barn som har tillgång till stora gårdar med naturmark leker mer variationsrikt och utvecklar bättre koncentrationsförmåga än barn i artificiella, mindre varierade utemiljöer. 2005 utförde Stockholms läns landsting en studie av hur förskolemiljöer kan påverka barns fysiska aktivitet och hälsa. Barn med tillgång till utemiljöer med mycket träd och buskar och kuperade ytor rörde sig mer, och trots att de i många fall är ute mer, exponerades de mindre för UV-strålning jämfört med barn som var hänvisade till en gård med lekredskap eller annan mindre varierad utemiljö. Val av naturliga material istället för konstgjorda bör även eftersträvas ur miljösynpunkt eftersom användning av naturliga material ger mindre risk för spridning av kemikalier och mikroplaster i miljön.

Betydelsen av närheten till ett grönområde är av stor vikt för förskolor och skolor. Många studier påvisar betydelsen av detta. Förskolor med natur nära besöker naturen oftare än förskolor med naturområden längre bort. Detta då vägen till naturen kan kräva mer personal beroende på sträcka och barnens ålder. Studier i Danmark visade att skolor och förskolor som utövar utomhuspedagogik föredrog de mest tillgängliga miljöerna och då främst sin egen mark eller gröna områden i närhet av undervisningen. Säkerheten spelar här en central roll då flera trafiksituationer kan uppstå om avståndet till grönområden är längre.

Under 2016 skickades en enkät ut till alla förskolor i Västerås tätort och serviceorter för att ta reda på vilka grönområden som används av olika förskolor. Kartan visar även typ av aktivitet – lek, kojbyggen, omvärldsförståelse etcetera.

Resultatet av studien visas i karta 17.

Förskolornas aktivitetsytor

Idrottsanläggningar och ytor för spontanaktivitet

I Sverige liksom i många andra utvecklade länder är ohälsa kopplat till övervikt ett folkhälsoproblem. Särskilt illavarslande anses övervikt hos barn och ungdomar vara eftersom man har funnit att övervikt under uppväxten tenderar att fortsätta i vuxen ålder (Lager, Fossum & Bremberg, 2005). Det har dock visat sig att fysisk aktivitet i ungdomsåren minskar risken för exempelvis; typ 2-diabetes, övervikt, hjärt- och kärlsjukdomar, vissa cancerformer och benskörhet senare i livet.

Idag finns en tendens till specialisering och ökade krav på anläggningarnas kvalitet, mycket på grund av att sportaktiviteter alltmer är kopplade till föreningsverksamhet. Rocklundaområdet, Bellevue och Vedbo skidbacke betjänar hela staden med sina anläggningar och vänder sig i första hand till äldre ungdomar och vuxna. Men morgondagens vuxna måste skaffa sig goda vanor idag. Tidiga positiva upplevelser av motion och idrott har stor betydelse för individens benägenhet att vara fysiskt aktiv senare i livet. Samhällets inriktning måste vara att få barn och ungdomar att börja idrotta och få fler att idrotta högre upp i åldrarna.

Riksidrottsförbundet flaggar för detta problem i sitt styrdokument Idrotten vill (Riksidrottsförbundet, 1999) och propagerar: "Idrott för barn ska i första hand bedrivas i anpassade enkla former i närområdet. Det är en viktig uppgift för idrottsrörelsen att i samverkan med skola och fritidsansvariga i kommunen i samhällsplaneringen bevaka att detta möjliggörs. Lättillgängliga grönområden i bostadsområdena, öppna skolgårdar och flexibla näridrottsplatser i bostadsområdena ger goda förutsättningar för detta. Idrottsföreningarna kan också spela en viktig roll för att bidra till att skolan uppfyller sitt krav på daglig fysisk aktivitet för alla elever."

För god tillgänglighet till idrott för grupper utan bil, framför allt yngre ungdomar och barn, och för att undvika ett ökat skjutsande i bil ska det finnas idrottsplatser i stadsdelarna och ett utbud av boll- och isplaner samt mindre aktivitetsytor och pulkabackar.

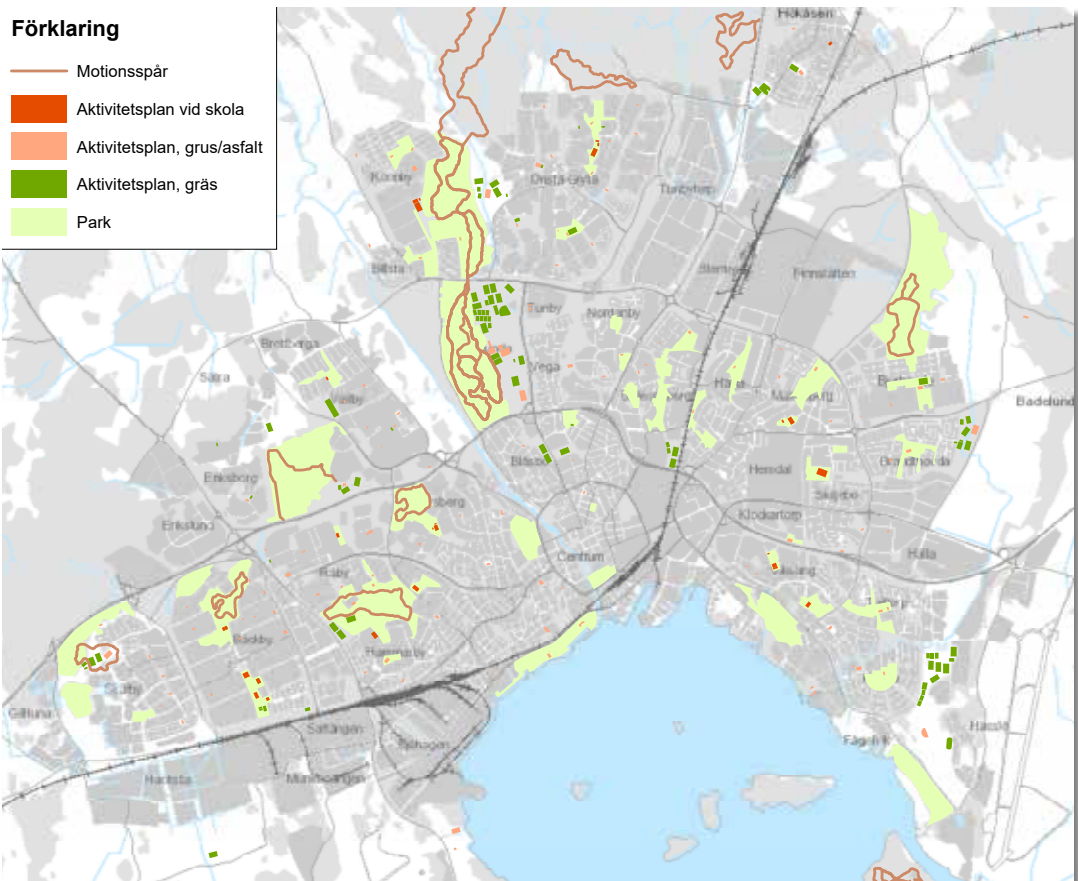
Idrottsplatserna bör ligga i anslutning till stadsdelsskogarna där det finns möjlighet till löpträning.

Nuvarande idrottsplatser som finns i stadsdelarna är: Skälby, Lövudden, Råby, Sörängen, Önsta, Blåsbo, Ringvallen, Brandthovda, Hamre och Hökåsen. På många ställen runt om i staden finns det enkla gräs- eller grusytor för spontanaktivitet.

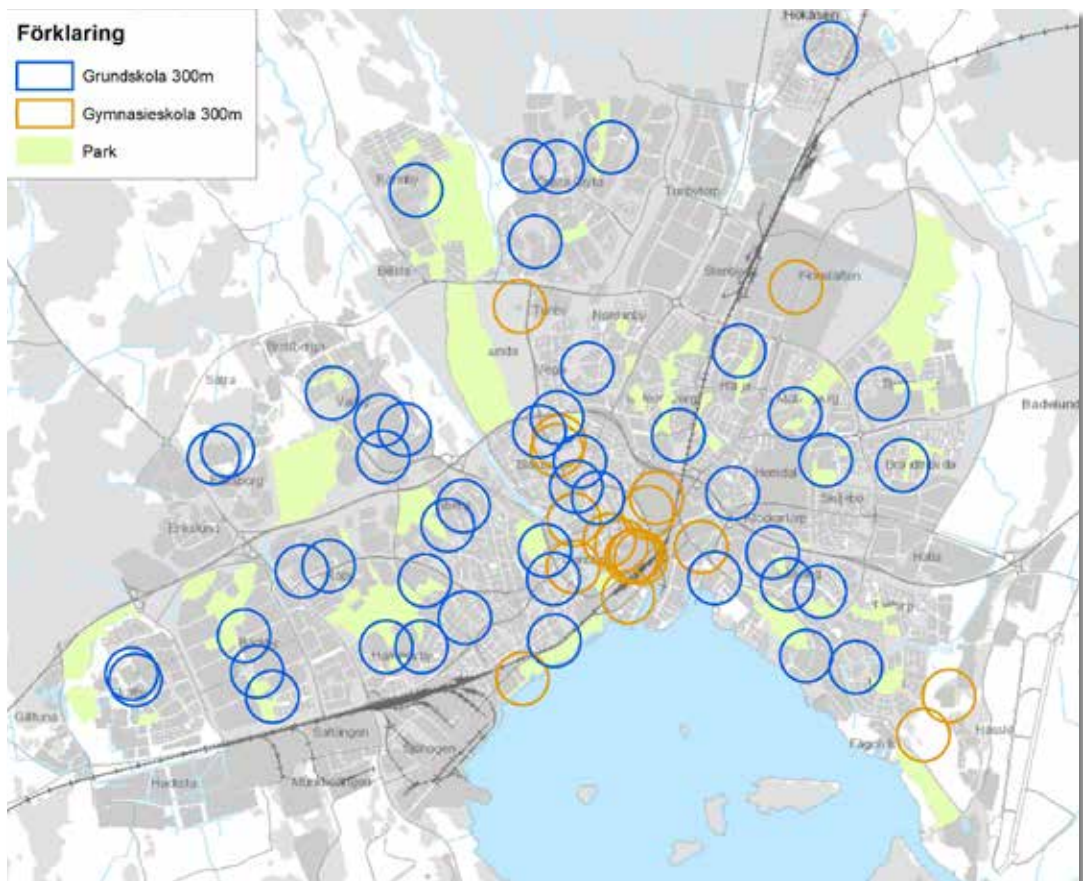
Bland serviceorterna finns det idrottsanläggningar i Barkarö, Dingtuna, Skultuna, Tillberga och Tortuna.

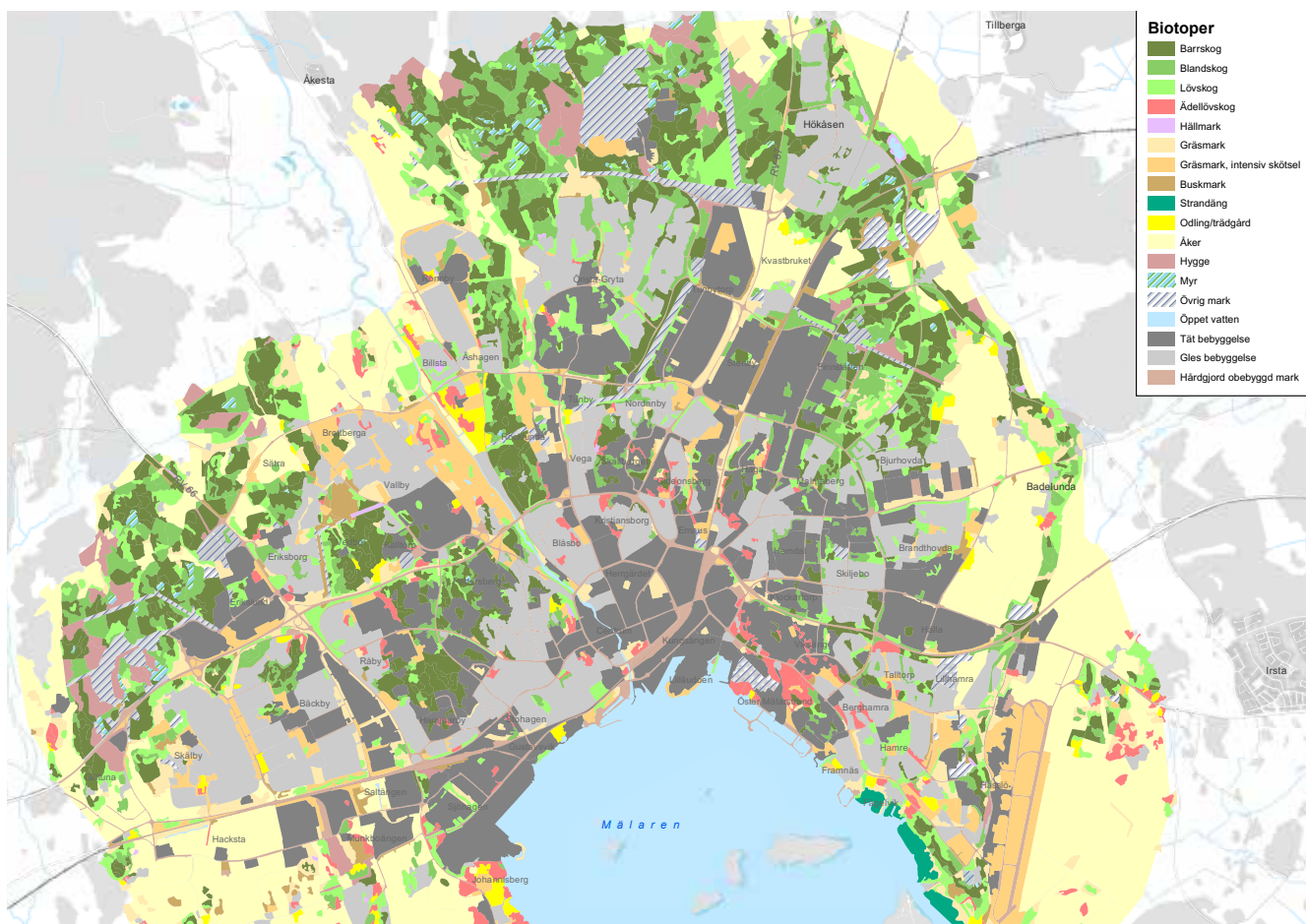
Med ytor för spontanaktivitet menas en plats som ger utrymme för spontana aktiviteter och fungerar som mötesplats för barn och ungdomar i närområdet. Dessa bör vara inkluderande platser som erbjuder alternativa aktiviteter jämfört med idrottsplatser. Aktivitetsytor i närheten av skolor är särskilt värdefulla. Ytorna kan användas vid vuxenledda aktiviteter men även spontana aktiviteter under rast och fritid. Det betyder att de får en förhållandevis hög nyttjandegrad under dagtid, men också att dessa ytor bidrar till en förbättrad social miljö i området.

Aktivitetsytor.

Skolor – närhet till grannskapsparker och stadsdelsskogar.

Biotoper i Västerås tätort.

Ekologiska funktioner

Förutsättningar för biologisk mångfald i staden

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald innebär genetisk mångfald, en mångfald av arter och en mångfald av miljöer, samt möjligheter för dessa att fortleva och finnas kvar. Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering och analys av de svenska miljömålen visar att målet "Ett rikt växt- och djurliv" (se bilaga) som inte nådde sitt mål till år 2020.

Biotop och habitat

Biotop är den biologiska termen för den omgivning med naturliga gränser, där vissa växt- eller djursamhällen lever. För att individer av en art ska kunna leva på ett visst ställe, ställs vissa krav på den biotop eller miljö som de lever i. En biotop som är lämplig för en viss art är artens habitat. Olika arter har olika stränga habitatkrav. Kungsfågel föredrar exempelvis skog där det finns gran – den har ganska generella habitatkrav. Fjärilen svartfläckig blåvinge har betydligt strängare habitatkrav – den lever i öppen gräsmark och behöver ett samhälle av en viss art av rödmyra inom en meter från bestånd av backtimjan. I stadens grönområden finns framför allt arter som kan samexistera med människor – här finner vi exempelvis inte arter som behöver milsvida, sammanhängande skogar eller våtmarker långt från bilvägar, bebyggelse och buller. Förvånansvärt många arter frodas dock i närheten av människor.

MER OM

Biologisk mångfald

Med biologisk mångfald avses (enligt Konventionen om biologisk mångfald) "variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem."

Hot mot biologisk mångfald (Naturvårdsverket)

- Habitatförlust och habitatförstörelse
- Invasiva främmande arter
- Överexploatering
- Klimatförändringar

Populationsdynamik

För en arts fortlevnad krävs, förutom lämpligt habitat, tillgång till artfränder – om inte annat, så för att de ska kunna föröka sig. En population är en grupp individer av samma art som fortplantar sig med varandra. Om en population ska kunna fortleva måste den vara tillräckligt stor och varierad – vi kan själva föreställa oss hur svårt det skulle vara att finna en lämplig partner om det bara fanns tjugo människor, särskilt med en skev ålders- och könsfördelning, eller om de flesta är släkt med oss. Populationen kräver tillgång till en viss mängd lämpligt habitat, samt möjlighet för individerna att utbyta gener. För djur gäller det att kunna träffas, för fröväxter gäller det att kunna sprida pollen till varandra, samt att kunna sprida frö till lämplig miljö. Vad som är tillräckligt mycket, tillräckligt många, samt vad som är lämpligt varierar mellan arter, populationer och individer. Faktorer som påverkar sårbarheten för en population är bland annat antal individer, genetisk variation, habitatillgång och spridningsmöjligheter.

Barriärer, korridorer och ”stepping stones”

För att arter ska kunna fortleva i staden behöver de en viss mängd lämpligt habitat, och möjlighet att förflytta sig mellan lämpliga habitat. Generellt sett är stora, sammanhängande områden som exempelvis Svartådalen och Rocklunda-Rönby-Önstaskogen mest gynnsamma (det innebär alltid en risk att förflytta sig genom en ogynnsam miljö). Riktigt ogynnsamma miljöer fungerar som barriärer. Motorvägar eller höghus är barriärer för ett stort antal arter. Men även en miljö som vi uppfattar som grön kan vara en barriär för en spindel, en insekt eller en fågel – en stor, välklippt gräsmatta är ett oöverstigligt hinder för många arter, medan en allé med träd längsmed en trafikerad bilväg fungerar som en spridningskorridor för en del flygande arter. Det är lättare att förflytta sig mellan exempelvis två större skogsområden om det finns mindre skogsdungar mellan dem med relativt korta mellanrum – dessa fungerar då som ”stepping stones” mellan de gynnsamma habitaterna.

Biologisk mångfald i staden

I en stad finns det mer eller mindre lämpliga habitat och bättre eller sämre spridningsmöjligheter för olika arter.

Den urbana miljön har även blivit en fristad för många av dagens hotade arter. Vissa rödlistade arter finns nästan bara i urbana miljöer – i anslutning till strukturer som har blivit bristvara i det övriga landskapet. Exempel på sådana bristmiljöer är gamla träd och slättermarker. Gamla träd, särskilt av ädellöv och tall, är ofta grova, har skrovlig bark och håligheter och erbjuder en mängd mikromiljöer för olika arter. Slättergynnade arter finner man numer till stor del i vägkanter, och typiska torrängsväxter har tagit sin tillflykt till banvallar, rivningstomter och andra störningspräglade miljöer⁶. I urbana miljöer finner man därför ofta vedlevande skalbaggar, lavar och svampar. Arter som har varit förknippade med hårt betade gräsmarker – såsom en del blomväxter, ormbunkar och fjärilar – lever på solexponerade restytter, längs banvallar, på rivningstomter och i övergivna dagbrott. Även många rovfåglar och fladdermöss lever i staden, och i och intill anlagda dammar finner vi arter kopplade till vattenmiljöer – både kärlväxter och groddjur.

6. ArtDatabanken rapporterar 17 (2015)

Vid anläggning av nya stadsdelar har man ofta valt att spara befintlig naturmark i stället för att anlägga parker. Därigenom har större eller mindre skogsområden fått utvecklas inom tätorten utan krav på ekonomisk avkastning, och många rödlistade arter kopplade till skog står att finna i denna typ av miljöer. Tätortsnära skog och stadsdelsskogar har tillåtits behålla och utveckla värden som man annars framför allt finner i naturskogar eller trädklädda betesmarker. Här tillåts träd att bli gamla och krav på fri sikt i skogen har gynnat arter knutna till solbelysta trädstammar. Tall och ädellöv har till stor del främjats på bekostnad av gran. Å andra sidan kan krav på sikt och en ”städad” skog leda till att man tar bort täta buskage och död ved, vilket missgynnar en mängd andra arter.

Stadens arter

Vissa arter gynnas av urban miljö – en femtedel av arterna i den svenska rödlistan är knutna till urbana miljöer. För sju procent på listan är urban miljö viktig – fyrtiofem sådana arter finns i Västmanlands län. Av de fynd som har noterats i Artportalen mellan år 2000 och maj 2017, i eller nära Västerås tätort, finns flera arter som frodas i urbana miljöer. Det är framför allt fråga om fåglar, insekter och kärlväxter som även är kopplade till jordbrukslandskapet, men också en mängd arter som uteslutande lever i skog, och flera för vilka träd eller skog är viktiga.

Rödlistade arter och deras habitatkrav
Exempel från och intill Västerås tätort 2000–2017.

Art	Rödlistekategori	Habitatkrav
Reliktbock	Nära hotad (Nh)	Gamla, skrovliga, solexponerade tallar
Stortapetserarbi	Nh	Varma, sandiga torrmarker och väddklint, tistlar eller kardborrar
Ortolansparv	Sårbar	Mosaikartat landskap med öppna, torra ytor
Spillkråka	Nh	Gamla, grova träd (gärna tall eller asp), äter vedlevande insekter
Ängsskära	Nh	Öppen till halvöppen, kalkrik mark, något fuktig, och med en extensiv slätter
Knärot	Nh	Mossrika barrskogar med lång kontinuitet
Persiljespindling	Nh	Bok-, gran- eller tallskog
Orange taggsvamp	Nh	Äldre barrskog med lång kontinuitet
Asp (fisk)	Nh	Sjö, vattendrag
Mal	Nh	Sjö, vattendrag

Stadsdelsskogarna

I Västerås tätort finns det elva stadsdelsskogar. De senast tillkomna skogarna är Skälbyskogen och Bjurhovdaskogen. Förutom att erbjuda rekreativsmöjligheter för de boende på Skälby fungerar skogen där som en barriär mellan E18 och verksamhetsområden på Erikslund och Skälby. Bjurhovdaskogen omvandlas från bruksskog till stadsdelsskog, dels för att erbjuda rekreativsmöjligheter för boende i närområdet, dels som balansering eftersom stora skogsområden vid Finnslätten detaljplanerats för industri.

Efter hand som Västerås tätort växer, hamnar mer skogsmark inom detaljplanlagt område. Delar av dessa skogsmarker kommer att behöva avverkas för att ge plats för nya bostäder, skolor och verksamheter, men samtidigt kommer behovet av tillgång till stadsdelsskogar för rekreation att växa. I den nordvästra delen av staden planeras den nya stadsdelen Sätra där det kommer att behövas gröna områden för rekreation.

Skogarna nyttjas för vardagsrekreation, som att ta en promenad, rasta hunden eller liknande aktiviteter. Rocklunda- och Rönnbyskogarna nyttjas även för barn-, ungdoms, bredd- och elitidrott. Förutom att fungera som rekreativsmråde är de också tillflyktsort för många djur, växter och svampar. Rödlistade arter har hittats i samtliga stadsdelsskogar förutom Malmbergsskogen och Bäckbyskogen. Inom skogarna finns det olika värdekärnor; till exempel Vedboskogen med hassellundar och hällmarkstallskog, Pettersbergsskogen med barrskog av naturskogskarakter. Stadsdelsskogar måste skötas aktivt och varsamt med hänsyn till naturvärden och hur skogen används av allmänheten.

Stadsdelsskogar.

Skälbyskogen – Tam och vild skog i väster

Omfattar cirka 30 hektar, mestadels barrskog.

Skogen består av två separata delar. Den norra delen av skogen är belägen mellan E18 och fotbollsplaner. I denna del finns spontanstigar och god sikt mellan tallarna. Det finns anslutning till Bruksledens start, norr om Erikslunds handelsområde.

Södra delen av skogen är kuperad, omväxlande och har bitvis många döda träd som både står och har fallit. Detta gör skogen svårframkomlig men spännande i sin vilda skrud. Vill man promenera görs det enklast i skogs-kanten i den vackra övergångszonen mellan åker och skog.

Aktiviteter: Promenader, skogsäventyr.

Bäckbyskogen – Promenadskogen

Östra delen utgörs av ungefär 18 hektar äldre, gles blandskog med dominans av gran och tall på en höjd. Västra delen, som är ungefär åtta hektar, har högre naturvärden kopplade till tall och äldre ek.

Aktiviteter: Promenader, hundrastning.

Vedboskogen – Vilda skogen

Ungefär 48 hektar äldre barrskog, med inslag av hassel och ek i de västra delarna. Här finns de allra högsta naturvärdena bland Västerås stadsdelsskogar – ett rikt fågelliv, med exempelvis spillkråka, kattuggla, nötkråka, sparvuggla, grönsiska och stenknäck. Här finns vedlevande insekter och mycket svamp som kandelabersvamp, hjortticka, vedmussling, aspticka och ostronmussling. Vid senaste inventeringen hittades signalarten lunglav.

Aktiviteter: Picknick med grillning, orientering, mountainbike, hundaktiviteter, vildare löpning, svampplockning.

Råbyskogen – Allaktivitetsskogen

Ungefär 44 hektar äldre barrskog med en del lövträd. Minst 34 fågelarter häckar i skogen, exempelvis spillkråka, rödstjärt, kungsfågel, entita och svartmes. Där finns också intressanta växter som svartbräken, hällebräken, blåsuga och svart trolldruva.

Aktiviteter: Hundrastning, lek, löpning.

Pettersbergsskogen – Ensliga skogen

Ungefär 20 hektar, mestadels barrskog, varav ungefär hälften är riktig naturskog – ”trollskog”, med gamla granar och tallar, döda träd, kärr och stora stenblock. En del intressanta växter förekommer som lopplummer, strutbräken, svart trolldruva och knärot. Minst 27 fågelarter häckar i skogen, exempelvis större hackspett, kungsfågel, gårdsmyg och grönsiska. Även spillkråka, tretåig hackspett, gröngöling, mindre korsnäbb, sparvhök, entita och kattuggla besöker skogen. Det finns ett utvecklat kärr som håller vatten året om samt ett litet fuktstråk i nordsydlig riktning som håller vatten under våren och vid kraftiga regnfall.

Aktiviteter: Löpning, promenader, spännande utflykter.

Rocklundaskogen – Idrottsskogen.

Ungefär 70 hektar, mestadels barrskog, med ett rikt lövinslag, såsom hassellundar och gamla ekmiljöer. Här växer lopplummer, svartbräken, gaffelbräken, blåhallon, svart trolldruva, nattviol och backskafting. Minst 36 fågelarter häckar i skogen, exempelvis duvhök, kattuggla, göktyta, spillkråka, nötkråka, korp, entita och stenkäck.

Skogen har stort värde för barn-, ungdoms-, bredd- och elitidrott. Tillsammans med Rönnbyskogen är det ett huvudcentrum i Västerås för mountainbike, orientering och längdskidåkning, både för allmänhet och för föreningar inom dessa idrotter. Det finns även stigar för ridning och stiglöpning i dessa skogar. Aktiviteter: Motion – löpning, orientering, skidåkning och mountainbike.

Rönnbyskogen – Bergslagslänken

Ungefär 70 hektar barrskog. Här växer exempelvis blåsippa, skelört, liljekonvalj, ormöga och skogsviol. Skogen besöks också av många fåglar, till exempel sparvhök, kattuggla, rödvingetrast, tretäig hackspett och stenkäck. Skogen har stora värden för idrott (se Rocklundaskogen).

Aktiviteter: Löpning, skidåkning, orientering, mountainbike, bärplockning.

Malmabergsskogen – Tama skogen

Ungefär 11 hektar gles tallskog med underväxt av både löv- och barrträd.

Aktiviteter: Promenader, kojbygge, pulkaåkning.

Bjurhovdaskogen – Promenadskogen

Omfattar cirka 72 hektar, mestadels barrblandskog.

Skogen är stor och sträcker sig i nordsydlig riktning. I den södra delen finns ett elbelyst motionsspår på 2,5 kilometer. Terrängen är ganska flack vilket gör skogen lättgången och vid rätt årstid finns här bra svamp- och bärmarker. Följer man skogen norrut kommer man till Badelundaåsens forntidsbemängda landskap. Spillkråkan trivs här och ibland kommer duvhöken på besök.

Aktiviteter: Promenader, joggning, svamp- och bärplockning, mountainbike.

Mälarparken – Picknickskogen

Ungefär 20 hektar ädellövskog – mest ek och hassel. Minst 34 fågelarter häckar i skogen, exempelvis duvhök, mindre hackspett, entita, stare och stenkäck.

Aktiviteter: Picknick, promenader med och utan hund, orientering.

Hamreskogen – Länken till Mälaröarna

Ungefär 23 hektar mycket varierad skog vid Mälarens strand med ädellövskog, hällmarkstallskog och hassellundar. Minst 35 fågelarter häckar i skogen, exempelvis morkulla, gröngöling, kungsfågel, korp, stare och steglits.

Aktiviteter: Promenader, ridning, cykellänk till Björnö och Gäddeholm.

Nätverk för arter i staden

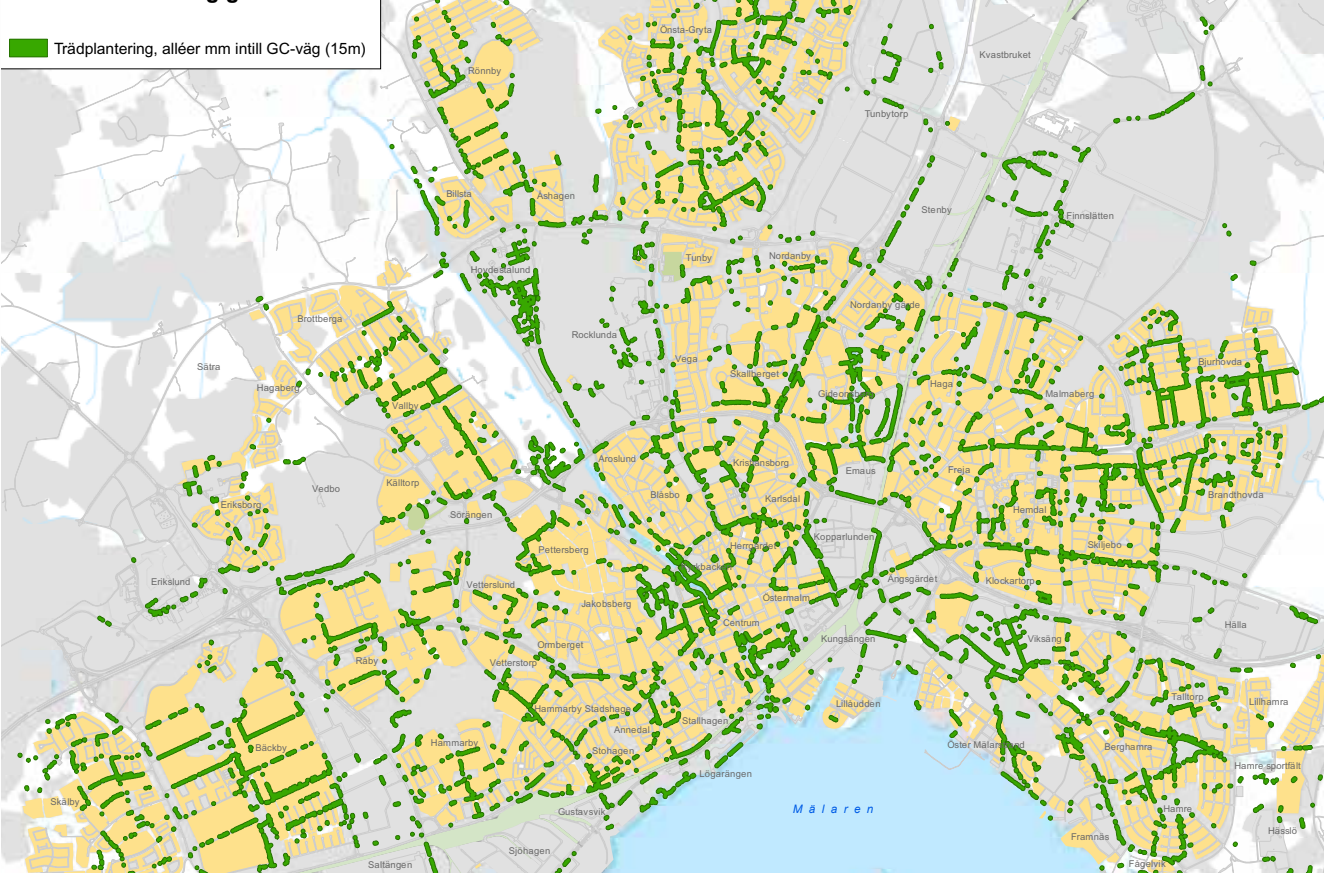
En liten, helt isolerad, population kan fortleva i många generationer, men för varje generation är risken stor att den ska dö ut, om individer aldrig har möjlighet att flytta vid ogynnsamma förhållanden, eller att utbyta gener med individer från andra populationer. För att bevara biologisk mångfald i staden,

är det därför viktigt att undersöka vilka typer av miljöer man har gott om, och hur man kan gynna arter knutna till dessa – dels genom att sköta miljöerna väl, dels genom att se till att det finns möjlighet till spridning mellan områden. Alla uppgifter om fynd av rödlistade eller fridlysta arter, eller andra arter som tyder på gynnsamma habitat för ett flertal arter, är en tillgång vid analys av en stads habitatnätverk.

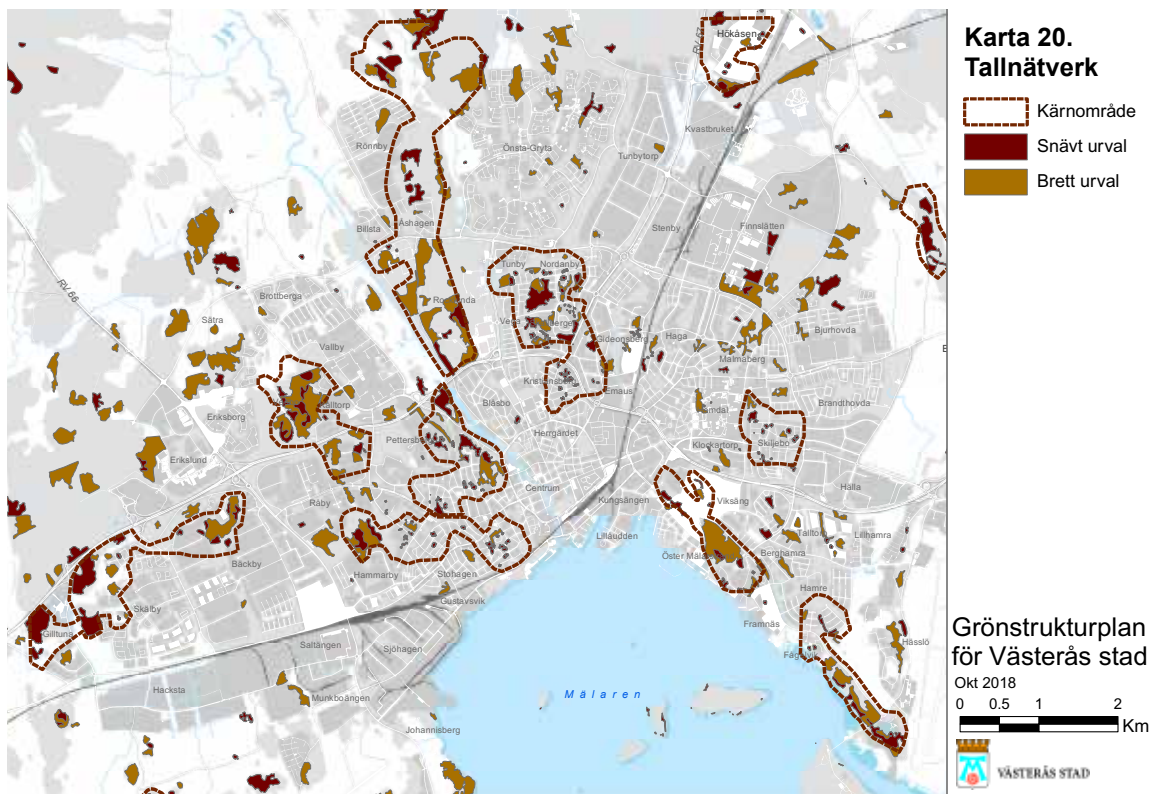
Ett nätverk av tall och ädellövträd

I Västerås tätort finns ett flertal skogsområden av varierande storlek. I de västra delarna av staden dominerar tallskogarna, se karta 20, och i öster och söder finns områden med ädellövträd, se karta 21 – naturtyper som är hotade på annat håll. I dessa områden har man hittat rödlistade arter av insekter, svampar, lavar och fåglar som är typiska för just tall- och ädellövträdsmiljöer. Den totala mängden av dessa två naturtyper är tillräckligt stora och har, tack vare ett finmaskigt nätverk av vegetation och strukturer, tillräckligt mycket samband med varandra för att arter knutna till dessa miljöer ska ha möjlighet att fortleva. Västerås stad väljer att lägga särskild vikt vid dessa naturtyper, då det både finns gott om dem och då höga naturvärden kan kombineras med ett aktivt friluftsliv. En analys av stadens tall- och ädellövträdsområden genomfördes av Calluna 2015. Analysen visade att det på många håll finns goda möjligheter för framför allt insekter knutna till dessa miljöer att sprida sig mellan områdena. Den pekade ut var det finns starka länkar mellan områdena, och var detta nätverk behöver stärkas.

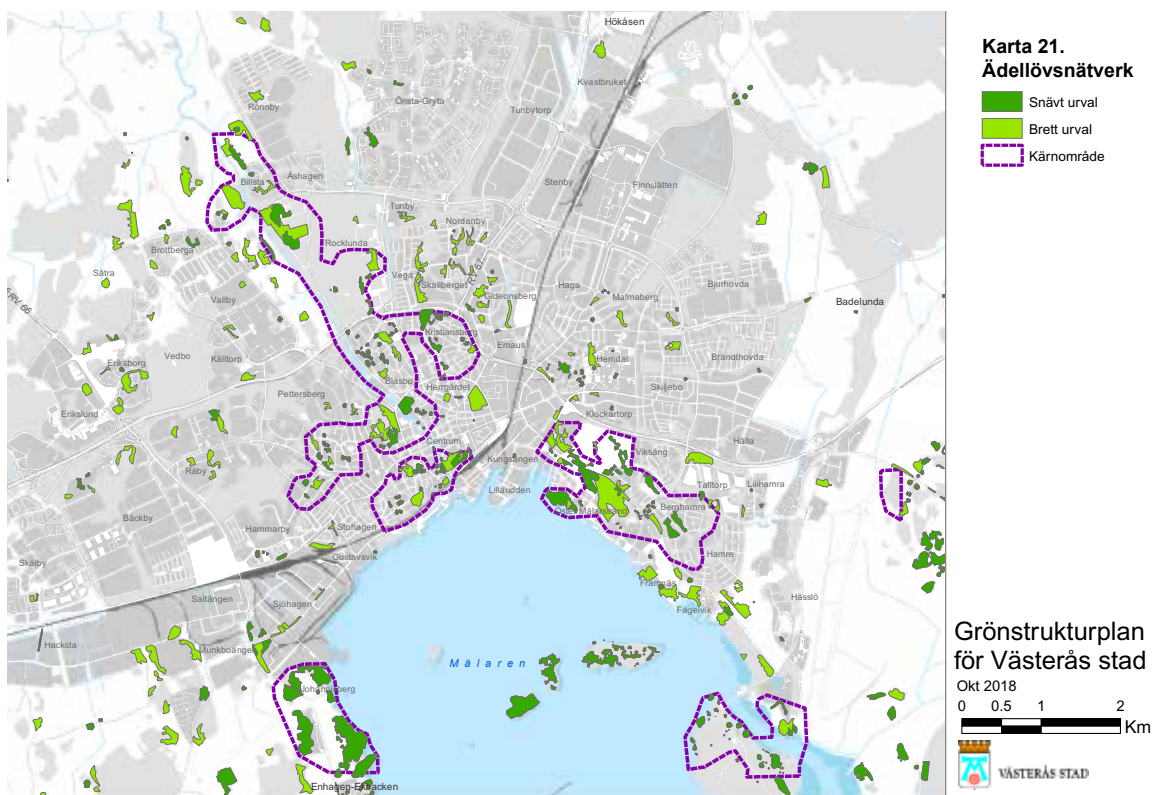
Karta 22. Finmaskig grönstruktur

Det finmaskiga nätverket av träd i staden som bidrar till att hålla ihop och stärka samband mellan tall- och ädellövsnätverken. Dessa träd bidrar dessutom till bättre luftkvalitet, se ekosystemtjänster sidan 63.

Tallskogsnätverk. Det modellerade nätverket visar ett fragmenterat landskap där lämpliga livsmiljöer för tallvande insekter finns utspridda över tätorten. Staden innehåller ett tiotal mindre värdestrukturer. Genom bevarande av närliggande enstaka tallar och att säkra ungtallbestånd för framtiden stärks värdestrukturerna.

Ädellövskogsnätverk. Det modellerade nätverket visar livsmiljöer och funktionella spridningsstråk längs Mälarens stränder. I den centrala stadsmiljön är ädellövsbestånden betydligt mer fragmenterade och finns koncentrerade till Svartåns stränder och olika parker och kyrkogårdar. Förstärkningsåtgärder mellan Mälarparken och Björnö kan säkerställa en god funktionell länk. Däremot är det svårare att binda ihop livsmiljöer i centrum med Mälarparkens eller Johannesbergs kärnområden.

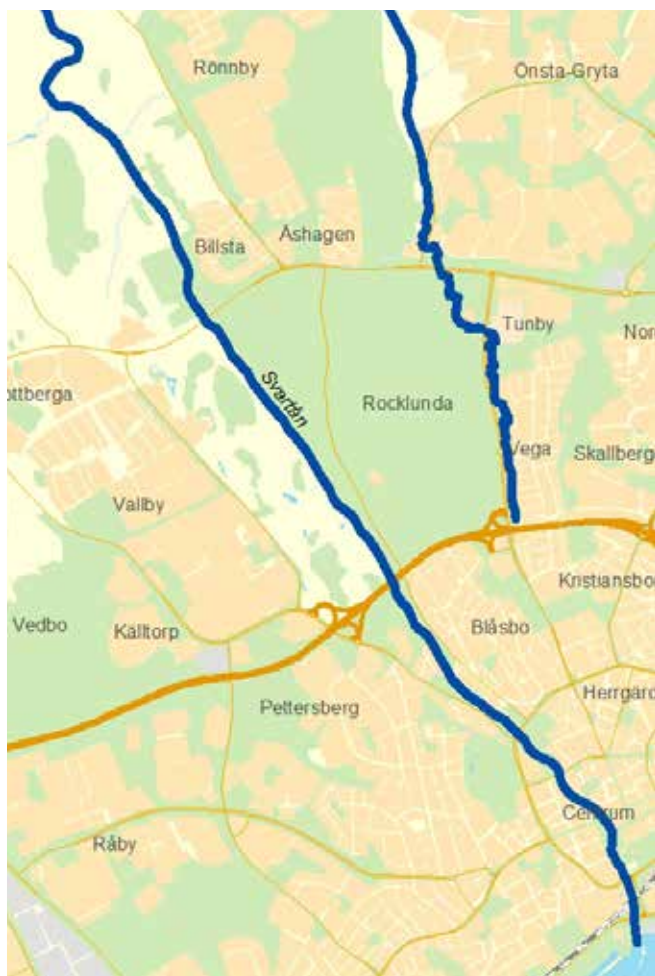

Vattendrag i tätorten

Svartån

Det finns välutnyttjade strandnära promenadstråk i anslutning till Svartån och stora delar av strandmiljöerna är allemansrättsligt tillgängliga. Söder om E18 finns strandnära promenad- och cykelstråk där man kan blicka ut över vattnet nästan längs hela sträckan på båda sidor om vattendraget. Denna sträcka är också ett fiskekortsområde och regnbåge planteras ut mellan Falkenbergiska kvarnen och Turbinbron. Lite längre uppströms ligger Västerås golfklubb längsmed åns västra sida liksom Vallby friluftsmuseum och Skerike golfklubb. Längs den östra stranden finns två kolonilottsområden, Billsta och Biskopsängens koloniträdgårdsföreningar. På den västra stranden upphör promenadsträcket efter Vallby friluftsmuseum men på den östra stranden finns det fortfarande gång- och cykelvägar längs Svartån. Norr om Billsta kolonilottsområde ansluter stigen till vandringsleden Svartånära och det finns paddelmöjligheter mellan Västerås tätort och Skultuna.

I Svartåns nedre lopp finns den rödlistade fisken asp (faktaruta sidan 65) och arbete pågår för att skapa fria vandringsvägar så att den och många andra arter kan nå lekomyrådena uppströms dammarna i tätorten. Svartåns stränder inom staden är bitvis kraftigt påverkade och några högre biologiska värden finns inte noterade där med undantag för några fågelobservationer av kungsfiskare och havsörn.

Svartån.

Mälarparksbäcken.

Mälarparksbäcken

Mälarparksbäckens fåra har bitvis dikeskaraktär och den är bara öppen i den nedersta delen, söder om Björnövägen. Längre uppströms är bäcken kulverterad och den ursprungliga bäcken har tidigare mynnat i Mälaren strax norr om Notudden enligt häradsekonomiska kartan (1907). Den omgivande Mälarparken har enligt naturvårdsplanen från 2015 mycket högt naturvärde.

Stränderna längs bäckens nedre del verkar inte användas specifikt för rekreation, men är allemansrättsligt tillgängliga.

Emausbäcken

Det finns inga noterade värdefulla och hänsynskrävande områden inom strandmiljöns omgivning. Det finns heller inga noterade hotade arter knutna till strandmiljön inom Emausbäckens omgivning. Vid strandinventeringen 2016 noterades dock en del grövre askar och några andra hänsynskrävande lite grövre ädellövträd som ek, lind och pil liksom träd med mistlar. Emausbäcken är allemansrättsligt tillgänglig och det går promenad- och cykelstråk längsmed åfårans öppna sträcka och det finns gott om bekvämligheter i form av bänkar och papperskorgar.

Emausbäcken är till stor del kulverterad i sin övre och nedre del. Den nedre delen är dessutom i princip torrlagd då vattnet dräneras via dagvattennätet.

Persbobäcken

Persbobäckens norra delar omges av värdefulla skogsområden och söder om Norrleden har bäckfåran kvar relativt mycket av sin meandrande karaktär. Här har bäckfåran ätit sig ned i sedimentet och skapat en ravin. Denna sträcka är hänsynskrävande. Bäcken nyttjas sparsamt för rekreation, enbart kortare och delvis igenväxta stigar finns vid vattendraget och ett fåtal mindre spänger/broar som korsar bäckfåran förekommer. Stränderna på båda sidorna av bäcken är dock allemansrättsligt tillgängliga. Persbobäcken är kulverterad i sin nedre del innan den mynnar i Svartån.

Promenadstråk längs Svartån.

Kapellbäcken

Kapellbäcken har ett förhållandevis välbevarat meandrande bäckavsnitt vilket är relativt ovanligt och i sig en skyddsvärd geologisk formation. Bäcken har förutom meandringen några strömmande sträckor och på stranden växer större pilar. Vid strandinventeringen 2016 noterades också lockrop av grönköping (nära hotad) och stare (sårbar), vilka möjligen även häckar inom området. Inom närmiljön finns det också en mindre igenväxt trädgård med fruktträd samt en hassellund med ekar. Påverkan är och har varit stor på sträckan men bäckfåran börjar nu stabilisera sig. Bäcken omges dock av industriområden och vägar, som ger sämre förutsättningar för naturvärden. Kapellbäcken tar emot stora mängder dagvatten från stadens västra del och flödena kan variera mycket över tid, vilket sannolikt bidrar till den stundtals stora erosionen som noterades vid strandinventeringen 2016.

På Kapellbäckens östra sida har Mälarenergi nyligen anlagt reningsdammar för delar av hamnområdets dagvatten, något som påverkar närmiljön i Kapellbäcken. Området kommer att gestaltas och ska fungera som offentlig parkyta.

Kapellbäcken har en låg grad av allemansrättsligt tillgängliga stränder och närmiljö och det finns inte heller några uppgifter eller tecken på att de används för rekreation. De områden som till största del bedöms vara tillgängliga är det grönområde i anslutning till det meandrande bäckpartiet och grönområdena i anslutning till Johannisbergsvägen och den gräsplan som sparats på ömse sidor om den gamla landsvägen där två runstenar även finns.

Hamrebäcken

I anslutning till Hamrebäckens mynning i Mälaren finns en kort sträcka som bedöms ha vissa värden (strandinventeringen, 2016) då naturliga bäck- och åmynningar generellt bedöms ha högt naturvärde och både strandmiljön och närmiljön här är relativt opåverkad. Hamrebäcken, tillsammans med Mälarparksbäcken, är de två bäckar inom Västerås tätort som inte har ett kulverterat utlopp och det finns här möjligheter för småfisk och andra vattenlevande organismer att vandra upp i bäckfåran. Hamrebäcken är i stor utsträckning påverkad av omgrävning, rätning och rensning men bedöms ha relativt stor potential för naturvärden på sikt. Det finns en del av den ursprungliga bäckfåran som idag är torrlagd som bedöms ha störst potential att öka värdet då den bitvis har kvar naturliga strukturer som sten och block som avslöjar att de tidigare utgjort strömmande partier. Hamrebäckens strandmiljöer bedöms i huvudsak vara allemansrättsligt tillgängliga men nyttjas sparsamt för rekreation. Bitvis går dock gång- och cykelvägar längsmed fåran och ett fåtal bänkar och sopkorgar finns inom bostadsområdena.

Emausbäcken.

Persbobäcken.

Kapellbäcken.

Hamrebäcken.

MER OM

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster delas in i fyra olika kategorier:

- **Reglerande funktioner**

Skydd mot skadlig kosmisk strålning (UV), reglering av atmosfärens kemiska sammansättning, koldioxidupptag, reglering av sediment och så vidare. Urbana områden kan vara flera grader varmare än den omgivande landsbygden – detta fenomen kallas för urbana värmeöar och väntas öka med klimatförändringarna.

- **Bärande funktioner**

Ger utrymme/underlag för mänsklig bebyggelse och bosättningar, jordbruk och vattenbruk, energiomvandling och så vidare.

- **Produktionsfunktioner**

Syre, vatten, mat och så vidare.

- **Informationsfunktioner och kulturella funktioner**

Till dessa räknas bland annat olika former av rekreation och friluftsliv, estetiska och andliga upplevelser som skönhetsvärden, stillhet och kontemplationsmöjligheter samt upplevelse av historiska kulturarv.

Ekosystemtjänster

Vad är en ekosystemtjänst?

Ekosystemtjänster är ett vitt begrepp som kan sammanfattas som ”nyttor som människor får från ekosystem”. De upprätthåller och förbättrar människans levnadsvillkor och är en förutsättning för vår överlevnad. Ekosystemtjänster är gratis och tas ofta för givna.

Förutom att det kan vara moraliskt förkastligt att förstöra ekosystem och bidra till utrotning av arter och populationer, är det också någonting som kan slå tillbaka mot mänskligheten – både ekonomiskt och överlevnadsmässigt. Vilda pollinerande insekter, rent vatten, en god struktur i jorden där vi odlar vår mat och den vattenhållande funktionen hos träd och mark, som hindrar översvämningar, är exempel på ekosystemtjänster som är mycket svåra och dyra, eller rentav omöjliga, att ersätta. Grönskan i staden bidrar till ett behagligt klimat. Den renar luften från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader.

I Naturvårdsverkets rapport från 2017 ”Argument för mer ekosystemtjänster” beskriver och motiverar man skäl för att beakta ekosystemtjänster i samband med planering och beslut.

Rapporten presenterar ekosystemtjänsterna i olika teman:

Temat ”vatten i stad och landskap” handlar om hur exempelvis översvämningar kan förebyggas. Träd och annan vegetation i staden är mycket viktiga för hantering av regn. Vegetationen tar upp och lagrar vatten och gör marken mer porös och mottaglig för infiltration av vatten. Nästan inget regnvatten rinner av från gröna ytor eftersom vattnet där samlas upp och avdunstar eller infiltreras. Studier visar att vid normala sommarregn, kan några träd på en hårdgjord yta minska vattenavrinningen med upp till 60 procent jämfört med rena asfaltsytor.

Temat ”människors hälsa” handlar om de positiva effekter på hälsa som människor får av att vistas i natur- och parkområden. Vistelse i naturmiljöer gör människor friskare, gladare och mindre stressade, och förbättrar dessutom koncentrations- och prestationsförmågan. Förutom att vi upplever att vi mår bättre och har bättre hälsa leder vistelser i naturmiljöer också till mätbara positiva fysiska förändringar i kroppen, som sänkt puls och blodtryck och minskad muskelanspänning. Både upplevda och mätbara fysiska hälsoförändringar talar för att tillgång till natur- och parkmiljöer är en angelägen samhällsfråga.

Klimatpåverkan och anpassning

Nationellt och internationellt pågår det ett intensivt arbete med klimatfrågan. Idag är det väl känt att ett förändrat klimat kommer att påverka Sveriges natur, men ett förändrat klimat kommer också att påverka samhället, särskilt urbana miljöer. Det handlar om högre temperaturer, ökad nederbörd, stigande havsnivå, förändrade vattenflöden och större risk för ras, skred och erosion. Årsmedelvärden vad gäller till exempel temperatur kommer att stiga men dessutom förväntas stora konsekvenser på samhället som följd av extrema händelser som värmeböljor och kraftiga skyfall.

Klimatanpassning innebär att vi genomför åtgärder för att anpassa såväl naturen som samhället till nutida och framtida effekter av ett förändrat klimat. Anpassningen kan åstadkommas på många olika sätt. Det handlar både om att förebygga och att minimera klimatförändringarnas negativa effekter på naturen, samhället och människan.

En strategi för klimatanpassning är att dra nytta av grön infrastruktur och däri ingående gröna element. Dessa gröna ytor, träd, vattendrag och dammar fungerar som luftförbättrare, temperaturutjämnare och uppsamlingsytor för ökade mängder vatten vid skyfall.

Lokalklimat, luftkvalitet och temperaturutjämnning

Stadsträden gör mycket gott för människor. De förser oss med en rad gratis ekosystemtjänster såsom att producera syre, binda koldioxid och ta bort föroreningar från luft och vatten. Träden kan fånga upp till 40 procent av stoftet i stadsluften i sina blad. Samtidigt reglerar de lokalklimatet genom att ta hand om regnvatten, dämpa vindar och sänka temperaturen under varma årstider. Resultat från studier visar att plantering av träd väsentligt förbättrar situationen beträffande luftföroreningar. Mätningar visar att luftkvaliteten är generellt sett bra men kan tidvis ligga nära gränsen för partiklar och kväveoxid. Trafiken är den största källan till dessa ämnen och i Västerås stad hanteras frågan i trafikplanen. (Trafikplan 2026, Strategidel, Västerås stad. Antagen av kommunfullmäktige 8 maj 2014.)

Hög värme är ett stort problem i bebyggd miljö. Genom att vegetation och öppna ytor ersätts med asfalt och byggnader ändras värmebalansen för ett område. Områden som är hårt bebyggda kan uppleva förhöjda temperaturer i jämförelse med närliggande områden. Detta fenomen kallas urbana värmeöar.

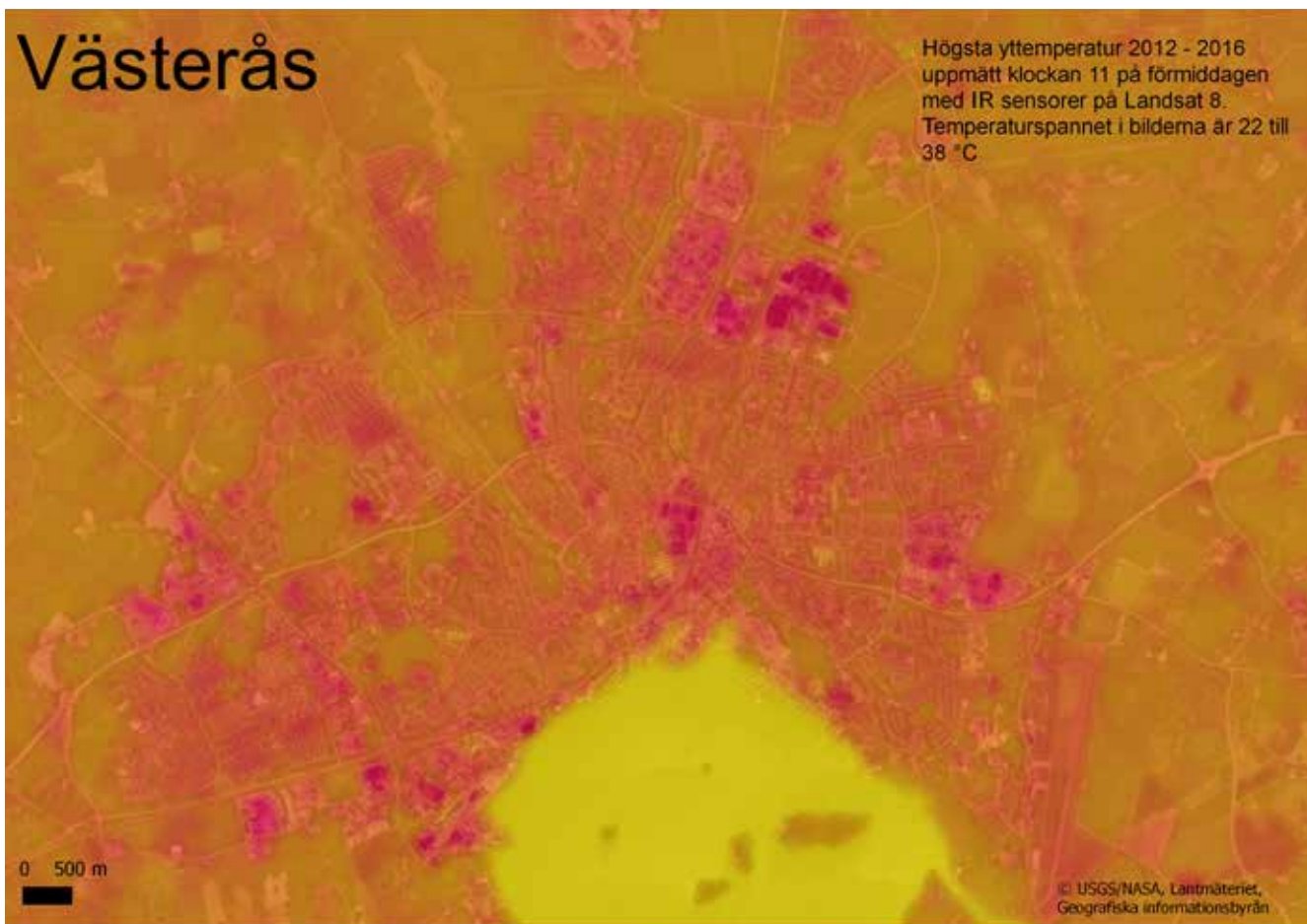
Det finns mätbart negativa hälsoeffekter, som exempel ökad dödlighet under perioder med flera på varandra följande dagar med ihållande höga temperaturer. De grupper som är särskilt utsatta är små barn, äldre och personer med psykisk sjukdom och ju längre period med hög värme desto större effekter. En värmebölja definieras av SMHI som en sammanhängande period när varmaste temperaturen är över 25°C under fem dagar i rad.

Lokala skillnader i temperatur som ger upphov till värmeöar bestäms av ett flertal faktorer som marktäckning, byggnadsgeometri och placering samt befolkningstäthet. Vattenytor har en avkylande effekt, framför allt dagtid. Skillnaden i temperatur mellan land och vatten vid stora sjöar som Mälaren ger upphov till en bris som transporterar in sval luft över land.

Träd ger skugga och vegetationens avdunstning ger ytterligare en avkylande effekt. Studier har visat att områden upp till 1 kilometer från grönområden kan påverkas av dess kylande effekt. Andra studier har visat att mindre grönområden (<200 kvadratmeter) påverkar områden ett tiotal meter från platsen.

Västerås

Bilden bygger på satellitdata från Landsat 8, som passerar Västerås klockan 11.00 dagligen. Den visar uppmätta data av den varmaste dagen under ett antal år och som en värmebild. Industriområden med i stort sett avsaknad av träd och stora öppna plan visar upp de högsta yttemperaturerna, bostadsområden med uppväxta träd och annan vegetation är svalare, medan de lägsta temperaturerna finns i stadsdelsskogarna och på och intill Mälaren. Bilden visar den nytta gröna områden har för att åstadkomma ett bra lokalt klimat.

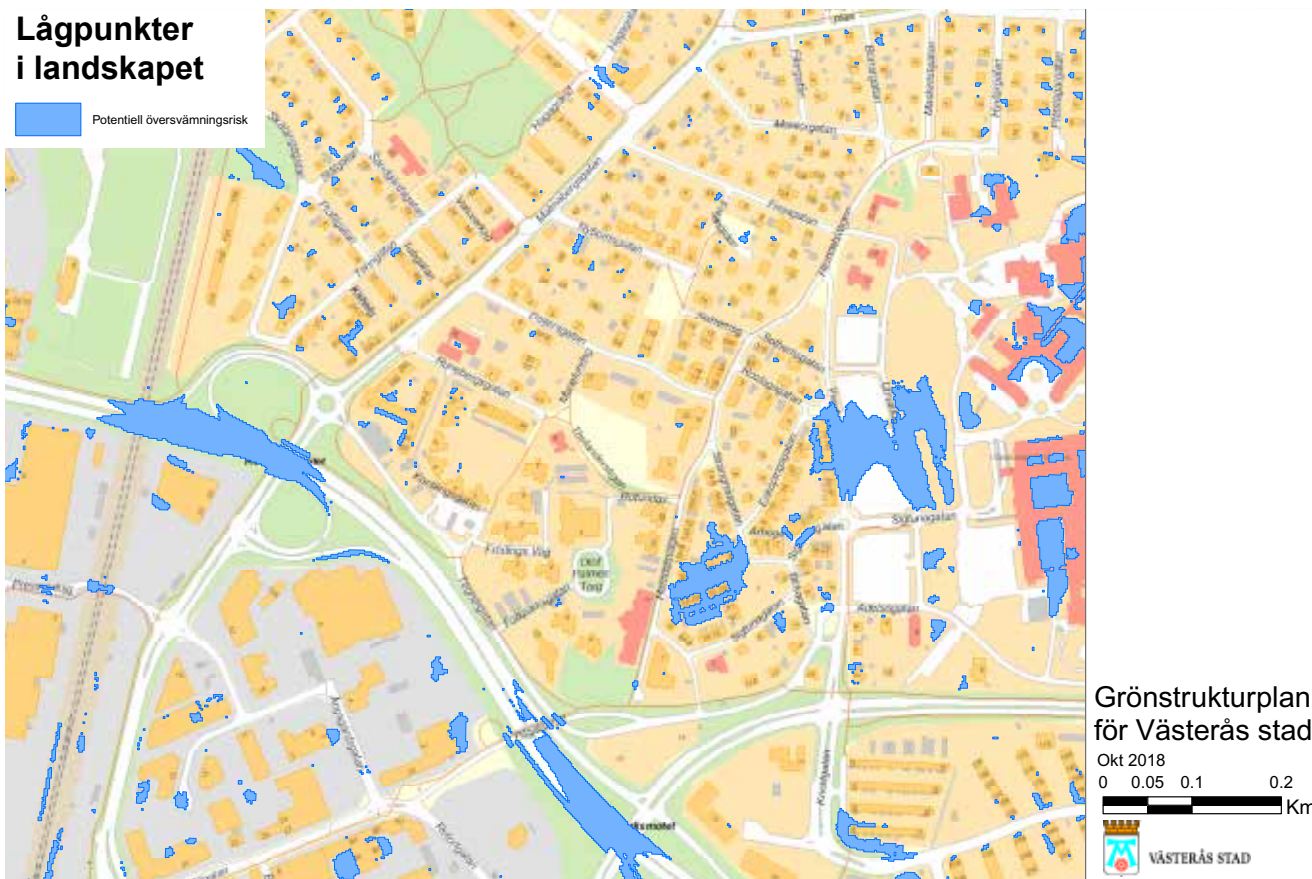
Buller

I den täta staden skapas buller av det direkta ljudet från bullerkällan men också av ljud som reflekteras på hårdgjorda ytor. I ett gaturum där fasader kantar båda sidor av en trafikerad väg reflekteras ljudet mellan fasaderna och ljudutbredningen sker även vertikalt.

Grönska kan dämpa buller. Om grönskan ersätter en hård yta på ett genomtänkt sätt kan den dämpa ljud. Vegetationen i sig kan omdirigera ljudet. När ljudet når växtmaterialet ändras riktningen på ljudet vilket åstadkommer en spridning av ljudet från källan som minskar den del som når mottagaren. Men det är främst substratet, det vill säga odlingsmaterialet, som ger störst bullerdämpande effekt.

Lågpunkter i landskapet

Potentiell översvämningsrisk

Skyfallshantering

Stora översvämningar i städer orsakar trafikproblem, elavbrott, översvämmade källare och stora ekonomiska skador för såväl kommuner som privatpersoner. På senare år har det allt tydligare och oftare visat sig att städer är sårbara för översvämningar efter intensiva regn. Hundraårshändelser borde, rent statistiskt, bara inträffa cirka en gång på hundra år, men de senaste åren har det skett många sådana händelser. Mellan 2007 och 2014 har Malmö drabbats av tre skyfall som orsakat allvarliga konsekvenser för bebyggelse och infrastruktur samt stora störningar i trafiken. Köpenhamn drabbades under perioden 2010–2017, närmare bestämt 2010, 2011 och 2014, av tre skyfall så stora att de i teorin borde inträffat under var sitt sekel. I juli 2011 lamslogs staden av ett regnoväder av sällan skadat slag – tre månaders normal nederbörd föll på några timmar – och resulterade i skador för 7 miljarder kronor. Även Västerås har haft problem med skyfall och översvämningar. I juli 2011 stod delar av E18 under vatten och en del villor och flerfamiljshus drabbades, med skador framför allt kopplade till vatten i källare. Stora vattenmassor ställde till problem igen i juli 2012 och i september 2015.

Därför är det viktigt med en helhetssyn där man inte bara förlitar sig på tekniska lösningar utan även drar nytta av de naturgivna förutsättningarna. Naturområden och grönytor kan bidra med ekosystemtjänster för att minska effekter av skyfall, rena vatten och minska belastningen på dagvattensystemen. Vid planering av ny bebyggelse är det särskilt viktigt att se till att inte nya översvämningsområden skapas. Genom att tidigt inventera förutsättningar är det möjligt att minska risken för skyfallsöversvämning och skapa långsiktigt hållbara lösningar för omhändertagande av dagvatten.

Dagvattensystemen är inte dimensionerade för att hantera extrema skyfall utan konstrueras för att kunna hantera ett regn med 10 års återkomsttid. För att uppdatera systemen till att kunna hantera till exempel förväntade framtida 100-årshändelser skulle det krävas enorma investeringar.

MER OM

Ekosystemtjänster vatten

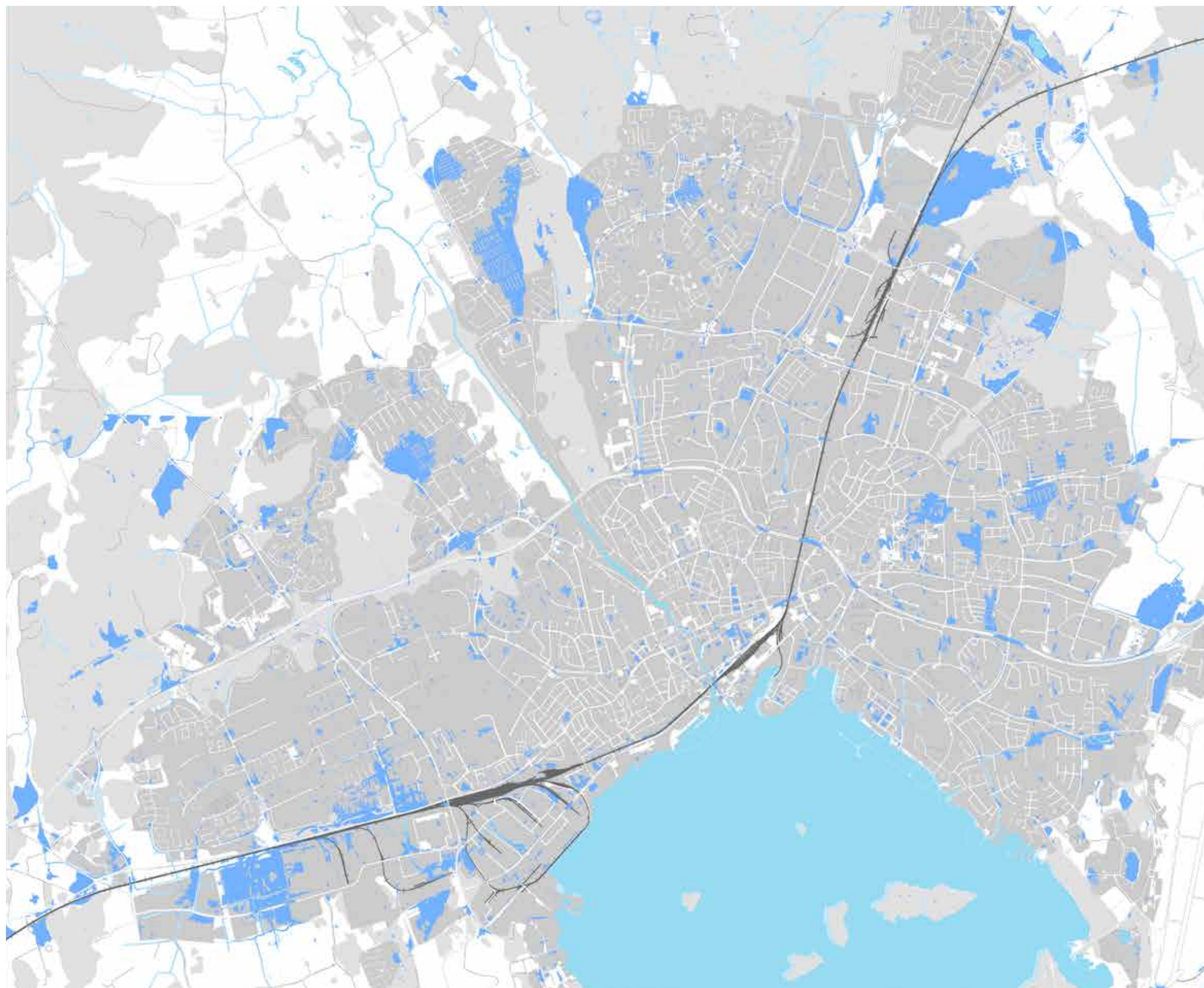
Våra vattenmiljöer förser oss med en rad ekosystemtjänster. Den mest uppenbara vattenmiljön i Västerås är Mälaren som utgör vår dricksvattentäkt och förser oss med ett råvatten av god kvalitet. Efter filtrering genom Badelundaåsen distribueras varje dygn 40 miljoner liter renat vatten ut till det kommunala nätet. Mälaren utgör en viktig resurs för fiske; såväl yrkesfiskare som sportfiskare fiskar i sjön och Svartåns nedre delar används flitigt för sportfiske. Mälaren och till viss del även övriga vatten används också för rekreation i form av båtliv, bad, paddling, fågelskådning, skridskoåkning med mera. Öppna vattendrag bidrar med rening av förorenande ämnen och jämnar ut höga flöden till följd av skyfall. För många är värdet av ett Mälarnära boende också avsevärt, själva närheten till vatten är något som ofta uppfattas positivt.

Ekonomi

I främst USA har man studerat samband mellan fastighetsvärde och närhet och tillgång till gröna områden och vatten. 2001 publicerades en studie gjord i Portland, Oregon som fann ett statistiskt signifikant samband mellan fastighetsvärde och avstånd till gröna områden. Studiens resultat har bekräftats av andra studier. En studie utförd av Crompton, Texas University (2005) sammanställde resultat från hela USA över två decennier och där fann man att en fastighets värde ökade med närmare 20 procent om den låg intill en välskött park. Värdeökningen avtog med avstånd till parkerna upptill en tröskel på omkring 400 fot (cirka 125 meter). 2013 utförde danska Naturstyrelsen tillsammans med Århus och Köpenhamns kommuner en undersökning av cirka 60 000 bostadsaffärer och kom fram till att en bostad stiger i värde med cirka 10 procent för varje 10 hektar park inom 500 meters avstånd från bostaden.

I New York räknade man ut att stadens nära 680 000 stadsträd var värda 122 miljoner dollar i form av förbättrad luft, sparad energi, absorberad koldioxid, motverkan av översvämningar och höjda fastighetsvärden.

Lågpunkter i landskapet

Potentiell översvämningsrisk

Grönstrukturplan för Västerås stad

Mar 2022

0 0,5 1 2 Km

VÄSTERÅS STAD

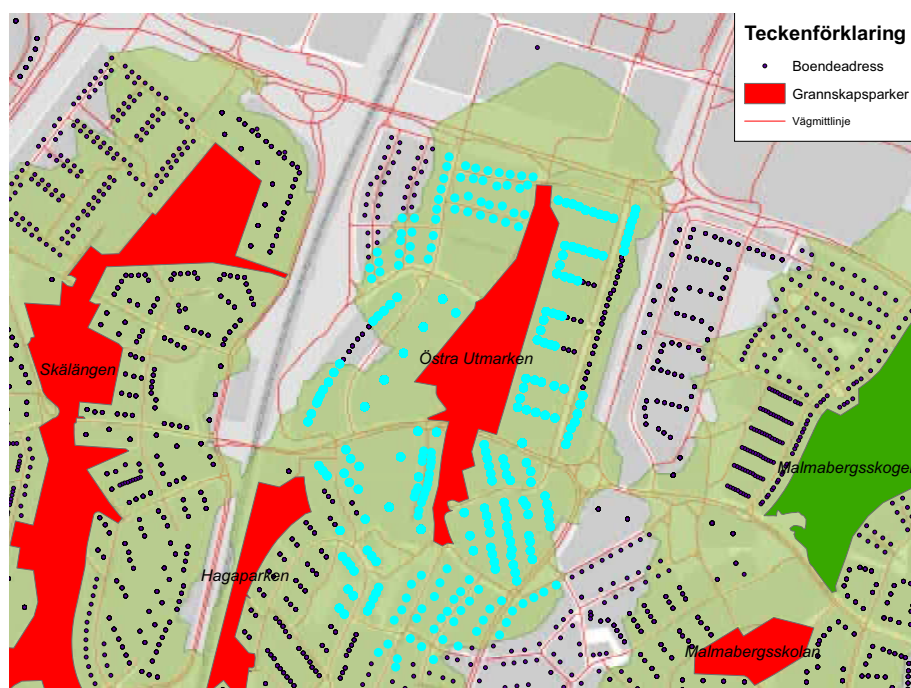
Lågpunkter i landskapet som löper högre risk att översvämmas vid större nederbördsmängder. För att gå vidare med åtgärder krävs mer detaljerade undersökningar.

Lågpunkter i landskapet

Tillgänglighet och besöksstryck på gröna ytor

I både grönstrukturplanen från 2004 och handlingsplanen för parker 2018 anges riktlinjen att alla ska ha tillgång till en grannskapspark inom 300 meters promenad från bostaden. Parktillgången bör också ses i förhållande till hur många personer som bor inom 300 meter från en grannskapspark. Även hur lätt det är att nå grönområdena har betydelse för hur de används. Parkerna ska upplevas som nåbara av alla; föräldrar med barnvagn, äldre och människor med rörelseundersättning. Fler boende i förhållande till parkytor ger ökat tryck på gröna områden, vilket ger större slitage på ytorna och kräver mer underhåll.

Karta över Källhagen/Hagaparken samt Östra Utmarken. För att mäta tillgänglighet räknas avståndet till parken utifrån parkens gång- och cykelanpassade entréer, medan stora vägar eller järnvägar ses som barriärer.

Avståndet 300 meter räknas från parkens entréer till bebodda adresser, markerade som prickar på kartan. Utifrån befolkningsstatistik för dessa adresser har trycket på de gröna ytorna räknats fram.

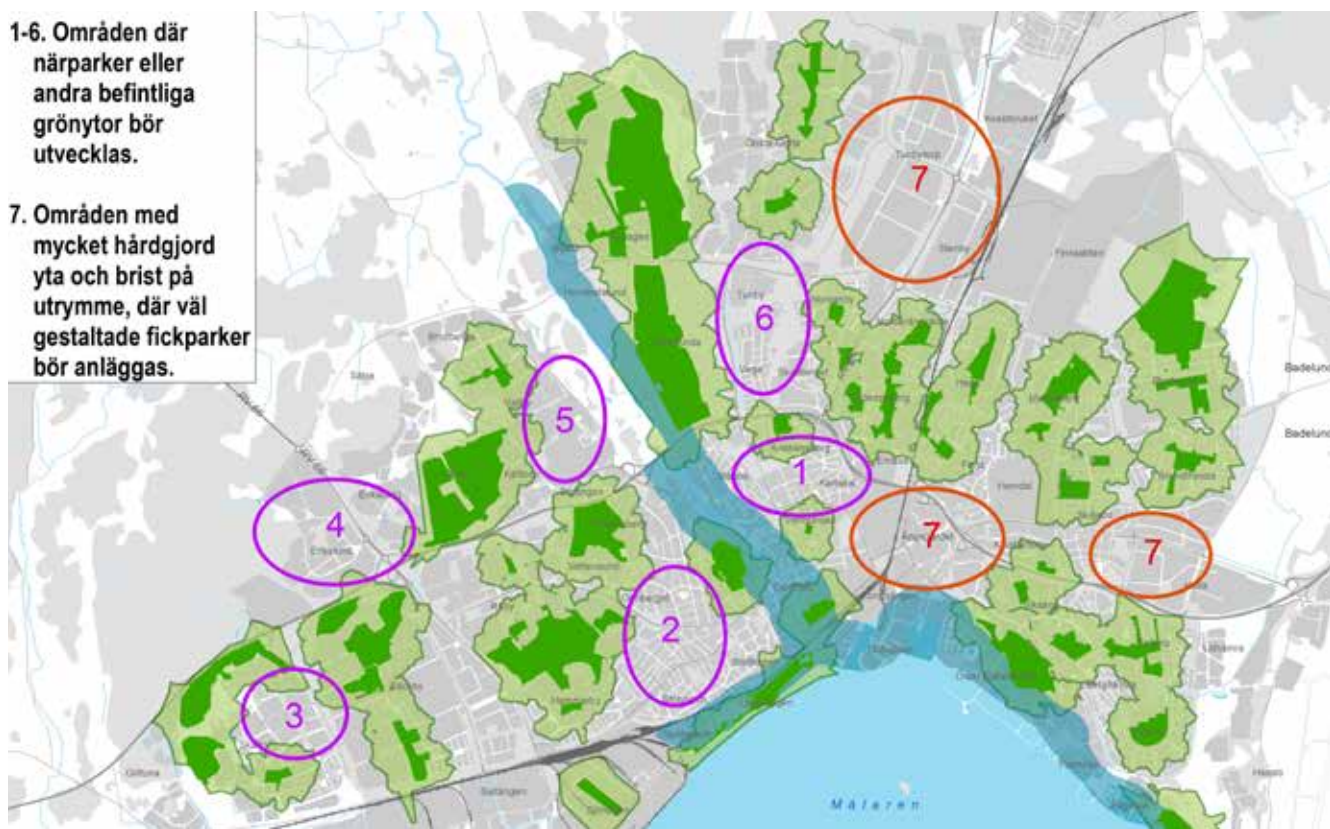
Tillgång till gröna ytor

Sedan den förra grönstrukturplanen (2004) har många tidigare brister i grönstrukturen åtgärdats. Bland annat har staden öppnats upp mot Mälaren och Svartån och stadens invånare har fått tillgång till vattennära rekreationsstråk.

Mycket kan dock göras både för befintliga områden och de nya områden som utvecklas när staden växer och förtätas. Områden som idag har längst till grannskapsparker för enkel vardagsmotion är bland andra; Blåsbo, Gåsmyrevreten, Karlsdal, innerstaden, Pettersberg, Västermalm, Stallhagen-Stohagen, Hammarby, Vallby, Råby, Skälby, Eriksborg-Hagaberg och Vega.

1-6. Områden där närparker eller andra befintliga grönytor bör utvecklas.

7. Områden med mycket hårdgjord yta och brist på utrymme, där väl gestaltade fickparker bör anläggas.

Vid bedömning av brist på grannskapsparker bör det också vägas in vilka andra värden man har tillgång till inom 300 meter.

Delar av Blåsbo ligger inom 300 meter från "Grönytan vid Svartån" och många har egen trädgård i stadsdelen. Även Karlsdal har trädgårdar och närparken "Johannislund" ligger inom stadsdelen.

Delar av Pettersberg, Västermalm, Stallhagen-Stohagen och Hammarby saknar grannskapspark men istället finns Pettersbergs och Råbys stadsdelsskogar i närheten. Det finns även ett antal närparker och grönområden som skulle kunna utvecklas; Jakobsbergsplatsen, Mariaberget, Allmänningen och Ragvalds backe.

På Skälby har de flesta egna trädgårdar och alla har tillgång till närparker. Mellan Skälby och E18 ligger Skälbyskogen som fungerar som en barriär mellan bostadsområdet och motorvägen och har skötts som stadsdelsskog sedan 2016. Delar av östra Bäckby saknar närhet till grannskapsparker, men detta uppvägs något tack vare tillgång till grönska på kvartersmark.

På Eriksborg och Hagaberg har många egna trädgårdar och nära till Vedboskogen, en stadsdelsskog med regionala naturvårdsvärden. Dessutom kommer skogsområdet inom den nya stadsdelen Sättra att utvecklas för rekreation och naturupplevelse.

På den norra delen av Vallby har de boende egna trädgårdar, men på den södra delen begränsas tillgången till gröna områden till flerbostadsgårdar.

Boende på Vega har tillgång till Skallbergsskogen, ett enkelt skogsområde där det finns tallbestånd i den östra delen och ek i den västra delen som ingår i tall-, respektive ädellövskogsnätverken.

Stora delar av Centrum, Gåsmyrevreten och de före detta industriområdena; Kopparlunden, Ängsgärdet och Kungsängen samt Hälla, Tunnbytorp och Stenby saknar dock grönområden. På många ställen kan det enda gröna vara trädplanteringar längs gator eller gång- och cykelvägar. I dessa områden kan det vara lämpligt att skapa väl gestaltade fickparker, med inbyggd funktion för dagvattenhantering.

Tryck på grannskapsparker

Västerås stad har 50 kvadratmeter friyta per invånare som riktlinje för grannskapsparker och stadsdelsskogar sedan 2003, vilket baserades på förslag från Byggforskningsrådet och rekommendationer från Boverket.

Som det redan konstaterats i denna handling – att kunna vistas utomhus i en park eller ett naturområde gör att vi mår bättre. Därför är det viktigt att västeråsare och turister kan uppleva stadens grönområden som tillgängliga, trygga och attraktiva. För att kunna erbjuda attraktiva och säkra parker och naturområden behövs god planering av skötsel och kontinuerliga underhållsinsatser. Parkskötseln omfattar exempelvis gräsklippning, trädvård, ogrärensning, plantering av sommarblommor och renhållning – återkommande insatser som sker med olika frekvens beroende på typ av åtgärd. Underhåll är återkommande reparationer i olika omfattning, för att hålla en anläggning i gott skick, till exempel lagning av parksoffa eller reparation av gräsmattor om trycket på ytan blir för högt. Vanligtvis finns det investeringsmedel under planerings- och exploateringskedet, medan det ofta saknas pengar för den långsiktiga förvaltningen och driften, trots att det är i detta skede som kvaliteter kan tas tillvara och förädlas. Därför är det viktigt att redan i planeringsstadiet räkna på hur mycket underhållet kan komma att kosta.

MER OM

Grönska på kvartermark

Kvartermark med gröna upplevelsevärden kan i viss mån komplettera utbudet av parker. Privata trädgårdar eller flerbostadsgårdar av hög kvalitet kan minska behovet av grannskapsparker i området. En grov klassning av kvalitet på kvartermark kan göras enligt följande:

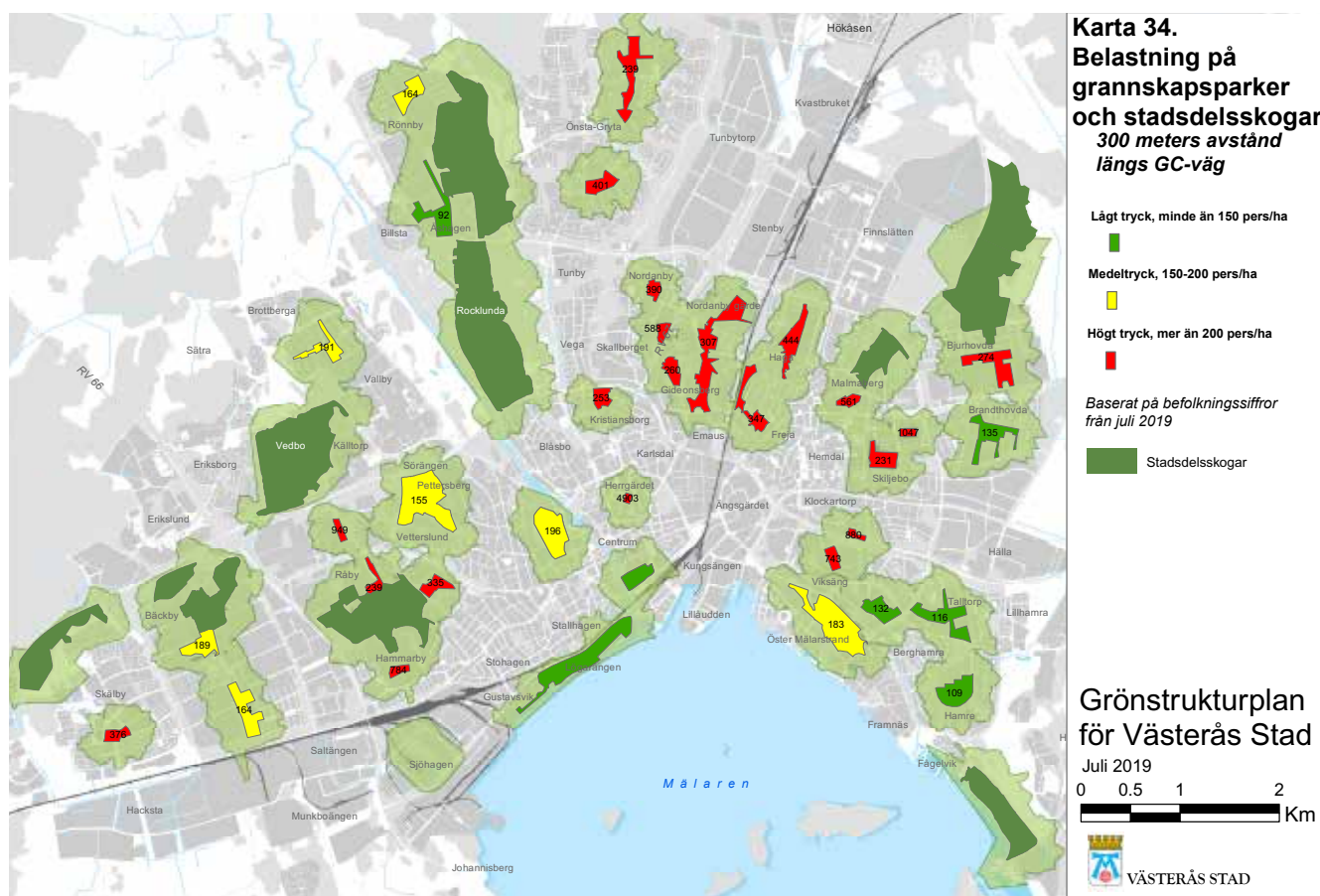
- Egen trädgård.
- Flerbostadsgård med mycket god kvalitet: bilfri gård, mycket grönska med rumslighet, lek- och sittmöjligheter och/eller utsikt, störningsfritt.
- Flerbostadsgård med god kvalitet: bilfri gård, grönska, lek- och sittmöjligheter, störningsfritt.
- Flerbostadsgård med dålig kvalitet: bildominerad gård utan lek- och sittmöjligheter.

Bilden visar en park där slitaget har blivit så högt att åtgärd behövs.

Med utgångspunkt i riktlinjen att boende ska ha tillgång till 50 kvadratmeter friyta per person i grannskapspark eller stadsdelsskog inom 300 meter från boendet, har vi räknat på hur högt tryck det är på stadens grannskapsparker i nuläget och därefter klassat ytorna i en tregradig skala från lågt till högt tryck.

Som högt tryck räknas fler än 200 invånare per hektar (det vill säga mindre än 50 kvadratmeter friyta per invånare), som medeltryck räknas 150–200 invånare per hektar (50–67 kvadratmeter friyta per invånare) och lågt tryck är mindre än 150 invånare per hektar (mer än 67 kvadratmeter friyta per invånare).

Med ökat tryck ökar kostnaden för underhåll. Parker som utsätts för högt tryck kan behöva avlastas genom utveckling av närparker eller andra gröna ytor i närheten.

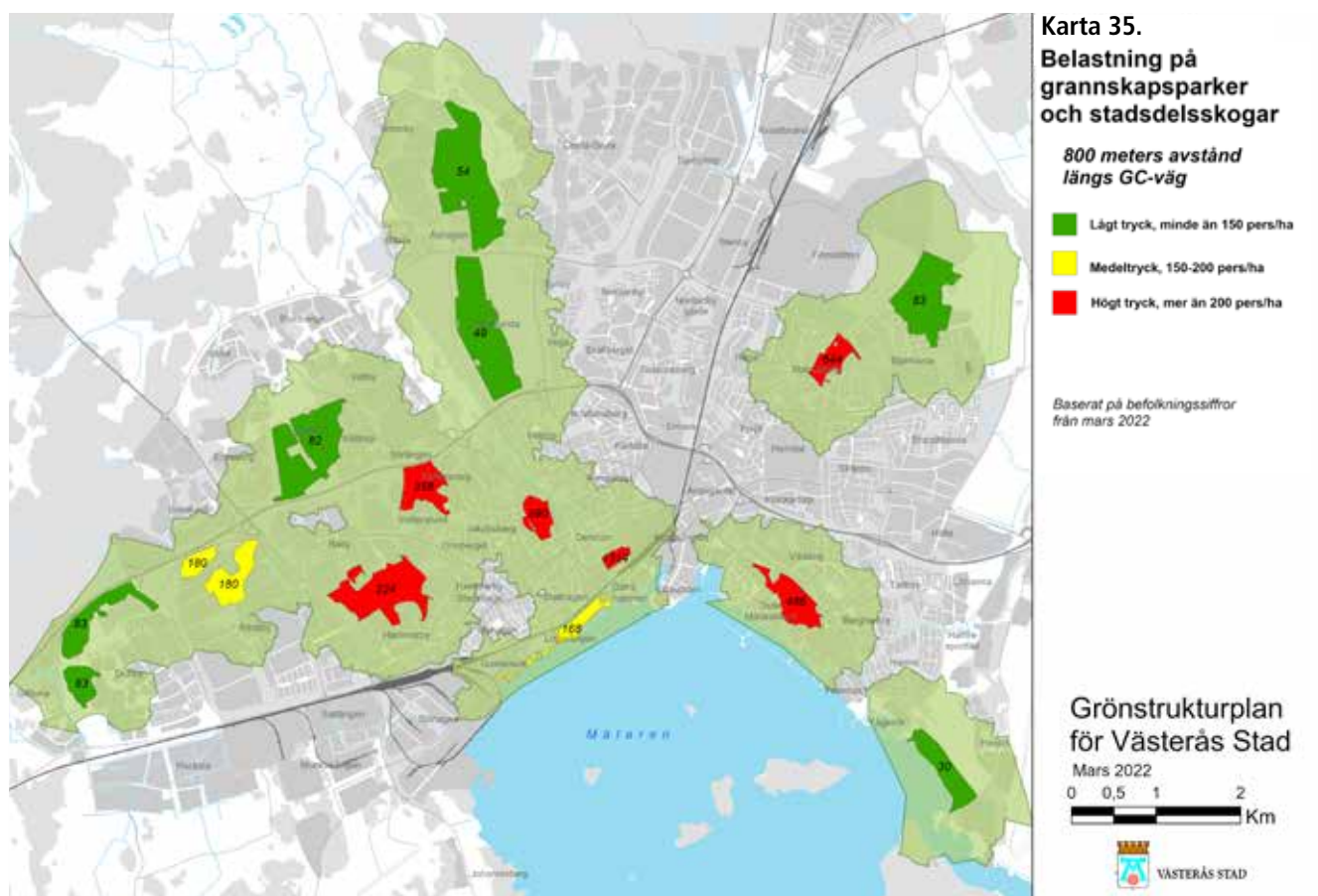
Besöksstryck på grannskapsparker. Det finns ett högt tryck på de flesta grannskapsparker och därmed högt behov av underhåll. Bilden tycks visa att det är lågt tryck på Vasaparken, Lögarängens strand och Djäknebergsparken, men i verkligheten kan man räkna betydligt högre tryck på dessa, då de används som stadsparker och därför har ett mycket större upptagningsområde. Stadsdelsskogarna erbjuder ett alternativ för vardagsmotion om grannskapsparker saknas i närheten av bostaden.

Stadsdelsskog och stadspark

De flesta stadsdelar har god tillgång till stadsdelsskogar eller stadsparker. Det finns dock några bristområden.

I de östra stadsdelarna finns varken stadsdelsskog eller stadspark inom 800 meter från bostaden. Det gäller Gideonsberg, Haga, Hemdal, Klockartorp, Skiljebo, södra Brandthovda och Talltorp. På södra Bäckby och Skälby finns det inte heller någon stadsdelsskog eller stadspark inom 800 meter. Att skapa nya stadsdelsskogar inom dessa områden är omöjligt, däremot går det att utveckla och förbättra befintliga grannskapsparker.

För de östra delarna av Gryta kompenseras brist på stadsdelsskog av närhet till strövområde norr om området.

Belastningstryck, sociala värden, upplevelse, promenad- och motionslingor. Beräknat på antal boende inom 800 meters avstånd har Malmabergs-, Pettersbergs- och Råby skogen hög tryck. I dessa skogar är det viktigt att förstärka befintliga stigar och motionslingor. Man kan räkna med ett betydligt högre tryck på Djäkneberget, Mälarparken, Wasaparken och Lögarängen än vad som framgår av bilden.

Rekreatiönsstråk

Tidigare fanns det stor brist på attraktiva rekreatiönsstråk inom centrala strandzonen. Situationen har nu förbättrats väsentligt, bland annat genom satsningar på utveckling av Lögarängen och skapande av Notuddsparken. Från Framnäs kan man ta sig till Björnö via ett cirka 600 meter långt gångstråk, genom vassbältet vid Mälarens strand intill Hamres våtmark och Hamre stadsdelsskog.

I många fall är dock kontakten mellan stadens rekreatiönsstråk och ut till omgivande strövområden bristfällig. Badelundaåsen med Anundshög har stora kulturmiljövärden och stor betydelse som strövområde. Dessa kan ytterligare utvecklas till ett nytt högklassigt rekreatiönsstråk genom Bjurhovdaskogen till Malmbergskogen. I framtiden när marken har sanerats kan före detta Lundadeponi ingå i rekreatiönsstråket.

Mycket god kvalitet att slå vakt om finns norrut mot Önstaskogen och från Bjurhovdaskogen norrut samt till Björnö.

Rekreatiönsstråk kompletteras genom stadens gång- och cykelnätverk som binder samman lummiga, omväxlande och ostörda park- eller naturmarker med varandra. Även en lugn gata med lummiga trädgårdar kan ingå i rekreatiönsstråk. Det gäller i särskilt hög grad den gamla villakransen där sammanhängande parkstråk saknas. Bredden på kompletteringssträckor får gärna variera men ett riktvärde kan vara 20 meter.

Referenslitteratur eller källförteckning

- Andersson, J. 2017. (O)jämsställd fysisk aktivitet – Lunds kommun och Aktivia som praktiskt exempel. SLU Alnarp, Institutionen för Landskapsarkitektur.
- Anon. 1992. ICOMOS, Historic Gardens (The Florence Charter). ICOMOS, Frankrike.
- Anon. 2005. Miljöprogram. Stadsledningskontoret, Västerås stad.
- Anon. 2005. Calculating Tree Benefits of New York City. City of New York, Parks and Recreation.
- Anon. 2007. Bostadsnära natur – inspiration & vägledning. Boverket, Karlskrona
- Anon. 2007. Västeråsstudien – upplevelser av natur- och kulturmiljö i två stadsdelar i Västerås i projektet Landskapets upplevelsevärden. Boverket, Karlskrona.
- Anon. 2009. Våtmarksinventering – resultat av 25 års inventeringar. Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI). Naturvårdsverket Rapport 5925.
- Anon. 2012. Grönstruktur i landets kommuner. Boverket, Karlskrona.
- Anon. 2016. Klimatprogram 2017–2020 (remiss 2016-10-31). Stadsledningskontoret, Västerås stad.
- Anon. 2019. Gröna lösningar för en bättre ljudmiljö. Stockholm stad.
- Bjerler, K. 2009. Bevarande av parker, trädgårdar och landskap. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, SLU Alnarp.
- Boldemann et al. 2005. Förskolemiljöer och barns hälsa. Stockholms läns landsting, rapport från Centrum för folkhälsa.
- Crompton, J. 2005. The impact of parks on property values: empirical evidence from the past two decades in the United States. *Managing Leisure* 10; sid 203–218.
- Faskunger, J. 2008. Samhällsplanering för ett aktivt liv. Fysisk aktivitet, byggd miljö och folkhälsa. Statens folkhälsoinstitut, Östersund.
- Gomez-Baggethun, E & Barton, D. 2013. Classifying and valuing ecosystem services for urban planning. *Ecological Economics* 86; sid 235–245.
- Grahn, P. 2007. Barnet och naturen. Kap 3 Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Studentlitteratur, Lund.
- Grahn, P & Sorte, G. 1985. Hur används parken? Om organiserade gruppers bruk av grönområden del 1, Stad och Land rapport nr 39 Alnarp 1985.
- Görlin et al. 2017. Argument för mer ekosystemtjänster. Naturvårdsverket, Rapport 6736.
- Karlsson, V. 2016. Undersökning och bedömning av strandmiljöer i Västerås kommun. En sammanställning av natur- och rekreationsvärden i och kring strandmiljöer i Västerås tätort samt serviceorterna Kvicksund, Skultuna, Kärrsta-Orresta och Irsta. Arbetsrapport.
- Knutsson, A. & Laestadius C. 2005. Utomhuspedagogik. Vad motiverar, vad hindrar pedagogerna? Luleå tekniska universitet.
- Lutzenhiser, M & Noelwah, N. 2001. The effect of open spaces on a home's sale price. *Contemporary Economic Policy*, vol 19, issue 3, pp 291-298.
- Mahler, B.A. et al. 2013. Impact of Roadside Tree Lines on Indoor Concentrations of Traffic-Derived Particulate Matter. *Environmental Science and Technology* 47, 13737–13744.

Medina, E. 2016. Jämställdhetsintegrering av grönstrukturplanen genom sociotopkartering. En studie om användning av grönområden i Västerås. Akademin för ekonomi, samhälle och teknik, Mälardalens högskola.

Molander, K. & Jägborn, M.A. 2015. Skolors och förskolors användning av närmatur. Undersökning av hur Uppsalas skolor och förskolor använder stadens gröna utemiljöer. Uppsala kommun och Upplandstiftelsen.

Nordström, J. 2012. Förskolors och skolors nyttjande av grönområden – en fallstudie i Nacka kommun. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Prop. Regeringens proposition 2013/14:141. En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Salmond, J.A. et al. 2016. Health and climate related ecosystem services provided by street trees in the urban environment. Environmental health 15:36.

Ståhle, Alexander. 2005. Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytillgång. Stockholm: Tekn. högst., 2005.

Thorsson, S. 2012. Stadsklimatet – Åtgärder för att sänka temperaturen i bebyggda områden. FOI. Göteborgs Universitet.

Upmanis, H., Eliasson, I. & Lindqvist, S. 1998: The influence of green areas on nocturnal temperatures in a high latitude city (Göteborg, Sweden). International Journal of Climatology 18:681–700.

Inventeringar

År	Område	Typ av inventering
2013	Vedboskogen	Allmänökologisk inventering med skötselplan
2015	Hässlösundet	Vasshäckande fåglar
2015	Pettersbergsskogen	Fågelinventering
2015	Ringduveskogen	Fågelinventering
2015	Vedboskogen	Fågelinventering
2015	Björnös gräsmarker	Kärlväxter
2015	Kraftledningsgata, Badelundaåsen	Kärlväxter
2015	Västra Bäckbyskogen	Lavar
2015	Bäckbyskogen	Lavar
2015	Vedboskogen	Lavar
2015	Två dungar på Eriksborg	Lavar
2015	Pettersbergsskogen	Lavar
2015	Ringduveskogen	Lavar
2015	Lövlagensskogen	Lavar
2015	Råbyskogen	Lavar
2015	Västra Bäckbyskogen	Svampar
2015	Bäckbyskogen	Svampar
2015	Vedboskogen	Svampar

År	Område	Typ av inventering
2015	Två dungar på Eriksborg	Svampar
2015	Pettersbergsskogen	Svampar
2015	Ringduveskogen	Svampar
2015	Lövlagensskogen	Svampar
2015	Råbyskogen	Svampar
2016	Malmbergsskogen	Allmänökologisk
2016	Rönnskogen	Allmänökologisk
2016	Rocklundaskogen	Allmänökologisk
2016	Vedboskogen	Fågelinventering
2016	Ringduveskogen	Fågelinventering
2016	Lövlagensskogen	Fågelinventering
2016	Bäckbyskogen	Fågelinventering
2016	Råbyskogen	Fågelinventering
2016	Pettersbergsskogen	Fågelinventering
2016	Konuggleområdet	Kärlväxter
2016	Badelunda-Tibble	Kärlväxter
2016	Tibble norra	Kärlväxter
2016	Grytahögen med omgivning	Kärlväxter
2016	Badelunda naturreservat, södra delen	Kärlväxter

År	Område	Typ av inventering
2016	Talltorpsparken	Kärlväxter
2016	Hamre äng	Kärlväxter
2016	Ekdungen, Viksäng	Kärlväxter
2016	Mälarparkens gräsmark	Kärlväxter
2016	Uppåker–Piltorpet	Kärlväxter
2016	Område norr om Uppåker	Kärlväxter
2016	Område vid Skyttbäcken	Kärlväxter
2016	Alphyddan	Kärlväxter
2016	Öster om Rönnbyskogen	Kärlväxter
2016	Område vid Löpargatan	Kärlväxter
2016	Område vid Skerike–Åby	Kärlväxter
2016	Ekliden	Kärlväxter
2016	466-A80D Skerike-Tibble	Kärlväxter
2016	Skälby gräsmark	Kärlväxter
2016	Folkesta	Kärlväxter
2016	Lundby Gränsta	Kärlväxter
2016	Johannisberg 7–8	Kärlväxter
2016	Johannisberg, stridsvärns- kulle i norr	Kärlväxter
2016	Område vid Johannisbergs gård	Kärlväxter
2016	Johannisberg 9	Kärlväxter
2016	Johannisberg, stridsvärns- kulle i söder	Kärlväxter
2016	Dunge vid Önstensborgs- skogen	Kärlväxter
2016	Önstensborgsskogen	Kärlväxter
2016	Johannisbergs naturreservat	Kärlväxter
2016	Dungar vid Johannisbergs naturreservat	Kärlväxter
2016	Västra Bäckbyskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Bäckbyskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Vedboskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Två dungar på Eriksborg	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Pettersbergsskogen	Uppföljningsinventering, svamp

År	Område	Typ av inventering
2016	Ringduveskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Lövhagenskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Råbyskogen	Uppföljningsinventering, svamp
2016	Skälbyskogen	Allmänekologisk
2016	Råbyskogen	Allmänekologisk
2016	Sätra	Allmänekologisk
2016	Västra Bäckbyskogen	Allmänekologisk
2017	Mälarparken med dungar	Fågelinventering
2017	Uppåkersskogen	Fågelinventering
2017	Rönnbyskogen	Fågelinventering
2017	Malmabergsskogen	Fågelinventering
2017	Badelundaåsens naturreservat	Fågelinventering
2017	Rocklundaskogen	Fågelinventering
2017	Uppåkersskogen	Lavar
2017	Mälarparken	Lavar
2017	Hamreskogen	Lavar
2017	Hamreskogen	Svampar
2017	Mälarparken med dungar	Svampar
2017	Uppåkersskogen	Svampar
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	Fågelinventering
2018	Önstensborsskogen	Fågelinventering
2018	Östra holmens vassområden	Fågelinventering
2018	Svartån från mynning till Billstabron	Fågelinventering
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	Svampar
2018	Önstensborsskogen	Svampar
2018	Johannisbergs natur- reservat och herrgård	Lavar
2018	Önstensborsskogen	Lavar
2018	Mälärstränder vid kommunalt förvaltade reservat	Stormusslor
2018	Mälarparken	Biologiskt kulturarv
2018	Mälarparken	Kulturmiljöinventering

Bilaga 1

Grönstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar	Västerås ska erbjuda en livsmiljö som fungerar för olika människors behov, underlättar vardagslivet, främjar social samvaro och stimulerar till aktiviteter. Den fysiska miljön ska upplevas som jämställd, tillgänglig, hälsosam, säker, trygg och upplevelserik.	Grönstrukturplanen behandlar i högsta grad människans behov av tillgång till gröna områden ur folkhälsoperspektiv, trygghetsaspekten med mera.	Ingen konflikt
Kulturliv ger attraktivitet	Västerås ska ge plats och underlätta för kulturlivet att utvecklas då kulturen har en betydande roll i en hållbar samhällsutveckling.	Ja. Parker ska finnas tillgängliga som mötesplatser för alla. Identitetsbärande stadsparker klassas som mycket värdefulla grönområden.	Ingen konflikt
Attraktiv regionstad	Västerås ska fortsätta att växa och utvecklas i sin roll som attraktiv regionstad. Detta förutsätter en breddad och fördjupad samverkan i regionen.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Bostäder för alla	Samordna bostadsutbyggnad med utbyggnad av kollektivtrafik, grönytor, gång- och cykelvägar, ytor för lek och spontanidrott, tätortsnära friluftsliv, arbetsplatser och lokaler för skola, vård och omsorg.	Grönstrukturplanen kommer att utgöra ett viktigt underlag i samband med samhällsplanering.	Ingen konflikt

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Balanserad komplettering	Tillgången till parker och naturområden, ytor för lek, idrott och odling liksom gång- och cykelvägar säkerställs.	Grönstrukturplanen redovisar områden där det finns tillgång till dessa ytor, men även där det finns brist på parker med mera och därmed behov av komplettering.	Ingen konflikt
Livskraftig landsbygd med starka serviceorter	Planeringen i Västerås ska stärka serviceorternas utvecklingsmöjligheter, erbjuda varierade boendemiljöer och ge goda förutsättningar för det lokala näringslivet.	Se ovan.	Ingen konflikt
Kreativt näringslivsklimat	Erbjuda bra boendemiljöer, bra skolor, ett rikt utbud av kultur, idrott och upplevelser som gör det lätt för företag att anställa personal.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Enkelt att gå och cykla	I Västerås ska det vara enkelt att gå och cykla till arbetet, skolan, handelsområden, idrottsanläggningar, rekreationsområden och andra besöksmål.	Grönstrukturplanen lyfter vikten av trädplanteringar längs cykelbanorna men berör inte möjligheten att cykla.	Ingen konflikt
Kollektivtrafiken som ryggrad	I Västerås ska kollektivtrafiken utgöra ett attraktivt och självklart val för alla resenärer. Det ska vara lätt att leva utan bil.	Berörs inte i grönstrukturplanen.	Gäller ej
Levande innerstad	Innerstaden ska vara alla västeråsares vardagsrum och ska därmed vara tillgänglig för alla. Innerstaden ska vara en inspirerande plats med identitet. Stärk grönskans och vattnets roll i innerstaden.	Stadsdelsparker och Svartåstråket bidrar i högsta grad till innerstadens identitet och kan utvecklas för att stärka den ytterligare.	Ingen konflikt
Kulturarv och utveckling i samklang	I Västerås ska kulturarvet vara en resurs när staden utvecklas och förändras. I Västerås visar vi respekt för kulturarvet och kulturmiljön, så att det vi värdesätter idag även kan upplevas av framtida generationer.	Vasaparken, Stadsparken med flera utgör en viktig del av Västerås kulturarv och pekas ut i grönstrukturplanen som mycket värdefulla.	Ingen konflikt

	Övergripande strategier i ÖP	Berörs i grönstrukturplanen	Konflikt mellan ÖP och grönstrukturplan
Grön och blå identitet	<p>I Västerås ska vi stärka våra gröna och blå miljöer och lyfta fram deras värden.</p> <p>Det innebär till exempel att:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta hänsyn till och stärka de unika naturmiljövärden som finns i Västerås, särskilt i de utpekade stråken med höga landskapsvärden • säkerställa tillgången till parker, naturområden och tätortsnära friluftsliv, ytor för lek och idrott samt ytor för odling • utveckla gröna områden för klimatanpassande åtgärder • ta tillvara och utveckla ekosystemtjänster • utveckla Svartåns, Sagåns och Lillåns dalgångar för turism och friluftsliv • öka tillgängligheten till Mälaren och Mälarens stränder 	Alla punkter i högsta grad berörda i grönstrukturplanen.	Ingen konflikt
Resurshushållning och klimatanpassning	<p>Västerås ska klimatanpassa samhället och minska dess sårbarhet genom medveten planering och samhällsbyggnad samt förebyggande åtgärder.</p> <p>Det innebär till exempel att:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Västerås vatten ska ha god status • planera för skyfall och långvarig nederbörd • planera för höga flöden och vattenstånd • planera för högre temperaturer 	Ekosystemtjänster som exempelvis skyfallshantering och grönskans temperaturreglerande funktion lyfts i grönstrukturplanen.	Ingen konflikt

Lagstiftning, miljömål och övriga vägledande dokument

Lagstiftning

Tätorternas grönområden har av flera anledningar uppmärksammats under senare år. Grönstrukturen påverkas och styrs av såväl lagar och kommunala processer som markägandet och civilrättsliga avtal. Detta har bland annat kommit till uttryck i plan- och bygglagen (PBL) samt i miljöbalken (MB) som sätter ramar för vad en kommun kan och måste göra när de planerar och utvecklar grönstrukturen.

Det systematiska synsättet och arbetssättet som används för bebyggelsen och kommunikationerna ska användas även för grönstrukturen. Alla dessa strukturer ska göras ändamålsenliga. Olika myndigheter, länsstyrelser och regionala organ, men även kommuner har ett viktigt ansvar att se till att metoder och kunskapsunderlag blir målgruppsanpassade, så att kommunala politiker, tjänstemän, fastighetsägare och andra aktörer lätt kan använda dem i sin planering.

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Det är kommunen som har ansvaret för att planlägga användningen av mark och vatten, enligt 2 § 1 kap. plan- och bygglagen (PBL).

Lagtext

Bebyggelsemiljön ska utformas bland annat med hänsyn till att de som bor i sammanhållen bebyggelse, behöver ha nära till parker och andra grönområden. I PBL 2 kap Allmänna och enskilda intressen anges att:

- 3 §** Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja
1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
 2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper.
- 6 §** Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till
1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,...

7 § Vid planläggning enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns

1. gator och vägar,
 2. torg,
 3. parker och andra grönområden,...
-

Översiktsplan

Alla kommuner ska ha en aktuell kommunomfattande översiktsplan. Den ska visa grunddragen i hur kommunen avser använda mark- och vattenområden. I översiktsplanen ska kommunen göra avvägningar mellan allmänna intressen enligt 2 kap. Kommunen ska även redovisa hur den avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken samt följa gällande miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken. Reglerna för utformning av en översiktsplan finns i 3 kap. PBL.

Lagtext

I översiktsplanen tar kommunen bland annat ställning till hur grönstrukturen ska utvecklas. Som underlag i arbetet kan kommunen upprätta ett grönstrukturprogram som ger kommunen kunskap om, och helhetssyn på, de gröna områdenas betydelse för den egna kommunen.

Miljöbalken

MB 3 kap 6 §

Lagparagraferna speglar de ökade kraven från allmänheten och den ökade kunskapen om grönområdenas betydelse för människors välbefinnande, friluftslivets behov av mark för rekreation, biologisk mångfald.

Lagtext

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövård eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

MB 5 kap 1 §

Miljö kvalitetsnormer för vatten är bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst. Olika miljö kvalitetsnormer gäller för olika vatten, i Västerås tätort är det Västeråsfjärden och Svartån som omfattas av miljö kvalitetsnormer. Myndigheter och kommuner ska se till att normerna uppnås och inte överskrids och att kvaliteten på vattnet inte försämras.

Lagtext

Regeringen får för vissa geografiska områden eller för hela landet meddela föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, om det behövs för att varaktigt skydda människors hälsa eller miljön eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön (miljö kvalitetsnormer). Regeringen får överlåta till en myndighet att meddela miljö kvalitetsnormer som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Miljömål

Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen

I september 2015 antog Förenta nationernas generalförsamling en resolution med 17 globala mål för en bättre värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Det är en handlingsplan för människornas och planetens välbefinnande.

Målen preciseras med 169 delmål. De globala målen för hållbar utveckling är integrerade och odelbara. De tre dimensionerna av hållbar utveckling – den ekonomiska, den sociala och den ekologiska, är lika viktiga.

De globala hållbarhetsmål som berör grönstrukturplanen är:

Rent vatten och sanitet

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. Effekterna av klimatförändringarna visar sig tidigt och tydligt i förändrad vattentillgång. Restaurering av ekosystemens vattenhållande förmåga är en nödvändig anpassningsinsats.

Delmål 6.6

Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

Hållbara städer och samhällen

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara

Urbaniseringen är omfattande och transformerande i hela världen. Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering inklusive bostäder, offentliga platser såsom parker och torg, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver bland annat institutionell kapacitet och ny teknik.

Delmål 11.4

Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

Delmål 11.7

Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsvariation.

Bekämpa klimatförändringen

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. Behovet av anpassning till pågående och kommande klimatförändringar är mycket stort.

Delmål 13.1

Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

Delmål 13.2

Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

Ekosystem och biologisk mångfald

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund, såsom framhålls i konventionen om biologisk mångfald. En långsiktigt hållbar användning av naturresurser och ekosystemtjänster är en viktig faktor för att människor ska kunna ta sig ur fattigdomen permanent. Att ta ansvar för detta åligger utvecklade såväl som utvecklingsländer.

Delmål 15.1

Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Delmål 15.5

Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Delmål 15.9

Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Sveriges miljömål för att nå Agenda 2030-målen

Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen och det är de nationella mål som bidrar till arbetet med att uppnå den ekologiska dimensionen av de globala målen för hållbar utveckling som ingår i Agenda 2030. Samtidigt kan Agenda 2030 ge kraft och nya förutsättningar för att genomföra och uppnå de svenska miljömålen.

Sveriges miljömål visar konkret vad det är Sverige ska göra nationellt och internationellt för att bidra till att genomföra den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. De 16 miljökvalitetsmålen är betydligt mer preciserade när det gäller vilken miljökvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030.

Nationella miljökvalitetsmål

De svenska miljömålen handlar om att skapa en utveckling som är miljömässigt hållbar på lång sikt. Miljömålssystemet består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och etappmål. Det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige, det så kallade generationsmålet, innebär att vi till år 2020 ska ha löst de stora miljöproblemen.

Kvaliteten som miljön ska ha då beskrivs av miljökvalitetsmål samt etappmål med preciseringar som förtydligar vilket miljötillstånd som ska uppnås inom de olika områdena.

Generationsmålet och de specificerade målen är tänkt som ett löfte till kommande generationer om exempelvis frisk luft, rent dricksvatten, hälsosamma livsmiljöer och rika naturupplevelser.

Ett antal av dessa miljökvalitetsmål har stark anknytning till grönstrukturplanen: Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Frisk luft samt God bebyggd miljö.

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, innebär att städer och tätorter ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Forskningsrön visar att grönstrukturen har stor betydelse för människans hälsa och välbefinnande. Naturen ger vila och återhämtning. Det är inte bara den orörda naturen som är betydelsefull, den natur som är närmast människor och mest åtkomlig såsom större parker, grönområden, mindre trädgårdar, gatuträd och små grönytor är minst lika viktig för människors hälsa och välbefinnande.

MER OM

Miljökvalitetsmål med anknytning till grönstrukturplanen

- Levande sjöar och vattendrag
- Levande skogar
- Myllrande våtmarker
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv
- Frisk luft
- God bebyggd miljö

Stadens miljömål och vägledande dokument

Program för ekologisk hållbarhet

Ett av programmets målområden berör *Samhällsplanering och infrastruktur*. Den bebyggda miljön i och kring Västerås ska utvecklas på ett ekologiskt hållbart sätt så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. Människor ska kunna bo, leva och förflytta sig på ett hållbart sätt. Ekologisk hållbarhet ska genomsyra all samhällsplanering, byggande och infrastruktur i och kring Västerås år 2045.

Handlingsprogram för idrotten i Västerås år 2014–2022

Syftet med handlingsplanen är att ge idrotten i Västerås goda förutsättningar att utvecklas och på så vis öka västeråsarnas möjligheter att ägna sig åt idrott på olika nivå.

Idrott för barn bör i första hand bedrivas i anpassade enkla former i närområdet. Lättillgängliga grönområden i bostadsområdena, öppna skolgårdar och flexibla näridrottsplatser som lockar alla barn, oavsett kön och könsidentitet, till aktivitet ger goda förutsättningar för detta.

Handlingsplan för friluftsliv i Västerås kommun

Syftet med denna handlingsplan är att förbättra och utveckla möjligheterna till ett aktivt friluftsliv i naturen för västeråsare och turister i Västerås. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

Klimatprogram 2017–2020

I klimatprogrammet samlas Västerås stads klimatarbete när det gäller att begränsa utsläpp av växthusgaser. Klimatprogrammet beskriver Västerås klimatmål på kort och lång sikt samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå målen till år 2020.

Mål G5 Klimatsmart samhällsplanering: Det här är ett område med stödjande åtgärder som handlar om att planera för ett samhälle med låg klimatpåverkan – för att skapa fysiska förutsättningar för ett hållbart samhälle.

Handlingsplan för klimatanpassning 2020–2026

Naturbaserade lösningar – Naturbaserade lösningar syftar till att möta samhällets hållbarhetsutmaningar med hjälp av naturens egna funktioner och omfattar åtgärder för begränsning av klimatförändringar och klimatanpassning. Begreppet innefattar ekosystembaserad klimatanpassning, grön infrastruktur och ekosystembaserad klimatreglering..

Västerås stads handlingsplan för yt- och grundvatten

Planen omfattar åtgärder som ska leda till att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås. Åtgärderna är bland annat inriktade på att minska problemen med övergödning, skapa fria vandringsvägar för fisk och att minska utsläppen av miljögifter men även utveckling av planer för dagvattenhantering samt VA-utveckling (kommunal vatten- och avloppshantering) ingår.

Policy och handlingsprogram för dagvatten

Policyn för dagvatten innehåller övergripande mål och riktvärden för kvaliteten på det vatten som får släppas ut. I policyn framgår bland annat att dagvattenflödena till Mälaren ska minska, att dagvatten ska ses som en resurs vid utbyggnad av staden samt att dagvatten ska göras synligt och vara en del av gestaltningen. Rening och fördröjning ska ske så nära källan som möjligt. Handlingsplanen för dagvatten innehåller åtgärder som syftar till att föroreningsmängderna och risken för översvämningsskador ska minska, samt tydliggör och underlättar arbetet med dagvatten från planlagda områden.

Vision 2026 och översiktsplanen ÖP 2026

Västerås växer och enligt Vision 2026 – staden utan gränser, behöver vi se till att staden utvecklas till en hållbar stad att vara stolt över, där människorna känner att allt är möjligt. Västerås ska vara en trygg och harmonisk stad att leva i.

Man säger stolt, att stadens fysiska utveckling är omtalad, bland annat för att vi framgångsrikt förenat modern arkitektur med människors behov av närhet till vattnet och naturen.

I ÖP 2026 talar man om en tät och grön stad. Man konstaterar att en attraktiv stadsmiljö som är hållbar och hälsosam är både tät och grön. Med fler människor på samma yta behövs både nya grönytor och utveckling av befintliga. De naturtyper och livsmiljöer som är särskilt värdefulla för stadens växt- och djurliv ska behållas och förstärkas. Tillgängligheten till gröna områden ska förbättras.

Bland riktlinjer anges att ”Trygga och tillgängliga park- och naturområden av god kvalitet och med olika funktioner” ska finnas samt ”Vid prövning av tillkommande bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen ska hänsyn tas till såväl människornas behov av naturupplevelser som förutsättningarna att bevara och stärka växt- och djurlivet”.

I översiktsplanen ÖP 2026, med utgångspunkt i Vision 2026, de framtids-trender vi kan se och strävan mot ett hållbart Västerås, har ett antal strategier för en hållbar utveckling formulerats. Dessa berör bland annat:

Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar

Den fysiska miljön ska upplevas som jämställd, tillgänglig, hälsosam, säker, trygg och upplevelserik. Det innebär till exempel:

- goda och hälsosamma boendemiljöer med parker, grönområden, kultur, service och tillgång till kollektivtrafik
- tillgång till utemiljöer som inbjuder barnen till lek och äventyr
- tillgång till goda möjligheter för idrott och friluftsliv
- park- och naturområden för alla, med rika och varierade upplevelser
- god tillgänglighet för alla

Balanserad komplettering

En tätare stad ska byggas genom att komplettera och förnya inom den redan byggda staden. Det handlar inte bara om att förtäta med bostäder, utan också med arbetsplatser, grönytor, cykelvägar, skolor och allt det som behövs i en stad. Det innebär till exempel att:

- vid komplettering och förnyelse ska tillgången till parker och naturområden, ytor för lek och idrott och ytor för odling säkerställas
- balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering ska tillämpas

Levande innerstad

Innerstaden med stadskärnan är alla västeråsares och besökares naturliga mötesplats och kräver ständig förändring och utveckling för att bli än mer attraktiv, kreativ, vänlig och välkomnande.

I en trivsamt och fungerande innerstad ska det finnas utrymme för bland annat kultur, handel, bostäder, verksamheter, grönområden, parker och service.

Det innebär till exempel att:

- stärka grönskans och vattnets roll i innerstaden
- öka antalet bostäder i innerstaden

Resurs- och klimatanpassning

Ett robust samhälle tål de ständiga förändringar som omvärlden utsätter det för. Klimatförändringen berör många verksamheter inom samhällets olika sektorer. Risken för skyfall ökar. Ökad temperatur påverkar bland annat människors hälsa, dricksvattensystem och jordbruket. Genom medveten planering och samhällsbyggnad samt förebyggande åtgärder kan samhällets sårbarhet minskas.

Det innebär till exempel att:

- planera för skyfall och långvarig nederbörd
- planera för höga flöden och vattenstånd
- planera för högre temperaturer

Grön och blå identitet

Landskapets natur- och kulturmiljöer är viktiga för den biologiska mångfalden och en fantastisk resurs för människorna. Grönska och vatten har stor betydelse för invånarnas livskvalitet och hälsa. De gröna och blå miljöerna bidrar till att staden anpassas bättre till ett förändrat klimat.

Det innebär till exempel att:

- ta hänsyn till och stärka de unika naturmiljövärden som finns i Västerås
- säkerställa tillgången till parker och naturområden, ytor för lek och idrott samt ytor för odling
- ta tillvara och utveckla ekosystemtjänster
- utveckla Svartåns, Sagåns och Lillåns dalgångar för turism och friluftsliv
- öka tillgängligheten till Mälaren och Mälarens stränder

Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnad

Balanseringsprinciper för natur- och kulturvärden i samband med exploatering och samhällsbyggnad antogs av kommunfullmäktige 3 september 2015. Utgångspunkten för dessa balanseringsprinciper med avseende på natur, kultur och rekreation är att behålla och förstärka värdefulla områden. Principen ska tillämpas vid all prövning, oavsett markägare, tillkommande bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen. Vid prövning av ny bebyggelse eller annan förändring av markanvändningen ska hänsyn tas till såväl människors behov av naturupplevelser som förutsättningarna att bevara och stärka växt- och djurlivet.

Bland riktlinjer anges:

- För mycket värdefulla områden ska områdenas natur-, kultur- och rekreativvärden bevaras och utvecklas. Endast sådana anläggningar eller andra anordningar som är förenliga med områdenas bevarande och utveckling tillåts.
- För värdefulla områden ska områdenas natur-, kultur- och sociala värden stärkas och utvecklas. Inom områdena kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvaliteter kan behållas eller kompenseras.

Övriga vägledande dokument

Landskapskonventionen

Den europeiska landskapskonventionen som undertecknades 2000 ratificerades och trädde i kraft i Sverige 1 maj 2011. Målet med den europeiska landskapskonventionen är att skapa en rik livsmiljö där alla kan delta i dess utformning. Den syftar till att främja samarbetet kring landskapsfrågor och till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det arbetet. Konventionen innefattar alla typer av landskap, både stad och landsbygd och understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. I konventionen betonas att en helhetssyn på landskapets värden ska utvecklas för en hållbar förvaltning av dessa. Konventionen är inte en lag men den utgör en grund för att påverka tolkningen av de gällande bestämmelserna och därmed potentiellt påverka rättspraxis.

Ekosystemtjänster

För att skapa förståelse för att människans välmående är beroende av ekosystemet och dess livsmiljöer, arter och processer har man utvecklat konceptet om ekosystemtjänster.

Samhället har kommit till insikt om, att om man under lång tid utnyttjar naturresurser på ett ensidigt sätt leder detta till att andra funktioner urholkas. Om man exempelvis maximerar produktionen av mat eller virke, som man kan värdesätta monitärt, genom utdikning av våtmarker, gör det att andra viktiga funktioner som vattenreglering, näringscirkulation eller klimatreglering, som är betydligt svårare att värdesätta, fungerar sämre. I tätorten kan man prioritera verksamheter som infrastruktur och bebyggelse, men då kan avgörande faktorer för invånarnas välmående, som tillgång till god livsmiljö i form av grönområden för motion och lek, reglering av lokaltemperatur och hantering av regnvatten fungera sämre.

Regeringen antog den 24 juni 2014 en proposition (prop. 2013/14:141) med en strategi för hur den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster ska säkras för framtiden.

Strategin har betydelse för flera av de svenska miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Strategin bidrar också till att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020 samt målen i den strategiska plan för biologisk mångfald 2011–2020, de så kallade Aichimålen, som har antagits inom konventionen för biologisk mångfald. Strategin består av de etappmål för biologisk mångfald, ekosystemtjänster och hållbar markanvändning som regeringen har beslutat samt insatser som bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen, generationsmålet, Aichimålen och EU-målen.

Lagstiftning kring kulturmiljöer

Sedan 1989 har kulturmiljölagen en möjlighet att förklara en byggnad, park, trädgård eller annan anläggning som byggnadsminne. Det kan vara en trädgård utan byggnader eller också en trädgård som hör ihop med ett bostadshus, en större anläggning eller en bebyggelsemiljö. Den innebär att trädgårdar och parker kan byggnadsminnesförklaras i kraft av sina egna kvaliteter som kultur-

historiskt värdefulla. Innan lagskyddet trädde i kraft var det endast möjligt för en trädgård att bli byggnadsminnesförklarad om den låg i direkt anslutning till en byggnad som var aktuell för beslut.

Större helhetsmiljöer, där trädgårdar och parker kan ingå, kan skyddas som kulturresevat med stöd av miljöbalken. Detta har skett för Gäddeholms kulturresevat.

Plan och bygglagen ger kommuner möjlighet att i detaljplaner och områdesbestämmelser utfärda juridiskt bindande bestämmelser för skydd och varsamhet så att en anläggnings karaktärsdrag beaktas. Kommunen kan till exempel införa skyddsbestämmelser om att privata tomter eller kommunalt ägda allmänna platser som är särskilt värdefulla inte får förvanskas. I detaljplanens skyddsbestämmelser kan det också finnas hänvisningar till skötselplaner för kulturhistoriskt värdefull växtlighet eller trädgårdar.

Det finns andra skydd än lagar att luta sig mot när det gäller bevarandeprojekt. Florensdokumentet är en internationell överenskommelse som är vägledande för bevarande och restaurering av minnesmärken och områden av historiskt intresse. Överenskommelsen är ett beslut taget och utvecklat av ICOMOS:s (International Committee of Monument and Sites) och IFLA:s (International Federation of Landscape Architects) gemensamma internationella kommitté för parker och trädgårdar. Florensdokumentet skrevs under i Florens 1982 och är ett tillägg till Venedigdokumentet från 1962 som endast rör bevarande och restaurering av byggnader. Florensdokumentet har avsikten att olika historiska parker och trädgårdar ska behandlas lika och i samma anda, efter de regler som finns beskrivna i de 25 korta artiklar som det består av.

Folkhälsomål

Historiskt har folkhälsan i Sverige överlag utvecklats positivt men sjukdomar orsakar ändå stora problem för den enskilda människan och höga kostnader för samhället. Numera drabbas allt fler människor av sjukdomar som orsakas av stillasittande som exempelvis övervikt, diabetes, högt blodtryck, hjärt- och kärlsjukdomar. Även stressrelaterade sjukdomar som psykisk ohälsa och värk ökar kraftigt. Forskning visar att utevistelse i parker och natur främjar både fysisk och psykisk hälsa, reducerar stress och förbättrar immunförsvaret, även utan fysisk träning. Därför är det viktigt att både bevara, utveckla och skapa nya grönytor för att främja människors hälsa.

Enligt regeringens proposition 2007/08:110 *En förnyad folkhälsopolitik*, möjliggör den nuvarande mål- och uppföljningsstrukturen för folkhälso-satsningar ett bra och omfattande aktivt folkhälsoarbete men man menar att rubriceringen av målområdena bör tydliggöras. Bland målområden som; delaktighet och inflytande i samhället; ekonomiska och sociala förutsättningar; barns och ungas uppväxtvillkor, nämns fysisk aktivitet.

Regeringen har gett Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att utveckla manualer för att främja fysisk aktivitet i samhällsplaneringen och för att underlätta planering av byggda miljöer. Manualerna ska bygga på vetenskaplig evidens och utbildningsinsatser ska erbjudas nationellt i användningen av verktyget. Exempelvis bör aspekten närheten till tillgänglig bostadsnära natur inom 300 meter från bostaden beaktas i planeringen och förvaltningen av bebyggelse för att främja fysisk aktivitet

Jämställdhet

Det nationella målet för jämställdhetspolitiken är att ”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv” (Regeringskansliet, 2014). Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare, utöva inflytande och forma villkoren för beslutsfattandet. I linje med det nationella målet för jämställdhet är det viktigt, i samband med all planering, att fånga upp kvinnors och mäns synpunkter och önskemål för att, exempelvis med fokus på trygghet och välbefinnande, se skillnader och/eller likheter mellan kvinnor och män och planera därefter.

Barnkonventionen

Enligt FN:s barnkonvention har barn rätt till bästa fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna. Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Barns möjlighet att själva eller med vuxna röra sig i staden är starkt påverkade av bebyggelsens utformning. Var byggnader placeras, hur vägar och gator dras och var parker och lekplatser anläggs avgör i grunden hur livsmiljön ter sig för barn. Lekområden bör planeras, tillgänglighet göras enklare och barriärer överbryggas.

För många barn är grönskan inom den urbana miljön en allt viktigare arena för naturkontakt.

Framför allt har det handlat om att sätta perspektiv på naturkontaktens värden och betydelse för barns utveckling och hälsa, lärande och miljöengagemang och vad detta i sin tur kan innebära för framväxten av ett mer hållbart samhälle.

Funktionsvariation

”En ökad tillgänglighet handlar om den demokratiska rätten att kunna röra sig fritt och kunna verka i samhället även för personer med funktionsvariationer. Att förbättra tillgängligheten är ett av de centrala målen inom handikappolitiken. Allmänna platser, exempelvis gator, torg och parker, samt områden för andra anläggningar än byggnader, till exempel fritidsområden och friluftsbad, ska vid nyanläggning göras tillgängliga och användbara” (Boverkets hemsida).

Tillgänglighet för personer med funktionsvariationer

Alla ytor och områden kan inte anpassas för alla typer av funktionsvariationer. Därför är det viktigt att det arbetas med anpassning för olika typer på olika platser, till exempel genom att skapa fickparker med olika teman. Här bör det tänkas extra mycket på olika typer av funktionsvariationer. Exempelvis kan en trädgård med många dofter och ljud skapas för att ge en upplevelse till synskadade. Stadens lekparker kan också ha tematiska inslag med inriktning mot olika funktionsvariationer. Dock är alltid målet att alla lekplatser och parker ska vara tillgängliga för så många som möjligt.

VÅSTERÅS STAD

Stadsbyggnadsförvaltningen
Kontaktcenter 021-39 00 00
www.vasteras.se